

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
CROATIAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
KROATISCHE PHILOSOPHISCHE GESELLSCHAFT
ASSOCIAZIONE CROATA DI FILOSOFIA

16. DANI FRANE PETRIĆA
16th DAYS OF FRANE PETRIĆ
16. FRANE-PETRIĆ-TAGE
16. GIORNI DI FRANCESCO PATRIZI

GLAVNA TEMA: *ovjek i kultura*
MAIN THEME: *Human and Culture*
HAUPTTHEMA: *Mensch und Kultur*
TEMA PRINCIPALE: *Uomo e cultura*

Cres, Hrvatska, 23.–26. rujna 2007.
Cres, Croatia, September 23–26, 2007
Cres, Kroatien, 23.–26. September 2007
Cherso, Croazia, 23–26 settembre 2007

STALNA TEMA: *Petri i renesansne filozofske tradicije*
REGULAR ANNUAL THEME: *Petri and Renaissance Philosophical Traditions*
STÄNDIGES THEMA: *Petri und die philosophischen Traditionen der Renaissance*
TEMA FISSO: *Patrizi e tradizioni filosofiche rinascimental*

Cres, Hrvatska, 26.–29. rujna 2007.
Cres, Croatia, September 26–29, 2007
Cres, Kroatien, 26.–29. September 2007
Cherso, Croazia, 26–29 settembre 2007

16. *Dani Frane Petrića* održavaju se pod pokroviteljstvom
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa
i Ministarstva kulture
Republike Hrvatske

—◆—

The patrons of the 16th *Days of Frane Petrić* are
the Ministry of Science, Education and Sports
and Ministry of Culture
of the Republic of Croatia

**ZAHVALJUJEMO NA POTPORI /
WE THANK FOR THE SUPPORT OF:**

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske /
Ministry of Culture of the Republic of Croatia

Grad Cres /
Town of Cres

Turisti ka zajednica Grada Cresa /
Tourist Board of the Town of Cres

Hrvatska turisti ka zajednica /
Croatian Tourist Board

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor i programski odbori / Organization Committee and Programme Committees.	9
Uvod / Introduction	11
NIKOLA SKLEDAR, Čovjek i kultura / Mensch und Kultur	13
IVICA MARTINOVIĆ, Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions	16
Program / Programme	19
Simpozij <i>Čovjek i kultura / Human and Culture Symposium</i>	21
Simpozij <i>Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions Symposium</i>	33
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	41
Simpozij <i>Čovjek i kultura / Human and Culture Symposium</i>	43
Simpozij <i>Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions Symposium</i>	145
Adresar izlagača / Addresses of the speakers	193
Simpozij <i>Čovjek i kultura / Human and Culture Symposium</i>	195
Simpozij <i>Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions Symposium</i>	203
Sponzori 16. Dana Frane Petrića / Sponsors of the 16th Days of Frane Petrić	209
Kronologija Dana Frane Petrića 1992.–2007. / Chronology of the Days of Frane Petrić 1992–2007	213

**Organizacijski odbor *Dana Frane Petri a* /
Organization Committee of the *Days of Frane Petri***

Mislav Kuko (Split), *predsjednik/President*, Ivana Zagorac (Zagreb), *glavna tajnica/Chief Secretary*, Mira Matijevi (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Pavo Bariši (Zagreb), Ivan Bekavac Basi (Zagreb), Paul Richard Blum (Budapest/Baltimore), Igor ati (Zagreb), Ante ovi (Zagreb), Jasminka us-Rukoni (Cres), Nada Gosi (Rijeka), Hrvoje Juri (Zagreb), Mislav Ježi (Zagreb), Gottfried Küenzlen (München), Ivica Martinovi (Zagreb), Gaetano Negoveti (Cres), Sergio Negoveti (Cres), Tomáš Nejeschleba (Olomouc), Mirko Parat (Cres), Snježana Paušek-Baždar (Zagreb), Ante Pažanin (Zagreb), Tomislav Petkovi (Zagreb), Milan Poli (Medulin/Zagreb), † Eugene E. Ryan (Greenville), Walter Salkovi (Cres), Ljerka Schiffler (Zagreb), Nikola Skledar (Zagreb), Nikola Stan-kovi (Zagreb), Igor Škamperle (Ljubljana), Nivio Toich (Cres), Cesare Vasoli (Firenze), Lino Veljak (Zagreb), Dževad Ze i (Zenica)

**Programski odbor simpozija *ovjek i kultura* /
Programme Committee of the *Human and Culture Symposium***

Nikola Skledar (Zagreb), *predsjednik/President*, Jasenka Kodrnja (Zagreb), *zamjenica/Deputy President*, Ivana Zagorac (Zagreb), *tajnica/Secretary*, Snježana oli (Zagreb), Mladen Labus (Zagreb)

**Programski odbor simpozija *Petri i renesansne filozofske tradicije* /
Programme Committee of the *Petri and Renaissance Philosophical Traditions Symposium***

Ivica Martinovi (Zagreb), *predsjednik/President*, Bruno urko (Zagreb), *tajnik/Secretary*, Davor Bali (Osijek), Snježana Paušek-Baždar (Zagreb)

16. DANI FRANE PETRIĆA

Uvod

16th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Introduction

ČOVJEK I KULTURA

Nikola Skledar

Predsjednik Programskog odbora
simpozija *Čovjek i kultura*

Tema ovoga skupa svagda je aktualna i izazovna – ovjek, njegov svijet i njegova kultura u svim njezinim vidicima, od najop enitijega kao organizacije cjelokupnoga ovjekova opstanka tijekom povijesti, do posebnih na ina i oblika njegova materijalnoga i duhovnoga stvaralaštva.

Za sva znana odre enja ovjekova bi a i njegove biti – kao prirod-noga, društvenoga, racionalnog, simboli kog, prakti kog, stvarala kog, slobodnog, bi a u mogu nosti itd., može se re i da nijedno od njih nije sveobuhvatno, ne obuhva a ovjekov totalitet, cjelinu njegova bi a koje je neizmjereno složenije i bogatije.

A pod kulturom (*cultus, colere*) pomišlja se ukupnost svih ovjekovih materijalnih i duhovnih tvorevina, oblika, procesa i stvaralaštva: simbola svjetonazora, vrednota itd., iji je osnovni smisao (za razliku od nekulture i antikulture) održanje i humaniziranje ovjekovih prirod-nih datosti i napredak ljudskoga opstanka. Stoga i kultura po definiciji ima humanisti ki vrijednosni predznak.

Time je ve nazna ena i nužnost interdisciplinarnoga, bolje re i transdisciplinarnoga, holisti kog prilaza i rasprave o toj složenoj i neiscrpnj temi sa stajališta filozofijske, socio-kulturne i biologijske antropologije, ali i pojedinih disciplinarnih pristupa društveno-humanisti kih i prirodnih znanosti i duhovnih disciplina koje se bave razli itim stranama i atributima ljudskoga bi a: teologije, etike, estetike, pedagogije, psihologije, biologije, medicine.

Tematski sklopovi u kojima e se održavati referati i rasprave bit e:

- ovjek kao proizvođitelj i kao proizvod kulture,
- Filozofija ovjeka,
- Socio-kulturni prilaz ljudskoj kulturi,

- Ostali duhovnoznanstveni (društveno-humanisti ki) pristupi o-
vjeku i njegovoj kulturi,
- Prirodnoznanstveni pristup ovjeku.

MENSCH UND KULTUR

Nikola Skledar

Vorsitzender des Programmausschusses

Das Thema dieser Tagung ist stets aktuell und eine große Herausforderung: Der Mensch, seine Welt und Kultur in all ihren Aspekten, vom ganz Allgemeinen wie der Organisation des gesamten menschlichen Daseins im Laufe der Geschichte bis hin zu den speziellen Formen und Modi seines materiellen und geistigen Schaffens.

Für sämtliche geläufigen Bestimmungen des Menschen und seines Wesens – des Menschen als natürlichen Wesens, als gesellschaftlichen, rationalen, symbolischen, praktischen, schöpferischen, freien Wesens, als eines Wesens der Möglichkeiten usw. – gilt: Keine dieser Bestimmungen ist allumfassend, keine vermag die Totalität des Menschen, die Ganzheit seines Wesens zu umschließen, das unermesslich komplex und inhaltsreich ist.

Mit Kultur (*cultus, colere*) ist die Gesamtheit aller vom Menschen hervorgebrachten materiellen und geistigen Kreationen, Formen und Prozesse bis hin zu Werten, Weltanschauungen usw. gemeint, deren grundlegender Sinn darin liegt (im Unterschied zu Kulturlosigkeit und Anti-Kultur), die natürlichen Gegebenheiten des menschlichen Daseins zu bewahren und zu humanisieren und den Fortbestand der menschlichen Spezies zu sichern. Daher hat auch die Kultur gemäß ihrer Definition das Vorzeichen eines humanistischen Wertes.

Somit ist bereits die Notwendigkeit eines interdisziplinären, besser gesagt: transdisziplinären, holistischen Ansatzes angedeutet, um der

Diskussion über dieses komplexe und unerschöpfliche Thema gerecht zu werden. Ins Spiel kommen dabei die philosophische, die sozio-kulturelle und biologische Anthropologie, aber auch die Ansätze einzelner gesellschaftlich-humanistischer sowie der Naturwissenschaften, ebenso geistige Disziplinen, die sich mit verschiedenen Aspekten und Attributen des menschlichen Wesens befassen, so etwa Theologie, Ethik, Ästhetik, Pädagogik, Psychologie, Biologie und Medizin.

Die Referate und Diskussionen werden sich auf folgende Themenblöcke beziehen:

- Der Mensch als Erzeuger und Erzeugnis der Kultur
- Die Philosophie des Menschen
- Soziokultureller Ansatz zur menschlichen Kultur
- Weitere geisteswissenschaftliche (gesellschaftlich-humanistische) Ansätze zum Menschen und seiner Kultur
- Der naturwissenschaftliche Ansatz zum Menschen.

PETRIĆ I RENESANSNE FILOZOFESKE TRADICIJE

Ivica Martinović

Predsjednik Programskog odbora
simpozija *Petrić i renesansne filozofske tradicije*

Frane Petri (1529–1597), znameniti hrvatski renesansni polihistor, pisao je od prve godine studija filozofije na Sveu ilištu u Padovi pa gotovo do posljednjeg daha. Ostavio nam je pozamašnu biblioteku tiskanih radova, a uz nju rukopise rasute po raznim arhivima, pa je tako do stanovite mjere dokumentirao razvoj svoje misli: od snažnih utjecaja razli itih filozofskih tradicija i ocjene aristotelovske baštine do izvornih uvida u poetici, metafizici i prirodnoj filozofiji. I danas prou avateljji renesansne epohe stoje pred evolucijom Petri evih koncepcija kao pred velikim i trajnim istraživa kim zadatkom.

Me unarodni simpozij *Petrić i renesansne filozofske tradicije* u sklopu 16. *Dana Frane Petrića* želi poslužiti istraživa ima da izlože rezultate svojih istraživanja i doprinesu to nijoj prosudbi o ulozi i zna enju Petri eve misli u renesansnom kontekstu, napose u totalitetu renesansnih filozofskih tradicija. Petri evu mnogodimenzionalnom djelu primjerene su ove stalne istraživa ke teme:

0. život, rukopisi i tiskana djela Frane Petri a;
1. obilježja, dometi i zna enje njegovih izvornih uvida;
2. raznorodni izvori Petri eve misli;
3. poredbene prosudbe Petri evih stajališta i rješenja;
4. recepcija Petri eva djela, kako ona raznolika me u suvremenicima, tako i kasnija koja odjekuje stolje ima;
5. Petri ev doprinos razli itim filozofskim disciplinama, primjerice prirodnoj filozofiji, metafizici, esteticima, politici koj filozofiji;
6. Petri ev doprinos egzaktnim znanostima, osobito geometriji, geofizici i astronomiji;
7. Petri evi prinosi mnogim drugim umije ima, primjerice glazbi, medicini, tehnici;
8. Petri eva književna djela;
9. Petri ev doprinos prevo enju, izdavaštvu i traduktologiji;

10. Petri evo razumijevanje povijesti i povijesne znanosti;
11. Petri ev odnos prema latinskom i gr kom jeziku;
12. sve renesansne filozofske tradicije u svojim dvostoljetnim mijenama 1400.-1600. (na tragu Platona, Aristotela, Hermesa, Zoroastra, stoe, humanisti kih nadahnu a, itd.)

Time, dakako, nije iscrpljen krug tema koje se mogu prijaviti za izlaganje na simpoziju *Petrić i renesansne filozofske tradicije*.

PETRIĆ AND RENAISSANCE PHILOSOPHICAL TRADITIONS

Ivica Martinović

President of the Programme Committee
of the *Petrić and Renaissance Philosophical Traditions symposium*

Frane Petri (Franciscus Patricius, 1529–1597), a renown Croatian Renaissance polyhistor, wrote from the first days of his philosophical studies at the Padua University until the very end. His voluminous scientific legacy includes an impressive collection of published works, together with an array of manuscripts scattered in different archives. Well-documented, we are able to follow the development of his thought, from the strong influence of diverse philosophical traditions and evaluation of Aristotelian heritage to the original insights in poetics, metaphysics, and natural philosophy. Today’s researchers of the Renaissance are equally challenged by the evolution of Petri ’s concepts.

The international symposium *Petrić and Renaissance Philosophical Traditions*, held within the *16th Days of Frane Petrić*, aims to help the scholars submit their results and contribute to a more accurate assessment of the role and significance of Petri ’s thought in the Renaissance context and in the overall framework of the philosophical tradi-

tions. Petri 's multidimensional work features the following ongoing research themes:

0. life, manuscripts and printed works of Frane Petri ;
1. nature, results, and significance of Petri 's original insights;
2. diverse sources of Petri 's thought;
3. comparative assessment of Petri 's views and solutions;
4. reception of Petri 's work, from that of his contemporaries to the current one;
5. Petri 's contributions to different philosophical disciplines, as, for instance, to natural philosophy, metaphysics, aesthetics, political philosophy;
6. Petri 's contributions to the exact sciences, particularly to geometry, geophysics, and astronomy;
7. Petri 's contributions to other fields, for instance, music, medicine, engineering;
8. Petri 's literary work;
9. Petri 's contributions to translating, publishing, and traductology;
10. Petri 's approach to history and historical sciences;
11. Petri 's relation to Latin and Greek;
12. all Renaissance philosophical traditions.

This, however, does not exhaust the choice of themes which can be submitted at the symposium *Petrić and Renaissance Philosophical Traditions*.

16. DANI FRANE PETRIĆA

Program

16th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Programme

Simpozij
ČOVJEK I KULTURA
Symposium
HUMAN AND CULTURE

NEDJELJA, 23. rujna 2007. / SUNDAY, September 23, 2007

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19.00 *Piće dobrodošlice / Welcome drink*

20.00 *Večera / Dinner*

21.00 Predstavljanje knjiga i časopisa /
Book and journal presentations

- Predstavljanje zbornika *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj* urednice Jasenke Kodrnje (Institut za društvena istraživanja, Zagreb 2006.).

Presentation of *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj* (*Gender/Sex Representation of Space and Time in the Republic of Croatia*), Jasenka Kodrnja, editor (Institut za društvena istraživanja, Zagreb 2006.).

Predstavljajući / Presenters: Ankica Bakardi , Jasenka Kodrnja

- Predstavljanje časopisa *Filozofska istraživanja* i *Synthesis philosophica*, uz temu »Teorija relativnosti i filozofija. Povodom 100. obljetnice Einsteinove Specijalne teorije relativnosti«, izbor radova izloženih na 14. *Danima Frane Petrića*.

Presentation of journals *Filozofska istraživanja* and *Synthesis philosophica*, thematic selection of papers presented at the 14th *Days of Frane Petrić* with the main theme “The Theory of Relativity and Philosophy. On the Occasion of the 100th Anniversary of Einstein’s Special Theory of Relativity”.

Predstavljajući / Presenters: Ante Čović, Tomislav Petković

- Predstavljanje zbornika *Filozofija i odgoj u suvremenom društvu* urednika Milana Polića (HFD, Zagreb 2006.).

Presentation of *Filozofija i odgoj u suvremenom društvu (Philosophy and Education in Contemporary Society)*, Milan Polić, editor (HFD, Zagreb 2006.).

Predstavljajući / Presenters: Lino Veljak i Milan Polić

- Predstavljanje knjige *Činjenice i vrijednosti* Milana Polića (HFD, Zagreb 2006.).

Presentation of *Činjenice i vrijednosti (Facts and Values)*, a book by Milan Polić (HFD Zagreb, 2006.).

Predstavljajući / Presenters: Lino Veljak i Milan Polić

PONEDJELJAK, 24. rujna 2007. / MONDAY, September 24, 2007

9:00–9:30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi i /
Opening ceremony and greetings

9:30–9:45 NIKOLA SKLEDAR (Kroatien/Hrvatska): Mensch und Kultur /čovjek i kultura
Vorsitzender des Programmausschusses / Predsjednik Programskog odbora

PLENARNA PREDAVANJA ::: PLENARY LECTURES

Predsjedava / Chairperson: MISLAV KUKO

9:45–10:15 ZAGORKA GOLUBOVI (Serbia/Srbija): Culture in the Postmodern Age: its Role on the Development of Human Potentialities / Kultura u postmodernom dobu: njezina uloga u razvoju ljudskih mogućnosti

10:15–10:45 HEDA FESTINI (Croatia/Hrvatska): Some Types of Philosophical and Cultural Anthropology / Neki vidovi filozofske i kulturne antropologije

10:45–11:00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: NIKOLA SKLEDAR

11:00–11:30 GOTTFRIED KÜENZLEN (Deutschland/Njemačka): Was heißt Kultur? Philosophische und soziologische Perspektiven / Što je to kultura? Filozofske i sociološke perspektive

11:30–12:00 IVAN CIFRI (Kroatien/Hrvatska): Homogenisierung und die Verschiedenheit von Kulturen / Homogenizacija i raznolikost kultura

12:00–12:30 PAVO BARIŠI (Kroatien/Hrvatska): Bürgertugenden und Republikanismusidee / Građanske kreposti i ideja republikanizma

12:30–13:00 *Plenarna rasprava / Plenary discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

14:00 Obilazak grada Cresa / A sightseeing tour of the city of Cres

Sekcija A (Hrvatski i engleski) ::: Section A (Croatian and English)

Predsjedava / Chairperson: TOMISLAV PETKOVI

16:00–16:15 TRAJ E STOJANOV (Makedonija/Macedonia): Ontologija kulture. Religiozna podloga (isto nog i zapadnog krš anstva) kulturnih razlika u Europi / Ontology of Culture. Religious Basis (Eastern and Western Christianity) of Cultural Differences in Europe

16:15–16:30 JOSIP ŠIMI (Hrvatska/Croatia): Kultura i inkulturacija u Crkvenom djelovanju / Culture and Inculturation in Church Activity

16:30–16:45 GORAN DABI (Hrvatska/Croatia): Vjera i kultura. Doprinos crkvenog u iteljstva i današnji izazovi / Religion and Culture. Contribution of the Church's Magisterium and Today's Challenges

16:45–17:00 VALENTINA GULEVSKA (Makedonija/Macedonia): Eshaton – posljednji kulturni topos ovje anstva (*Secundum doctrinam Patrum*) / The Eschaton – Humanity's Last Cultural Topos (*Secundum doctrinam Patrum*)

17:00–17:15 *Rasprava / Discussion*

17:15–17:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IVAN CIFRI

17:45–18:00 TOMISLAV PETKOVI (Hrvatska/Croatia): Man and Culture – Electromagnetic and Ethical Outlooks from the Creativeness of Nikola Tesla / ovjek i kultura: elektromagnetski i eti ki vidici iz Teslinog stvaralaštva

18:00–18:15 MARKO URŠI (Slovenia/Slovenija): The “Anthropic Principle” in Modern Cosmology / »Antropi ko na elo« u modernoj kozmologiji

18:15–18:30 IGOR ATI , MAJA RUJNI -SOKELE (Hrvatska/Croatia): O-znanost i i-znanost / D-Science and I-science

18:30–18:45 KREŠIMIR CEROVAC (Hrvatska/Croatia): Komplementarnost izme u vjere i znanosti / The Complementarity of Faith and Science

18:45–19:00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (Hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: SNJEŽANA OLI

16:00–16:15 LINO VELJAK (Hrvatska/Croatia): ovjek kao metafizi ka utvara. Identitet individue i zajednice / Der Mensch als metaphysisches Gespenst. Die Identität des Individuums und der Gemeinschaft

16:15–16:30 JASENKA KODRNJA (Hrvatska/Croatia): Je li svako »ne« kulturi ne-kultura? / Is Each “no” to Culture a non-Culture?

16:30–16:45 ŽARKO PAI (Hrvatska/Croatia): Što nakon kulture? / What after Culture?

16:45–17:00 MILAN POLI (Hrvatska/Croatia): Kultura kao sudbina / Culture as Destiny

17:00–17:15 *Rasprava / Discussion*

17:15–17:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: LINO VELJAK

17:45–18:00 MARIJAN KRIVAK (Hrvatska/Croatia): Multikulturalizam – nova ideologija?! / Multiculturalism – a New Ideology?!

18:00–18:15 SNJEŽANA OLI (Hrvatska/Croatia): Suvremena kultura kapitalizma i održivost: globalna perspektiva / Contemporary Culture of Capitalism and Sustainability: a Global Perspective

18:15–18:30 KONSTANCA KOREN I KAMPL (Hrvatska/Croatia): Globalizacija / Globalization

18:30–18:45 *Rasprava / Discussion*

Sekcija C (Hrvatski) ::: Section C (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: IGOR ATI

16:00–16:15 RAJKA POLI (Hrvatska/Croatia): Sve se vrti oko vrta / Everything Regards Gardening

16:15–16:30 ANA ŠTAMBUK (Hrvatska/Croatia): Položaj žene u vedsko-upanišadskoj kulturi i tantri koj »kontrakulturi« / The Position of Women in the Vedic-Upanishad Culture and in the Tantric “Counterculture”

16:30–16:45 ANA MASKALAN (Hrvatska/Croatia): Cyberfeminizam i techno-kultura / Cyberfeminism and Techno-Culture

16:45–17:00 MIRJANA ADAMOVI (Hrvatska/Croatia): Kulturne industrije i razvoj – rodna analiza nakladništva / Cultural Industries and Development – Gender Analysis of Publishing Industry

17:00–17:15 *Rasprava / Discussion*

17:15–17:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: JASENKA KODRNJA

17:45–18:00 IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): »Kulturne scenografije«: tijelo i odijelo / “Cultural Set Designs”: Body and Suit

18:00–18:15 IVANA KRONJA (Srbija/Serbia): ovjek tranzicije u mas-medijskom društvu (slučaj Srbija) / The “Transitional” Human Being in a Mass-Media Society (the Case of Serbia)

18:15–18:30 SEAD ALI (Hrvatska/Croatia): *Copy-paste* kultura. Od *Mehaničke mlade* do *copy-paste* teorija / Copy-Paste Culture. From *Mechanical Bride* to the Copy-Paste Theories

18:30–18:45 *Rasprava / Discussion*

20:00 Večer creske klapske pjesme / Evening of vocal group from Cres Hotel »Kimen« / Kimen Hotel

Nastupa: ženska klapa »Teha«

Performing: women’s vocal group Teha

21:00 *Svečana večera / Gala dinner*

UTORAK, 25. rujna 2007. / TUESDAY, September 25, 2007

Sekcija A (Hrvatski i engleski) ::: Section A (Croatian and English)

Predsjedava / Chairperson: ŽARKO PAI

9:00–9:15 ANKICA AKARDI (Hrvatska/Croatia): Prije-ugovorno stanje i moderni red / The Pre-Contractual State and the Modern Order

9:15–9:30 VLADIMIR GOATI (Srbija/Serbia): Politi ka kultura i političke institucije – slučaj Srbije / Political Culture and Political Institutions – The Case of Serbia

9:30–9:45 DRAGICA VUJADINOVIC (Srbija/Serbia): Politi ka kultura i civilno društvo (Srbija, Crna Gora i Hrvatska) / Political Culture and Civil Society (Serbia, Montenegro, Croatia)

9:45–10:00 PETER STACHEL (Austrija/Austria): Signs and the City. Streetnames, Monuments and Political Squares as Urban Landmarks / Znakovi i grad. Imena ulica, spomenici i politički trgovi kao urbani putokazi

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MAJA ŽITINSKI

10:45–11:00 GORDANA ŠKORI (Hrvatska/Croatia): Simmelova esteti ka teorija i razumijevanje moderne / Simmel's Aesthetic Theory and Understanding of Modernity

11:00–11:15 ANTONIJA ŽAGAR (Hrvatska/Croatia):čovjek i umjetnost postmoderne / Man and Postmodern Art

11:15–11:30 MARKO TOKI (Hrvatska/Croatia): Znanje ljepote ili kultura na primjeru renesansna shvaćanja umjetnosti / The Knowledge of Beauty or Culture on the Example of the Renaissance Understanding of Art

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

11:45–12:00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: PAVO BARIŠI

12:00–12:15 MAJA ŽITINSKI (Hrvatska/Croatia): Eti nost i kulturalne raznolikosti / Ethical Conduct and Cultural Diversity

12:15–12:30 DAFNE VIDANEC (Hrvatska/Croatia): Suvremeni ovjek u procijepu izme u kartezijanskog ideala moralnosti i (post)modernog kulturnog habitusa / The Modern Man in the Precipice between the Cartesian Ideal of Morality and the (Post)modern Cultural Habitus

12:30–12:45 PREDRAG REŽAN (Hrvatska/Croatia): Argument enkulturacije kao doprinos njegovanju tolerancije / The Enculturation Argument as a Contribution to the Cherishing of Tolerance

12:45–13:00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (Hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: MILAN POLI

9:00–9:15 ROMINA DUŠI (Slovenija/Slovenia): Memoriranje u doba digitalne kulture / Memorizing in the Age of Digital Culture

9:15–9:30 JOSIP IRI , RUŽA KOVA EVI (Hrvatska/Croatia): Tehnofobija u digitalnoj kulturi – neki filozofski problemi / Technophobia in the Digital Culture – Some Philosophical Issues

9:30–9:45 SUZANA MIHAJLOVSKA (Makedonija/Macedonia): Nesposobnost tranzicijskog društva da obrazuje svoje nasljednike do razine stvaratelja kulture / The Inability of a Transitional Society to Educate its Descendants to be Creators of Culture

9:45–10:00 BRUNO URKO, JOSIP IRI (Hrvatska/Croatia): Podu avanje i istraživanje filozofije u okružju digitalne kulture / Education and Research of Philosophy in Digital Culture

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARIJAN KRIVAK

10:45–11:00 VLADIMIR DAV EV, ELENA ACKOVSKA-LESKOVSKA (Makedonija/Macedonia): Tehnologija kao oblikovateljica ljudske kulture: društvene i psihološke posljedice / Technology as a Shaper of Human Culture: Social and Psychological Consequences

11:00–11:15 DEJAN DONEV (Makedonija/Macedonia): Gra anska kultura i aktivitet kao korektiv i odgovor direktivnosti kulture društva – ure enja putem NGO-a / Civil Culture and Activism as a Correction and Response to the Directiveness of the State-System Culture through NGOs

11:15–11:30 MARITA BR I (Hrvatska/Croatia): Kulturni pluralizam i pravednost u recepciji Willa Kymlicka / Cultural Pluralism and Justice in Will Kymlick's Understanding

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

11:45–12:00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: SLOBODAN SADŽAKOV

12:00–12:15 LUKA ŠTILINOVI (Hrvatska/Croatia): Može li filozofija govoriti o zaštiti prirode? / Can Philosophy Teach about the Protection of Nature?

12:15–12:30 TOMISLAV KRZNAR (Hrvatska/Croatia): Priroda »izme u« ovjeka i kulture. Dimenzije uništenja prirode u kontekstu zapadnih društava / Nature "between" Man and Culture. The dimensions of Destruction of Nature in the Context of Western Societies

12:30–12:45 DIJANA URAN (Hrvatska/Croatia): ovjek i kultura kroz dubinsku ekologiju i umjetni ko stvaranje Hundertwassera / Man and Culture in Relation to Deep Ecology and Hundertwasser's Artistic Work

12:45–13:00 *Rasprava / Discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

16:00 Izlet u Beli i obilazak Eko Centra *Caput Insulae* – Beli /
Excursion to Beli and visit to Eco-center *Caput Insulae* – Beli

18:00 Beli

Predavanje Krunoslava Pranji a »Kroz poetiku do u noetiku (na primjerima triju hrvatskih pjesnika XX. stolje a)«.

“Through Poetics to Noetics (*Via* the Examples of Three Croatian Poets of the XX. Century)”, a lecture by Krunoslav Pranji .

20:00 *Večera u hotelu »Kimen« u Cresu / Dinner at the Kimen Hotel, Cres*

SRIJEDA, 26. rujna 2007. / WEDNESDAY, September 26, 2007

Sekcija A (Hrvatski) ::: Section A (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: VESNA BATOVANJA

9:00–9:15 IRIS TI AC (Hrvatska/Kroatien): Problem samoidentifikacije ovjeka kao problem i drama njegove ljubavi u misli Tadeusza Styczena / Das Problem der Selbstidentifikation des Menschen als Problem und Drama seiner Liebe im Denken von Tadeusz Styczen

9:15–9:30 BORIS GUNJEVI (Hrvatska/Croatia): Radikalna ortodoksija Johna Milbanka i njegovo poimanje kulture / The Radical Orthodoxy of John Milbank and his Concept of Culture

9:30–9:45 MARKO VU ETI (Hrvatska/Croazia): ovjek i kultura »duhovne pustinje« / L'uomo e la cultura del “deserto dello spirito”

9:45–10:00 NENAD MALOVI (Hrvatska/Kroatien): Pneumopatologija društva i kulture – filozofija kao terapija? / Pneumopathologie der Gesellschaft und Kultur – Philosophie als Therapie?

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IRIS TI AC

10:45–11:00 VESNA BATOVANJA (Hrvatska/Kroatien): Martin Heidegger: na putu k jeziku / Martin Heidegger: Unterwegs zur Sprache

11:00–11:15 MARTINA ŽEŽELJ (Hrvatska/Kroatien): Geneza Heideggerovog poimanja fenomena jezika / Genesis der Besinnung Heideggers auf das Phänomen der Sprache

11:15–11:30 JOŠKO ŽANI (Hrvatska/Croatia): Semiozom stvoren svijet: Cassirer – Goodman / Semiotic Worldmaking: Cassirer – Goodman

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

11:45–12:00 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IVANA ZAGORAC

12:00–12:15 ŽELJKO ŠKULJEVI (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): O zadovoljstvu. (Ne)mogu i sokratizam kirenskog ovjeka / About Pleasure. The (im)possible Socratism of the Cyrenian man

12:15–12:30 SLOBODAN SADŽAKOV (Srbija/Serbia): Marcuseovo shvaćanje kulture / Marcuse's Understanding of Culture

12:30–12:45 MLADEN PLANINC (Hrvatska/Kroatien): Batailleova svečanost rasipanja: ekscesivno prekoračenje subjekta i kulturalni nihilizam / Batailles Verschwendungsfest: Exzessive Subjektüberschreitung und kultureller Nietzscheanismus

12:45–13:00 *Rasprava / Discussion*

13:00–13:30 Završna rasprava i zatvaranje simpozija / Closing discussion and closing of the Symposium

Sekcija B (Hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: ŽELJKO ŠKULJEVI

9:00–9:15 SENKA SUMAN (Hrvatska/Croatia): Stjecanje ljudskog lika / The Gaining of Human Image

9:15–9:30 KORANA SIMONOVI (Hrvatska/Croatia): Pounutrenje »emocionalne kulture« društva / Internalization of the “Emotional Culture” of Society

9:30–9:45 SNJEŽAN HASNAŠ (Hrvatska/Croatia): Filozofija kao dio kulture ili njeno polazište? / Philosophy as Part of Culture or its Starting Point?

9:45–10:00 IVAN BEKAVAC BASI (Hrvatska/Croatia): ovjek i kultura u djelu Vladimira Filipovi a / Man and Culture in the Work of Vladimir Filipovi

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: IVAN BEKAVAC BASI

10:45–11:00 VLASTA LENCOVI (Hrvatska/Croatia): ovjek i kultura u Husserlovom mišljenju / Husserl’s Concept of Man and Culture

11:00–11:15 DALIBOR PIN I (Hrvatska/Croatia): Schelerovo poimanje duha i slobode u ovjekovoj osobi / Scheler’s Understanding of Spirit and Freedom in a Person

11:15–11:30 IVANA GREGURIC (Hrvatska/Croatia): Filozofski aspekti poimanja ovjeka kao proizvođača i proizvoda kulture / The Philosophic Aspects of Seeing Man as the Producer and Product of Culture

11:30–11:45 *Rasprava / Discussion*

13:00–13:30 Sekcija A

Završna rasprava i zatvaranje simpozija / Closing discussion and closing of the Symposium

13:30 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

**14. simpozij
PETRIĆ I RENESANSNE
FILOZOFISKE TRADICIJE**

**14th Symposium
PETRIĆ AND RENAISSANCE
PHILOSOPHICAL TRADITIONS**

SRIJEDA, 26. rujna 2007. / WEDNESDAY, September 26, 2007

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19:00 *Piće dobrodošlice i večera / Welcome drink and dinner*

21:00 *Prikazivanje filma »Stella maris Sjevernog Jadrana« / Film performance: »Stella maris of the North Adriatic«*

Voditeljica projekta / Head of project: Hrvojka Mihanovi -Salopek

Producent / Producer: Alojzije Prosoli

Uvodne riječi / Introductory speeches: Hrvojka Mihanovi -Salopek, Alojzije Prosoli

ČETVRTAK, 27. rujna 2007. / THURSDAY, September 27, 2007

9:00–9:30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi i /
Opening ceremony and greetings

Predsjedavaju / Chairpersons: IVICA MARTINOVIĆ & BRUNO URKO

9:30–10:00 FRANJO ZENKO (Zagreb), Aktualnost Petrićeva pokušaja deheleniziranja filozofije i kršćanske teologije / Actuality of Petrić's attempt of dehellenization of the philosophy and Christian theology

10:00–10:15 *Odmor / Break*

10:15–11:15 *Poredbene prouke Petrićeva djela (1): Ficino, Steuco / Comparative studies of Petrić's work (1): Ficino, Steuco*

Predsjedavaju / Chairpersons: IVAN KOLEV & ESTELLA PETRIĆ-BAJLO

JAMES G. SNYDER (New York), Marsilio Ficino and Frane Petrić on *materia prima* / Marsilio Ficino i Frane Petrić o prvoj materiji

IVANA SKUHALA KARASMAN (Zagreb), Petrić i Ficino o utjecaju neba prema Plotinu / Ficino and Petrić on celestial influence according to Plotinus

ELISABETH VON ERDMANN (Bamberg), Zur Bildtheorie von Franciscus Patricius in der Tradition der *philosophia perennis* / O odgojnoj teoriji Frane Petrića u tradiciji *philosophiae perennis*

11:15–11:30 *Odmor / Break*

11:30–12:50 *Poredbene prouke Petrićeva djela (2): Sidney, Bošković, Politeo / Comparative studies of Petrić's work (2): Sidney, Bošković, Politeo*

Predsjedavaju / Chairpersons: MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN & ŽELJKA METESI

ESTELLA PETRIĆ-BAJLO (Zadar), On Philip Sidney's *Defence of Poesie* (1595) / *Oko Obrane pjesništva* (1595) Philipa Sidneyja

IVICA MARTINOVI (Zagreb), Ru er Boškovi o Frani Petri u: Uloga Vareniusova djela *Geographia universalis* (1650) / Ru er Boškovi on Frane Petri : The role of Varenius's work *Geographia universalis* (1650)

HEDA FESTINI (Rijeka), Kada analiziram Franu Petri a (1529–1597), zašto mislim na Jurja Politea (1827–1913)? / Why I think of Juraj Politeo (1827–1913) when I analyze Frane Petri (1529–1597)

IVAN BEKAVAC BASI (Zagreb), Veljko Gortan o Franji Petri u u *Hrvatskim latinistima* / Veljko Gortan on Franjo Petri in *Croatian Latinists*

12:50–13:15 *Rasprava / Discussion*

13:15 *Ručak / Lunch*

18:00–19:00 *Nikola Kuzanski / Nicholas of Cusa*

Predsjedavaju / Chairpersons: FRANKO ZENKO & JAMES G. SNYDER

ERNABANI -PAJNI (Zagreb), Kuzanski, Ficino, Petri i *pia philosophia* / Cusanus, Ficino, Petri and *pia philosophia*

IVAN KOLEV (Sofia), Rethinking Modality: Nicholas of Cusa and Martin Heidegger / Promišljanje modalnosti: Nikola Kuzanski i Martin Heidegger

DŽEVAD ZE I (Zenica), Uloga matematike u filozofiji Nikole Kuzanskoga / Role of mathematics in Nicolaus Cusanus's philosophy

19:15–20:00 *Predstavljanje knjige / Book presentation:* Federicus Chrysoگونus / Federik Grisogono, *Speculum astronomicum* / *Astronomsko zrcalo*, uredile / edited by Mihaela Girardi-Karšulin & Olga Peri (Zagreb: Institut za filozofiju, 2007)

Sudjeluju / Participants: Erna Bani -Pajni , Tomislav epuli , Mihaela Girardi-Karšulin, Ivica Martinovi , Olga Peri

21:00 *Svečana večera / Gala dinner*

PETAK, 28. rujna 2007. / FRIDAY, September 28, 2007

9:00–9:40 *Mladi Petrić (1) / Young Petrić (1)*

Predsjedavaju / Chairpersons: DŽEVAD ZE I & IVANA SKUHALA
KARASMAN

MISLAV KUKO (Split), Mladi Petri u Aristotelovu Liceju / Young
Petri in Aristotle's Lyceum

STJEPAN ŠPOLJARI (Zagreb), Smisao Petri eva mita o povijesti /
Character of Petri 's myth of history

9:40–10:00 *Odmor / Break*

10:00–11:00 *Mladi Petrić (2) / Young Petrić (2)*

Predsjedavaju / Chairpersons: HEDA FESTINI & KREŠIMIR VRLJAK

ROCCO GRIPPA (Macerata), Aspetti sociologici della *Città felice* /
Sociološki aspekti Petri eva *Sretnog grada*

LIDIA CAPUTO (Salento-Lecce), Francesco Patrizi precursore delle
scienze linguistiche nell'opera *Della retorica dieci dialoghi* / Frane
Petri – prete a lingvisti kih znanosti djelom *Della retorica dieci dialoghi*

FRANCESCA DE SANCTIS (Chieti), Francesco Patrizi e l'Accademia
della Fama / Frane Petri i Accademia della Fama

11:00–11:15 *Odmor / Break*

11:15–11:55 *Hrvatski renesansni filozofi (1) / Croatian Renaissance
philosophers (1)*

Predsjedavaju / Chairpersons: ELISABETH VON ERDMANN & IVAN BE-
KAVAC BASI

MARITA BR I (Split), Utjecaj Aristotelova poimanja pravednosti na
filozofsku misao Benedikta Kotruljevi a / Influence of Aristotle's con-
cept of justice on Benedikt Kotruljevi 's ethics

BRUNO URKO (Zagreb), Izvori devete knjige Dragiši eva djela *De natura angelica* / Sources of the ninth book of Juraj Dragiši 's *De natura angelica*

11:55–12:20 *Rasprava / Discussion*

12:20–12:30 *Odmor / Break*

12:30–13:15 *Predstavljanje knjige / Book presentation*: Nicolaus Cusanus / Nikola Kuzanski, *De docta ignorantia / O učenom neznanju*, uređila / edited by Erna Bani -Pajni (Zagreb: Institut za filozofiju, 2007)

Sudjeluju / Participants: Erna Bani -Pajni, Luka Boršić, Mihaela Girardi-Karšulin, Ivica Martinović

13:15 *Ručak / Lunch*

18:00–19:00 *Hrvatski renesansni filozofi (2) / Croatian Renaissance philosophers (2)*

Predsjedavaju / Chairpersons: SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR & STJEPAN ŠPOLJARI

DAVOR BALI (Osijek), Različiti pristupi Marka Marulića u etičkim pojmovima u *Repertoriju* / Marko Marulić's different approaches to ethical notions in *Repertorium*

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN (Zagreb), Utjecaj Pietra Pomponazzija na Federika Grisogona: Grisogono između platonizma i aristotelizma / Influence of Pietro Pomponazzi on Federik Grisogono: Grisogono between Platonism and Aristotelianism

VESNA TUDJINA (Zagreb), *De republica ecclesiastica* Marka Antuna de Dominisa / *De republica ecclesiastica* of Marko Antun de Dominis

19:15 Predavanje Krunoslava Pranjića »Kroz poetiku do u noetiku (na primjerima triju hrvatskih pjesnika 20. stoljeća)« / »Through poetics to noetics (Via the examples of three Croatian poets of the 20th century)«, a lecture by Krunoslav Pranjić .

20:00 *Večera / Dinner*

SUBOTA, 29. rujna 2007. / SATURDAY, September 29, 2007

9:00–10:00 *Telesio, Petrić, Bruno*

Predsjedavaju / Chairpersons: ERNA BANI -PAJNI & VESNA TUDJINA

KREŠIMIR VRLJAK (Zagreb), Petri ev *manoscritto napoletano* iz 1572. godine: Prilog rasvjetljavanju Petri eve polemike s Bernardinom Telesijem / Petri 's *manoscritto napoletano* from 1572: A contribution to the elucidation of Petri 's polemics with Bernardino Telesio

LUKA BORŠI (Zagreb), Prikaz drugoga sveska Petri evih *Peripatetičkih rasprava* / Exposition of the second volume of the *Discussiones peripateticæ* by Frane Petri

FULVIO ŠURAN (Pula), L'interpretazione severiniana del pensiero ontologico di Giordano Bruno / Severinovo tuma enje Brunove ontološke misli

10:00–10:15 *Odmor / Break*

10:15–10:55 *Specifična obilježja renesanse / The peculiar features of the Renaissance*

Predsjedavaju / Chairpersons: FULVIO ŠURAN & MILENA RADOVANBURJA

IGOR ŠKAMPERLE (Ljubljana), Sincretismo religioso: Marsilio Ficino e il *Libro della vita* / Religiozni sinkretizam: Marsilio Ficino i njegovo djelo *De vita libri tres*

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR (Zagreb), Neka obilježja renesansne alkemijske simbolike / Some characteristics of Renaissance alchemical symbolism

10:55–11:35 *Petrićeva estetika / Petrić's aesthetics*

Predsjedavaju / Chairpersons: MISLAV KUKO & DAVOR BALI

ŽELJKA METESI (Zagreb), Petri ev pojam *concentta* i maniristi ko-barokne teorije kon etizma / Petri 's notion of *concentto* and concettism of the period of Mannerism and Baroque

MILENA RADOVAN-BURJA (Zadar), Mjesto i uloga glazbe u filozofiji Frane Petrića i Francis Bacon / The place and role of music in the philosophy of Frane Petrić and Francis Bacon

11:35–12:00 *Rasprava / Discussion*

12:00–12:15 *Odmor / Break*

12:15–13:00 *Okrugli stol uz izdanje Petrićevih spisa o pjesničkom umijeću / Round table on the edition of Petrić's writings on poetics*

Sudjeluju / Participants: Ivica Martinović, Željka Metesi, Estella Petrić-Bajlo, Sanja Roi, Stjepan Špoljari

Uz izdanje: Ljerka Schiffler, *Frane Petrić o pjesničkom umijeću* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2007). Sadržava: Frane Petrić, »Izabrani tekstovi«, pp. 1–294.

On the edition: Ljerka Schiffler, *Frane Petrić on poetics* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2007). Contains in Croatian: Frane Petrić, »Selected texts«, pp. 1–294.

13:00–13:30 *Završna rasprava i zatvaranje skupa / Closing discussion and closing of the Symposium*

Predsjedavaju / Chairpersons: IVICA MARTINOVIĆ & BRUNO URKO

14:00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

16. DANI FRANE PETRIĆA

Sažeci izlaganja

16th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Paper abstracts

**Međunarodni simpozij
ČOVJEK I KULTURA**

**International Symposium
HUMAN AND CULTURE**

MIRJANA ADAMOVIĆ

*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska /
Institute for Social Research Zagreb, Croatia*

**KULTURNE INDUSTRIJE I RAZVOJ –
RODNA ANALIZA NAKLADNIŠTVA**

lanak e se baviti pojmom kulturnih industrija, njegovim porijeklom, deskripcijom i suvremenim koncepcijama. Taj su pojam prvi upotrijebili Adorno i Horkheimer krajem etrdesetih godina ime su dali teorijsko utemeljenje zasnovano na idejama Frankfurtske škole. U kasnijim teorijskim razmatranjima pojma kulturnih industrija njihovo se zna enje u mnogo emu izmijenilo. Naime, nove koncepcije kulturnih industrija više ih ne smatraju alijeniranim i represivnim, ve se one sagledavaju u novom, razvojnom i pozitivnom kontekstu, posebno povezanom s kulturnim politikama. Nove koncepcije polaze od posebne naravi proizvoda i tržišta, pri emu se radi razlika izme u simboli ne naravi proizvoda kulturnih industrija i onih industrija koje svoju proizvodnju zasnivaju na materijalnom. Podru je kulturnih industrija spada prema nekima (Castells) i u podru je industrije znanja. Analiza struk-

ture i dinamike kulturnih industrija podrazumijeva analizu utjecaja u javnoj sferi. Zaposleni u tim industrijama imaju važnu ulogu u razvoju znanja i kulture, pogotovo menadžment koji ne samo služi kao spona između proizvođača i potrošača ideja, nego svojom koncepcijom i idejama utječe na društvene vrijednosti u cjelini. Nakladništvo u Hrvatskoj je primjer u kojoj je domeni u zadnje vrijeme na upravljačkim i uredničkim položajima sve više žena, pa će se ispitati koliki je njihov stvaran udio i analizirati njihova sfera utjecaja

CULTURAL INDUSTRIES AND DEVELOPMENT – GENDER ANALYSIS OF PUBLISHING INDUSTRY

This article is about origin, descriptions, and contemporary conceptions of cultural industries. The concept was first used by Adorno and Horkheimer in late forties, giving a theoretical foundation based in the ideas of the Frankfurt school. Afterwards, the use of this concept has been changed in many ways. Namely, new conceptions of cultural industries do not consider them as alienated and repressive, but instead place them in a new, developmental and positive context, especially connected with cultural policies. The new conceptions of cultural industries consider the special character of products and markets, and distinguish symbolic characteristics of products in contrast to industries whose production is based on material products. The field of cultural industries is, according to some theoreticians (Castells), part of knowledge industries. The analysis of structure and dynamics of cultural industries also imply the analysis of impact in the public sphere.

Those industries' employees have a very important role in the development of knowledge and culture – especially the management, which is not just a nexus between the producers and consumers of ideas, but has an impact on the entirety of social values. The publishing industry in Croatia is an example of a domain in which the number of women is increasing, especially in managerial and editorial positions, so the theme of this article will also be to see the real share of women in this part of cultural industries and to analyze the sphere of their impact.

SEAD ALIĆ

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

COPY/PASTE CULTURE

Od *Mehaničke mlade* do copy-paste teorija

Svijest o tehnici koja reproduktivnosti umjetničkog djela (o kojoj je nekada pisao Benjamin) povela nas je iz područja promišljanja umjetničkog djela prema estetizaciji svakodnevice (pa i politike), društvu spektakla, mekdonaldizaciji i diznjevskoj amerikanizaciji kulture cijelog svijeta.

Umnažanje je postalo ponavljanje koje **zavodi**, odnosno uspostavlja nove odnose kulturne i svake druge ovisnosti. Pokazalo se da u svijetu »množina« vladaju zakonitosti koje određuju današnjeg ovjeka više nego je to (esto) filozofija spremna detektirati.

Snaga i uvjerljivost epa danas je sadržana u malim sloganima, uz pomoć kojih se upravlja javnim mnijenjem i masama masmedijski oblikovanih potrošača i informacija. Slogani su sonde pomoću kojih globalne korporacije osvajaju strukture mišljenja i govora. Umnažanje reklamnih poruka, političkih slogana, ratnohuškastih rečenica i spektakularnih ispraznosti – završava u *copy/paste* kulturi, koja, nesvjesna mehanizama i tehnologija, polako ali sigurno počinje zauzimati mjesto na policama dužina globalnih trgovaca. McLuhanovo djelo *Mechanical Bride* prvo je na ozbiljan način promišljalo značenje koje naizgled obični reklamni slogani mogu imati na oblikovanje svjesne i nesvjesne pozicije potrošača. Analizom njegova pristupa u ovom manje poznatom djelu te usporedbom s nekim indikativnim suvremenim pojavama hrvatske i svjetske javnosti – očitava se kontekst kojega suvremeno filozofijsko mišljenje ne smije ispustiti iz vida.

Benjaminova teza o dokumentima kulture kao dokumentima barbarstva djelomice sadržava McLuhanovu upućivanje na tehnološku dimenziju svake kulture. Na tom tragu analizira se McLuhanov stav: »Kultura je tamnica«. U nastavku analize pripomogli bismo se tezi Jamesa W. Careya iz knjige *Communication As Culture (Essays on Media and Society)* posebno o značenju same komunikacije na obliko-

vanje kulture kao takve, te nekim novim iskustvima o kojima svjedoče televizijske emisije ili stranice interneta, a u vezi su s fenomenom *copy/paste* kulture.

THE COPY/PASTE CULTURE

From *Mechanical Bride* to copy-paste theories

The awareness about the reproductiveness of artwork (that Benjamin used to write about) led us from the field of discussion about artwork to the aesthetization of the everyday (including politics), to a society of spectacles, to McDonaldization and the Disneyesque Americanization of the entire world culture.

Multiplication became a **seductive** repetition, setting up new relations of cultural and other addiction. It seems that in a world of “plurals” there are laws that define today’s man more than philosophy is (usually) prepared to detect.

The strength and convincingness of epics is sublimated into little slogans, used to manipulate public opinion and hordes of information consumers shaped by the mass-media. Slogans are really probes with which global corporations conquer the structures of opinion and speech. The multiplication of advertising messages, political slogans, war-mongering sentences and spectacular meaninglessness – ends up in a *copy/paste* culture, which is, unaware of mechanisms and technologies, slowly but surely starting to take its place on the store-shelves of global marketers. McLuhan’s work *Mechanical Bride* was the first to seriously consider the meaning that the seemingly common advertising slogans can have for the shaping of a conscious and unconscious position of the consumers. By analyzing his approach in this less known work and comparing it with certain suggestive modern phenomena in the Croatian and world public – we outline a context, which should not be left out of the sight of the modern philosophic thought.

Benjamin’s thesis about the documents of culture as documents of barbarism partially contains McLuhan’s ideas about the technological dimension of every culture. In this line, we analyze McLuhan’s attitude: “Culture is a prison”. In the remaining part of this analysis, we will use

the theses of James W. Carey portrayed in the book *Communication As Culture (Essays on Media and Society)*, especially regarding the meaning of communication on the formation of culture itself, and certain new experiences testified to by television shows or internet pages, which deal with the phenomenon of the *copy/paste* culture.

PAVO BARIŠIĆ

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Split, Kroatien*

BÜRGERTUGENDEN UND REPUBLIKANISMUSIDEE

Die Grundfrage in den folgenden Überlegungen ist, ob man für die Bildung und Erhaltung einer demokratischen Republik die Bürgertugenden nötig hat. Der Rechtsstaat ist ein Erbe des Liberalismus, der nicht an die republikanischen Werte der Gemeinschaft, der Freiheit als Teilhabe und der Bürgertugend glaubt. Sind die rechtsstaatlichen Institutionen *checks and balances* für eine demokratische Republik genügend? Gibt es einen Zusammenhang zwischen der moralischen Disposition der Bürger und der institutionellen Verfassung eines Gemeinwesens? Welche Werte und Tugenden im Verhalten der Bürger werden erfordert, um die Republik zu erhalten und zu stärken?

Im Fokus liegt die Betrachtung der Dialektik zwischen zwei entgegengesetzten Strömungen des politischen Denkens – Liberalismus und Republikanismus. Die Grundsätze des liberalen Rechtsstaates mit den Werten des ökonomischen Individualismus und verfassungsmäßigen Begrenzung der Gewalt der Regierung von den Eingriffen in den privaten Lebensbereich sind nur dann zu erhalten und zu entwickeln, wenn genügend republikanische Substanz darunter steht, das heißt, wenn es genug interessenslose Tätigkeit und Sorge der Bürger um das allgemeine Wohl und ihre Bereitschaft gibt, private Angelegenheiten beiseite zu lassen und an der öffentlichen Diskussion und Treffen der Entscheidungen teilzunehmen.

GRAĐANSKE KREPOSTI I IDEJA REPUBLIKANIZMA

Temeljno je pitanje u izlaganju jesu li za stvaranje i održanje demokratske republike potrebne građanske kreposti. Pravna je država naslijeđe liberalizma koji nema povjerenja u republikanske vrednote zajednice, slobodu kao sudjelovanje i građansku krepost. Jesu li institucije pravne države »checks & balances« dovoljni za demokratsku republiku? Postoji li povezanost između moralne dispozicije građana i institucionalnoga ustroja zajednice? Koje se vrednote i kreposti u ponašanju građana traže za održanje i jačanje republike?

U žarištu je razmatranje dijalektike dvije suprotstavljene struje političkoga mišljenja – liberalizma i republikanizma. Na temelja liberalne pravne države s vrednotama ekonomskoga liberalizma i ustavnoga ograničenja vlasti od preuzimanja u privatno područje života mogu se održati i razviti samo tada kada postoji dovoljno republikanske supstancije, to znači i kada postoji dostatno bezinteresne djelatnosti građana, brige za opće dobro, njihove spremnosti da stave na stranu privatne poslove te sudjeluju u raspravama i donošenju odluka važnih za zajednicu.

VESNA BATOVAŃA

*Gimnazija Tituša Brezovačkoga, Zagreb, Hrvatska /
Tituš Brezovački-Gymnasium, Zagreb, Kroatien*

MARTIN HEIDEGGER: NA PUTU K JEZIKU

Jezik postaje prvi put temom Heideggerova mišljenja u *Bitku i vremenu* (§ 34. Tu-bitak i govor. Jezik; i § 68. d; Vremenitost govora). Kao egzistencijalno tubitka u govoru egzistencijalno-ontologijski temelj jezika. Heidegger odbija uobičajeno shvaćanje jezika koje u njemu vidi sredstvo sporazumijevanja uvijek i time jedan instrument koji služi ljudskoj komunikaciji. Odrješenje jezika kao sredstva sporazumijevanja nije njegova bit već posljedica iste.

U jednom pismu majci od siječnja 1799., imenuje Hölderlin jezik »najopasnijim od svih dobara« (Martin Heidegger, *Erläuterungen zu Hölderlins Dichtung*, Vittorio Klostermann, Frankfurt/Main 1971., str.

35). Ova oznaka jezika sadrži, prema Heideggeru, dvostruko, jezik je *dobro* uvijek, no od svih njegovih dobara »najopasnije dobro«, jer bi s njime mogla nastupiti najveća opasnost »ugrožavanje bitka bitka«. To je moguće jer u njemu bitak nalazi svoju kuću. »Jezik je kuća bitka. U njegovom oku i vanju stanuje uvijek. Misliti i sačinjavati i jesu stvari tog oku i vanja« (Martin Heidegger, *Wegmarken, Brief über den »Humanismus«*, Vittorio Klostermann, Frankfurt/Main 1978., str. 311). Pod vlašću novovjekovne metafizike subjektiviteta uskrađuje nam se bit jezika kao kuća istine bitka.

Heidegger hoće »iskusiti jezik«. To ne znači spoznati ga. Nije riječ o znanstvenom ni o filozofijskom istraživanju jezika, što se ne smije razumijeti kao njihova procjena, već o promišljanju »podrijetla« jezika iz riječi, razumljene kao »bivanje istine bitka«. Jezik iskusiti znači »jezik sâm dovesti k jeziku«, jer je sâm jezik jezik, i ništa osim toga. Heidegger pita o općem, o biti jezika. Njegova je bit u njemu samom, on biva dok govori: »jezik govori«. On nije samo jedna od sposobnosti uvijek koja ga odvaja od svih živih bitaka i time čini uvijekom, već on čini »najbliže susjedstvo ljudskog bitaka«.

MARTIN HEIDEGGER: UNTERWEGS ZUR SPRACHE

Die Sprache wird erstmals zum Thema des Heidegger'schen Denkens in *Sein und Zeit* (§ 34. Da-sein und Rede. Die Sprache; § 68. d; Die Zeitlichkeit der Rede). Als ein Existenzial des Daseins erschafft die Rede das existenzial-ontologische Fundament der Sprache. Heidegger lehnt die geläufige Auffassung der Sprache ab, die in ihr ein Verständigungsmittel des Menschen und damit ein der menschlichen Kommunikation dienendes Instrument sieht. Die Bestimmung der Sprache als Verständigungsmittel ist nicht ihr Wesen, sondern die Folge ebendesselben.

In einem Brief an die Mutter vom Januar 1799 nennt Hölderlin die Sprache „der Güter Gefährlichstes“ (Martin Heidegger, *Erläuterungen zu Hölderlins Dichtung*, Vittorio Klostermann, Frankfurt/Main 1971, S.35). Diese Bezeichnung der Sprache enthält, nach Heidegger, Zweifaches: Die Sprache ist das Gut des Menschen, aber von allen seinen

Gütern das „gefährlichste Gut“, weil durch sie die größte Gefahr eintreten könnte, nämlich die „Bedrohung des Seins durch das Seiende“. Das ist möglich, da in der Sprache das Sein sein Haus findet. „Die Sprache ist das Haus des Seins. In ihrer Behausung wohnt der Mensch. Die Denkenden und Dichtenden sind die Wächter dieser Behausung“ (Martin Heidegger, *Wegmarken, Brief über den „Humanismus“*, Vittorio Klostermann, Frankfurt/Main 1978, S. 311). Unter der Herrschaft der neuzeitlichen Metaphysik der Subjektivität wird uns das Wesen der Sprache als des Hauses der Wahrheit des Seins verweigert.

Heidegger will „mit der Sprache eine Erfahrung machen“. Dies bedeutet nicht, Erkenntnisse über sie zu erlangen. Es handelt sich weder um die wissenschaftliche noch um die philosophische Erforschung der Sprache – wobei Erforschung nicht als Beurteilung verstanden werden darf –, sondern um die Besinnung auf den „Ursprung“ der Sprache aus dem Wort, verstanden als „Wesung der Wahrheit des Seins“. Mit der Sprache Erfahrung zu machen, heißt, „die Sprache selbst zur Sprache [zu] bringen“, weil die Sprache selbst die Sprache ist und weiter nichts. Heidegger fragt nach dem Allgemeinen, nach dem Wesen der Sprache. Ihr Wesen ist in ihr selbst, sie west, indem sie spricht: „Die Sprache spricht.“ Sie ist nicht nur eine Fähigkeit des Menschen, die ihn von allen anderen Lebewesen absondert und damit zum Menschen macht, sondern sie gehört „in die nächste Nachbarschaft des Menschenwesens“.

IVAN BEKAVAC BASIĆ

*Zdravstveno učilište, Zagreb, Hrvatska /
Medical High School, Zagreb, Croatia*

OVJEK I KULTURA U DJELU VLADIMIRA FILIPOVI A

Profesor Vladimir Filipovi u svom eseju »Sudbina kulturnoga života – Problemi kulturne morfologije« (*Nastavni vjesnik*, svibanj-lipanj, Zagreb 1942., str. 329–343) naznačio je da je to odlomak iz rukopisa knjige *Čovjek i kultura*. Ta se knjiga nije pojavila, ali iz nekoliko radova kao i iz cjelokupnog Filipovi eva djela možemo izlučiti njegove

pozicije. U ovome referatu, oslanjaju i se na nazna eni esej i druga Filipovi eva djela, iznijet emo Filipovi evo odre enje ovjeka i njegovog razumijevanja i odre enja kulture.

MAN AND CULTURE IN THE WORK OF VLADIMIR FILIPOVI

Professor Vladimir Filipovi signified in his essay “The Fate of Cultural Life – the Problems of Cultural Morphology” (*Nastavni vjesnik/Instructional Gazette*, May–June, Zagreb, 1942, pp. 329–343), that it is a part of the manuscript named *Man and Culture*. This book never made its appearance, but from several Filipovi ’s works, as well as his entire opus, we can extricate where he stands. In this paper, with the mentioned essay and other works of Filipovi as our background, we will state his definition of man and his understanding and definition of culture.

MARITA BRČIĆ

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, University of Split, Croatia*

KULTURNI PLURALIZAM I PRAVEDNOST U RECEPCIJI WILLA KYMLICKA

Shva aju i kulturni pluralizam kao injenicu suvremenog liberalno demokratskog društva, uo ava se njegova problemati nost u odnosu na same liberalno demokratske ideje. Demokracija polazi od prava ve ine, a liberalizam polazi od pojedinca kojemu su osigurana temeljna prava i dužnost, zanemaruju i injenicu njegova mogu eg pripadanja manjinskoj kulturi.

Može li se odgovor na zahtjev kulturne razli itosti prona i isklju i-vo u teoriji ljudskih prava ili je potrebno dopustiti postavljanje posebnih prava za pripadnike razli itih manjinskih kultura? Dovode li takva posebna prava u pitanje ideal jednakosti koji se oduvijek smatrao temeljem pravednih odnosa?

Will Kymlick, polaze i sa svog liberalnog stajališta, navodi kako jedna obuhvatna teorija pravednosti u multikulturalnom društvu treba uključivati i opća prava koja su pripisana svim pojedincima bez obzira kojim skupinama pripadali, ali i određena grupno-diferencirana prava ili »specijalni status« za manjinska prava.

Zbog postojanja različitih pristupa i shvaćanja multikulturalizma ovdje se usmjeriti samo na Kymlickovo shvaćanje multikulturalizma koji proizlazi iz nacionalnih i etničkih razlika.

CULTURAL PLURALISM AND JUSTICE IN WILL KYMLICK'S UNDERSTANDING

Understanding cultural pluralism as a fact of the modern liberal-democratic society, it is problematic regarding the very liberal-democratic ideas. Democracy starts with the majority rule, and liberalism is based on the individual, whose basic rights and duties are ensured, disregarding the fact of possible belonging to a minority culture.

Can the answer to the demand of cultural diversity be found exclusively in the human rights theory or must we allow the setup of special rights for the members of different minority cultures? Do such special rights question the ideal of equality that was always considered to be the base of justice?

Will Kymlick, starting from his liberal standpoint, states that a comprehensive theory of justice in a multicultural society must include both the general rights ascribed to all individuals, regardless of which groups they belong to, and the specific group-differentiated rights or "special status" for minority rights.

Due to the existence of different approaches and understanding of multiculturalism, I shall focus here only on Kymlick's understanding of multiculturalism, which is a product of national and ethnical differences.

KREŠIMIR CEROVAC

*Hrvatski katolički radio, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic Radio, Zagreb, Croatia*

KOMPLEMENTARNOST IZME U VJERE I ZNANOSTI

Religija i znanost su konstitutivni imbenici kulture. Znanost, sa svojim eksperimentima i logikom, pokušava razumjeti poredak ili strukturu svemira. Religija, sa svojom teološkom inspiracijom i promišljanjem, pokušava shvatiti svrhu i znaenje svemira. Danas se esto znanost smatra kao jedan sveobuhvatni i odgovaraju i prikaz svijeta, istinsko znanje vo eno kriterijem apsolutne istine. Znanstveno znanje utje e na druga znanja i na same »korijene kulture«. Kako se znanost odvija u velikoj mjeri ovisi o kulturi u kojoj se doga a, ali istodobno, znanost, tuma e i i preobražavaju i stvarnost, mijenja te »korijene kulture«. S druge strane, vjera pomaže kulturi u pogledu pitanja o oživljavanju života dostojnog ovjeka. Istodobno kultura tako er pomaže vjeri da bude »kvasac spasenja«. To je komplementarnost izme u vjere i kulture.

Moderno društvo o ekuje da vjera i znanost djeluju zajedno na poboljšanju civilizacije. Stoga znanost i vjera trebaju zajedni ki djelovati na promidžbi istinske kulture, jer u kona nosti istina koju obje gaje je *zašto*, a ne *što*.

Bez komplementarne suradnje izme u znanosti i vjere, vjera je u stalnoj opasnosti da njena nastojanja, zbog mogu eg jednostranog shva anja, budu pogriješno usmjerena – prema »duhu«, a zanemarivanju tijela. Isto tako, znanost je u stalnoj opasnosti da svoje napore, zbog mogu eg jednostranog scijentisti kog shva anja, tako er pogriješno usmjerava – prema »tijelu«, zanemaruju i duh.

Glavni naglasak u radu je na mišljenju da vjera može biti zaštita protiv dehumanizacije znanosti, a da znanost može biti zaštita od mistifikacija u vjeri.

U radu se obra uje i sljede e:

- Pravo zna enje glede komplementarnosti i jedinstva znanosti i vjere;

- Kultura u punom smislu riječi;
- Izazovi koje donose znanost i tehnologija (kao najdramatičniji suvremeni imbenici ljudske kulture);
- Znanost nije u mogućnosti sama dati potpun odgovor o smislu;
- Zajednički cilj treba biti povezanost znanosti i vjere.

Od posebne je važnosti za dobrobit ovjerske zajednice promoviranje suradnje između znanosti i teologije (religije).

THE COMPLEMENTARITY OF FAITH AND SCIENCE

Religion and science are constitutive elements of culture. Science, with its experiments and logic, tries to understand the order or structure of the universe. Religion, with its theological inspiration and reflection, tries to understand the purpose or meaning of the universe. Today, science is very often thought to be an exhaustive and adequate representation of the world, a true knowledge ruled by a criterion of absolute truth. Scientific knowledge influences other knowledge and the very “roots of culture”. How science evolves largely depends on the culture in which it is practiced, however, at the same time, science interprets and transforms reality by changing these “roots of culture”. On the other hand, faith helps culture with questions regarding the revival of a life worthy of man. At the same time, culture helps faith to be the “leaven of salvation”. This is the complementarity between faith and culture. These two are cross-related.

Modern society expects faith and science to work together to improve civilization. Therefore, science and faith must work together for the promotion of true culture, because, ultimately, the truth they both pursue is “why” and not “what”.

Without complementary cooperation between science and faith, faith is in constant danger that its efforts might become, due to potentially one-sided religious understandings, misdirected – towards “spirit” but to the detriment of the body. Similarly, science is in constant danger that its efforts might become, due to potentially one-sided scientific understandings, misdirected as well – towards “body” but to the detriment of the spirit.

The most important topic of this work will be: faith as protection against the dehumanization of science and science as protection against the mystifications in faith.

Other topics elaborated are:

- Real meaning regarding the complementarity and unity between science and faith;
- Culture in the full sense of the term;
- The challenge presented to culture by science and technology (as some of the most dramatic contemporary elements of human culture);
- Science alone is unable to give a complete answer to the question of meaning;
- A common goal to be sought is a community of faith and science.

IVAN CIFRIĆ

*Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien /
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska*

HOMOGENISIERUNG UND DIE VERSCHIEDENHEIT VON KULTUREN

Auf der Welt gibt es verschiedene Kulturen – die kulturelle Verschiedenheit; aber auch die Tendenz zum Verschwinden der kulturellen Verschiedenheit – die kulturelle Entropie. Gleichzeitig steigt die Dominanz der modernen (westlichen) Kultur – Homogenisierung der Kultur. Auf die neolithische Revolution erfolgte die kulturelle Explosion und auf die industrielle Revolution auch die kulturelle Implosion.

In der Arbeit werden zwei Thesen problematisiert: die Verschiedenheit von Kulturen sei ein Wert für die Menschheit und die andere, die Homogenisierung der Kultur sei eine unvermeidbare Tendenz in der kulturellen Evolution des Homo sapiens. Die grundlegende These ist, dass sich in der Post/Modernität zwei parallele Homogenisierungsprozesse abspielen würden: die biothische und die kulturelle Homogenisierung.

Im Globalisierungsprozess sind beide Tendenzen empirisch erkennbar. Paradox ist aber, dass sowohl die Verschiedenheit von Kulturen

als auch die biologische Verschiedenheit geschützt, die Homogenisierung der Kultur und die biotische Homogenisierung dagegen kritisiert, während gleichzeitig die globale Tendenz der kulturellen Implosion fortgesetzt wird.

Als die empirische Bekräftigung dieses Diskurses werden die Ergebnisse empirischer Untersuchung der Meinungen über die Perspektiven der Verschiedenheit von Kulturen auf der Welt vorgetragen. Es handelt sich um die Bewertung der Verschiedenheit von Kulturen, der vormodernen und der modernen Kultur. Die Untersuchung wurde auf drei Gruppen von Befragten durchgeführt: auf den Befragten des Kunst-, Humanismus – und Technikstudiums. Die Ergebnisse werden unter Berücksichtigung der Studienrichtungen, der Religiosität, der politischen Orientierung und des Geschlechtes der Studenten/innen analysiert.

HOMOGENIZACIJA I RAZNOLIKOST KULTURA

U svijetu postoje raznolike kulture – kulturna raznolikost, ali i tendencija nestajanja kulturne raznolikosti – kulturna entropija. Istodobno se povećava dominacija moderne (zapadne) kulture – homogenizacija kulture. S neolitskom revolucijom uslijedila je kulturna eksplozija, a s industrijskom revolucijom i kulturna implozija.

U radu se problematiziraju dvije teze: da je raznolikost kultura vrijednost za čovječanstvo, a druga da je homogeniziranje kulture neizbježna tendencija u kulturnoj evoluciji homo sapiensa. Osnovna teza je da se u post/modernosti zbivaju dva paralelna procesa homogeniziranja: biotička homogenizacija i kulturna homogenizacija.

U procesu globalizacije empirijski se mogu prepoznati obje tendencije. Paradoksalno je da se štiti raznolikost kultura i biološka raznolikost, a kritizira homogenizacija kulture i biotička homogenizacija, dok se istodobno nastavlja globalna tendencija kulturne implozije.

Kao empirijska potkrepa ovom diskursu izložiti će se rezultati empirijskog istraživanja mišljenja o perspektivama raznolikosti kultura u svijetu. Riječ je o vrednovanju raznolikosti kultura, predmodernih i moderne kulture. Istraživanje je provedeno na tri skupine ispitanika: likovnog studija, humanističkog studija i tehničkog studija. Rezultati se analiziraju s obzirom na studijska usmjerenja, religioznost, političku orijentaciju i spol studenata/ica.

ANKICA ČAKARDIĆ

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

PRIJE-UGOVORNO STANJE I MODERNI RED

Društveni ugovor 17. i 18. stolje a predstavlja teorijsko-metodi ki predložak kako iz kaoti noga prirodnog stanja prije i na ono ure eno gdje je um kao zakon osnovni princip prema kojem pojedinci ugovaraju model gra anskoga društva slobode i/ili sigurnosti. U tako postavljenoj metodi uo avaju se dva nedostatka teorije klasi noga društvenog ugovora: prvi je problem kriterija na osnovi kojih se radi razdioba normativnih aspekata prirode od fakti kih, dok se drugi problem fokusira na »granicu« prirodnih karakteristika ljudske naravi od povijesno ste enih u društvu. Uz ova dva krajnje važna nedostatka koja je uo ila kritika »klasi noga itanja« teorije društvenoga ugovora, otvaraju se još neka. Pokušat e se u vezu dovesti stajališta ugovora o »kaoti nom« stanju s onima iz teorije anarhizma.

U drugom bi se dijelu rada arhitektonikom sustava privatno – društveno – javno, ispitala »dužnost« ostvarenja ovjeka kao osobe; u prvom redu time se misli na prelazak iz puke *prirode čovjeka* u *osobu kulture*. Ono što e se pokazati kao klju no u razmatranju pozicije osobe jest da tek ona, ne naprosto ovjek, ima mogu nost posjedovati, tj. imati vlasništvo, što nas nesumnjivo dovodi do definicije *vlast-itosti*. U tom smislu, tu se pažnja koncentrira na neraskidiv odnos vlastititoga identiteta i ekonomije. Konzekventno bi se došlo i do kona noga ozbiljenja identiteta osobe kao pojedina nosti u društvu, naime u vidu *subjektivnosti*, što bi tek na ovoj razini otvorilo tri klju na pitanja, dakako, u prvome redu pitanje roda subjekta, potom roda osobe i na koncu roda ovjeka.

THE PRE-CONTRACTUAL STATE AND THE MODERN ORDER

The social contract of the 17th and 18th centuries represents the theoretic-methodic recipe of how to translate the chaotic natural state

into an organized one, where the mind as law is the basic principle, according to which individuals make a contractual model of the civil society of freedom and/or security. In this method, two imperfections of the theory of a classic social contract are visible: the first is the problem of criteria based on which the differentiation of normative aspects of nature from the factual ones is done, while the second problem is focused on the “border” of the natural characteristics of the human nature from the historically acquired ones in the society. Along with these two quite important imperfections, seen by the critic “classical reading” of the theory of social contracts, some others are opened as well. I shall try to link the standpoints of the contract about the “chaotic” condition with those from the theory of anarchism.

In the second part of the paper the architecture of the private – social – public system is used to examine the “duties” of realizing man as person; on the first hand we think of the transfer from the mere *human nature* into the *cultural person*. What will be demonstrated as key in the discussion of the position of a person is that it, not simply a human being, has an opportunity to own, be the owner, which undoubtedly brings us to the definition of *own-ness*. In this sense, the attention is concentrated on the unbreakable relationship of one’s own identity and economy. Consequentially, we reach the final realization of a person’s identity as individuality in society, that is, a sort of *subjective-ness*, which on this level would raise three key issues, primarily the issue of the genus of a subject, then the genus of the person and finally, the genus of a human.

IGOR ČATIĆ, MAJA RUJNIĆ-SOKELE

*Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of
Zagreb, Croatia*

O-ZNANOST I I-ZNANOST

Nova vremena traže promišljanje značenja svih naziva pojmova, osobito onih najučešćijih poput kulture ili znanosti. U izlaganju osvrnuti se upravo na ta dva. Činilo se da se može uspostaviti odnos iz-

me u kulture i nature (prirode) i da se definira kulturu kao suprotnost prirodi. »Priroda je ukupnost materijalnog svijeta, Svemir i sile koje u njemu djeluju, sve postoje e po sebi, bez ovjekovog rada i znanja« (V. Ani). U tom slu aju, kultura bi pojednostavljeno bila ono što je stvorio ovjek svojim radom i znanjem. Tom se zaklju ku suprotstavlja spoznaja da je kultura nadre eni pojam fitokulturi, animalnoj kulturi i humanoj kulturi. Da je u svakoj od kultura mogu e razlikovati materijalnu i onu *drugu*, kod ovjeka duhovnu kulturu. Postoje dokazani primjeri animalne *druge* kulture (npr. izum majmunice koja ispiranjem u vodi odvaja žito od zemlje ili majmunica koja je sama sastavila novu rije). Me utim, snažna je isprepletenost humane duhovne kulture i ostalih dviju kultura, gdje ovjek svojim znanjem i radom utje e na znanje životinja (majmun vodi robota na udaljenosti od 950 km) ili svira glazbu biljkama zbog njihovog rasta. U tom kontekstu potrebno je promisliti i jednu djelatnost ovjekove duhovne kulture – znanost. Predlaže se nova podjela znanosti, na *o-znanost* i *i-znanost*. O-znanost temelji se na otkri ima, a i-znanost na izumima. Primjer o-znanosti u matematici je otkri e postojanja prirodnih brojeva, a i-znanosti, izum diferencijalnog i integralnog ra una. S pomo u te nove podjele znanosti analizirat e se sedam slojeva *Turner-Čatićeve* obrazovne piramide znanja: matematika, fizika, kemija, op a tehnika, društvene znanosti, umjetnost i humanisti ke znanosti te kulturologija. Uo eno je da je mogu e smatrati matematiku, fiziku i kemiju invarijantnim znanostima.

D-SCIENCE AND I-SCIENCE

New times ask for the consideration of the meaning of all concepts, especially those most common, like culture or science. This paper deals with exactly these two. It seemed that it is possible to set up a relationship between culture and *natura* and to define culture as opposite to nature. “Nature is the totality of the material work, Space and forces at work in it, all things existing in them, without human work or knowledge” (V. Ani). In this case, culture would, simplified, be that which was created by man through his work and knowledge. This conclusion is opposed by the realization that culture is a concept superior to fito-culture, animal culture and human culture. That it is possible to differenti-

ate between the material and the *other*, spiritual culture when it comes to humans, in each of these cultures. There are proven examples of the *second* culture of animals (e.g. the invention of a female monkey that separates corns from soil in water, or one that has invented a new word herself). However, the strong intertwining of the human spiritual culture with the other two cultures, where man influences the knowledge of animals through his/her knowledge and activity (a monkey driving a robot at a distance of 950 km) or play music to plants in order for them to grow. In this context one activity of man's spiritual culture – science – should also be considered. A new division of science is suggested, into *d-science* and *i-science*. D-science is based on discoveries, and i-science on inventions. The example of d-science in math is the discovery of the existence of prime numbers, and e-science would be the invention of the differential and integral calculations. With the aid of this new division of science I shall try to analyze the seven layers of the *Turner-Čatić* educational pyramid of knowledge: mathematics, physics, chemistry, general mechanics, social science, arts and humanist science, and cultural studies. It was noticed that it is possible to consider math, physics and chemistry to be invariant sciences.

SNJEŽANA ČOLIĆ

*Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Social Sciences »Ivo Pilar«, Zagreb, Croatia*

SUVREMENA KULTURA KAPITALIZMA I ODRŽIVOST: GLOBALNA PERSPEKTIVA

Recentne analize suvremene kulture kapitalizma uglavnom se usredotoju na analize kulturnih praksi potrošnje. Štoviše, potrošnja je postala kulturni *telos* kapitalizma. S aspekta održivosti, suvremena globalna kapitalistička kultura je neodrživa kultura. Ona se temelji na ideologiji konzumerizma i ekonomskog rasta, a slabost takovih ekonomskih modela je u tome što zanemaruju fizičko/biološke stvarnosti o kojima ljudske zajednice ovise. Danas se i globalizacija kao jedan povijesni proces esto brka s političkim projektom slobodnog tržišta i

njegove neo-liberalne ideologije. Globalizacija sama po sebi nije problematična. Ono što je problematično jest kompetitivna globalizacija u okviru koje se tržišni interesi stavljaju ispred ljudskih interesa. Stoga, važno je naglasiti praktično i teorijsko odbacivanje onih globalističkih i univerzalističkih konceptata razvoja povijesti (i kulture) koji partikularne interese i vizije uzdižu na razinu univerzalnih principa.

CONTEMPORARY CULTURE OF CAPITALISM AND SUSTAINABILITY: A GLOBAL PERSPECTIVE

Recent analyses of contemporary capitalistic culture mainly focused on the cultural practices of consumption. Moreover, consumption became the cultural *telos* of capitalism. From a sustainability perspective, the global capitalist culture is an unsustainable culture. It is based on an ideology of consumerism and economic growth, and the weakness of these perpetual-growth economic models is that they neglect the physical/biological realities that real human communities depend upon. Today, globalization as a historical process is often confused with the political project of the free market and its neo-liberal ideology. Globalization in itself is not problematic. What is problematic is the competitive globalization where market interests are put above human interests. Therefore, it is important to stress the practical and theoretical rejection of those globalist and Universalist concepts of development of history and culture, which elevate particular interests and visions to the level of universal principles.

JOSIP ĆIRIĆ¹, RUŽA KOVAČEVIĆ²

*¹Odjel za filozofiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

*²Gradska televizija Zadar, Hrvatska /
City Television Zadar, Croatia*

TEHNOFOBIA U DIGITALNOJ KULTURI – NEKI FILOZOFSKI PROBLEMI

Svaka promjena u medijima prenošenja znanja i tehnologiji izazivala je otpor, kako s praktične strane tako i s teorijske. Taj se trend može pratiti od Platonove kritike pisanog medija do suvremenih oblika moralne panike nadahnute Internetom. Digitalna kultura omogućuje nove načine određivanja identiteta, redefinira stvaranje, distribuciju i percipiranje znanja, omogućuje nove momente socijalne interakcije. Buduća kultura redovno kasni za tehnologijom, prisiljeni smo integrirati novu tehnologiju u postojeće obrasce kulture ili proizvoditi nove obrasce. Takva okolina pogoduje tehnofobijskom načinu razmišljanja.

Rabe i povijesni pregled futuristike i znanstveno-spekulativne literature i filma, ocrtati ćemo implicitne filozofijske pretpostavke o odnosu tehnologije i kulture – epistemološke, ideološke, etičke i antropologijske, te identificirati temeljne teze i nedostatke antropomorfijskog pristupa tehnologiji.

TECHNOPHOBIA IN THE DIGITAL CULTURE – SOME PHILOSOPHICAL ISSUES

Each evolution of knowledge transmission through the media and technology evoked resistance, both practical and theoretical. This trend can be traced from Plato's critique of the written media to the contemporary forms of moral panic inspired by the Internet. The digital culture provides new ways of defining identity, redefines the creation, distribution and perception of knowledge, and enables new aspects of social interaction. Considering the constant lagging of culture behind technological development, we are forced to integrate new technology into existing cultural patterns or create new patterns. This environment facilitates the technophobic way of thinking.

Using the historical overview of futuristic and scientific-speculative literature and film, we will outline the implicit philosophical assumptions about the relationship of technology and culture – epistemological, ideological, ethical and anthropological, as well as identify the basic thesis and flaws of the anthropomorphic approach to technology.

BRUNO ĆURKO¹, JOSIP ĆIRIĆ²

*¹Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy Zagreb, Croatia*

*²Odjel za filozofiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

PODU AVANJE I ISTRAŽIVANJE FILOZOFIJE U OKRUŽJU DIGITALNE KULTURE

Razvoj informatičke tehnologije mijenja nastavni proces i uloge. Dvije su temeljne podjele u modernom informatičkom nastavnom procesu. Semi-kibernetička nastava, u kojoj je računalo samo u dijelu nastavnog procesa, te kibernetička nastava, u kojoj je računalo u cjelokupnom nastavnom procesu. U ovakvom obliku nastave računalo, ili neki drugi nastavni stroj, potpuno preuzima ulogu nastavnika. Autori će razmotriti iskustva sa sustavima poput Moodle-a i Web-CT-a.

Informatička tehnologija mijenja i način filozofskih znanstvenih istraživanja. Recentni znanstveni članci dostupni su u digitalnim bazama podataka, izdaju se mrežni časopisi. Svjetske knjižnice s digitaliziranim verzijama starih knjiga omogućuju dostupnost originalnim tekstovima. Iako informatička tehnologija omogućuje brži i jednostavniji znanstveni i nastavni rad, sama ne rješava ništa. Za kvalitetnu suvremenu nastavu potrebno je imati informatički kvalitetno osposobljene nastavnike, upotrebu nove nastavne strategije, pedagošku psihologiju, modernizirane nastavne metode. Za kvalitetan znanstveni istraživački rad, moderna tehnologija dostignuća su vrlo važna oruđa, ali ipak samo oruđa.

EDUCATION AND RESEARCH OF PHILOSOPHY IN DIGITAL CULTURE

The development of information technology changes the educational process and roles. There are two basic distinctions in the modern computerized educational process: the semi-cyber education, where the computer is partially included in the process, and the cyber education, where the computer is entirely integrated in the educational process. In this form of education, the computer, or some other educational device, completely assumes the role of the teacher. The authors will examine the experiences with systems such as Moodle and Web-CT.

The information technology also changes the modes of philosophical scientific research. Recent scientific papers are available in digital data-bases, e-journals are being published. World libraries include digitalized ancient books and provide access to original works of philosophy. Although information technology provides easier and faster scientific and educational work, it itself does not solve anything. Quality modern education requires that teachers acquire IT skills and are acquainted with contemporary educational strategies, pedagogic psychology and modernized educational methods. For quality scientific research, contemporary technical achievements are very important tools, but they are still only tools.

GORAN DABIĆ

*Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb, Croatia*

VJERA I KULTURA

Doprinos crkvenog u iteljstva i današnji izazovi

Kršani, iako su usmjereni prema nebeskoj domovini, pozvani su na suradnju sa svim ljudima za izgradnju pravednijeg i humanijeg svijeta. Isto tako, temeljna zadaća kulture jest da sve usmjerava prema cjelovitom razvoju ljudske osobe, dobru zajednice i itavog ljudskog društva. Drugi vatikanski koncil i noviji dokumenti crkvenog u iteljstva isti u

ulogu vjere u susretu s kulturom te pozivaju vjernike da uspostavljaju bliske veze i kontakte s drugim ljudima svoga vremena i nastoje potpuno proniknuti njihov na in mišljenja i osje anja, iji je odraz kultura. Za inkulturaciju krš anstva od presudne je važnosti upoznati druge u njihovoj razli itosti, upoznati znanstvena dostignu a i filozofske baštine pojedine sredine. Inkulturacija ne smije uništavati druge kulture, nego pridonositi istinskom o ovje enju razli itih kultura. Svojim poimanjem kulture, Crkva neprestano isti e pravo naroda na kulturu. Nema inkulturacije vjere bez kulture sa svojim integritetom i dostojanstvom u kojoj narod sudjeluje. U tom smislu i danas nose jaku poruku rije i pape Ivana Pavla II. da vjera koja ne postane kultura jest vjera koja nije u potpunosti prihva ena, dovoljno promišljena niti vjerno življena.

RELIGION AND CULTURE

Contribution of the Church's Magisterium and Today's Challenges

Christians, even though focused on the heavenly homeland, are invited to cooperate with all men in creating a more just and humane world. Also the basic task of culture is to direct everything towards the holistic development of an individual, the good of the community and the entire human society. The Second Vatican Council and newer documents of the Church's Magisterium emphasize the role of faith in the interaction with culture and invite the believers to create closer relationships and contacts with other people of their time and try to comprehend completely the way they think and feel, reflected by culture. It is of the utmost importance for the inculturation of Christianity to meet others in their diversity, to be introduced to scientific achievements and philosophic heritage of a certain environment. The inculturation must not destroy other cultures, but contribute to the true humanization of different cultures. By its conception of the culture, the Church continuously emphasizes the right of the people to their culture. There is no inculturation of faith without culture, with its integrity and dignity the people participate in. In this sense, the words of Pope John Paul II carry a strong message is given by that faith, which does not become a culture, is a faith that is neither completely accepted, sufficiently thought though nor faithfully lived out.

VLADIMIR DAVČEV, ELENA ACKOVSKA-LESKOVSKA

*Filozofski fakultet, Sveučilište »Sv. Kiril i Metodij«, Skopje, Makedonija /
Faculty of Philosophy, »Ss. Cyril and Methodius« University, Skopje, Macedonia*

TEHNOLOGIJA KAO OBLIKOVATELJICA LJUDSKE KULTURE: DRUŠTVENE I PSIHOLOŠKE POSLJEDICE

Izniman utjecaj tehnologije na ljudski život oduvijek mi je bio paradoks.

Primjerice, jedan od initelja koji pridonose neizvjesnosti tehnološke budu nosti jesu unutarnja proturje ja tehni kog sustava i društva. Primjerice, podložnost nesre ama raste razmjerno s veli inom organizacija. Sli no tome, što je tehnologija mo nija to je svijet uznemireniji. Neki ljudi misle da je tehnodiskurs diskurs o ovje nosti i na inima njezina poboljšanja. Neki pak humanisti misle da se tehnologija može ispuniti tradicionalnim vrijednostima. Današnja kultura ima samo djelatnu vrijednost odijeljenu od tradicije koja je oblikovana tehni kim napretkom i ekonomskim potrebama. Kultura je snažna oblikovateljica ljudskog ponašanja jer je temelj svjesnih i nesvjesnih uvjerenja. Ona je put »ispravnih« na ina života. Možemo li nešto na taj na in u initi? Mislim da možemo.

TECHNOLOGY AS A SHAPER OF HUMAN CULTURE: SOCIAL AND PSYCHOLOGYCAL CONSEQUENCES

The extraordinary influence of technology on the human life has always been a paradox to me.

For example, one of the factors contributing to the increase of uncertainty of the future of technology is internal contradictions of the technical system and society. For instance, a vulnerability to accidents grows proportionally with the size of organizations. Similarly, the more powerful a technology is, the more it disturbs the world. Some people think that the techno-discourse is a discourse about humanity and the ways of advancing it. Some humanists, on the other hand, think that the technology can be saturated with traditional values. Today's culture

has just an operational value detached from tradition, molded by the technical progress and economic needs. Culture is a powerful shaper of human behavior because it is the foundation of conscious and unconscious beliefs. It is the way of “proper” ways to live. Can we do something in that way? I think we can.

DEJAN DONEV

*Filozofski fakultet, Sveučilište »Sv. Kiril i Metodij«, Skopje, Makedonija /
Faculty of Philosophy, “Ss. Cyril and Methodius” University, Skopje, Macedonia*

GRA ANSKA KULTURA I AKTIVITET KAO KOREKTIV I ODGOVOR DIREKTIVNOSTI KULTURE DRUŠTVA – URE ENJA PUTEM NGO-a

Kultura je značajna odrednica, kako za pojeka tako i za društvo koje ju proizvodi. No, vrijeme sadašnjosti, određeno informativnim kaotičnim, pokazuje sve više u potrebu za ponovnim razmatranjem upravo te odrednice kao neminovne u valorizaciji-validizaciji pojekova postojanja. Kako je pojevek neizostavni dio društva, upravo zbog novonastalog re-vrednovanja i premještanja osnovnih estetskih, etičkih, a samim time i kulturoloških vrijednosti, njegovo bivstvo i bivstvovanje dovedeno je u situaciju da upravo u društvu, u kome svojim postojanjem opravdava zahtijev za ovakvim vrijednostima, sve manje bude pitan kakva mu to kultura treba da bi opravdao svoje postojanje kao bivstvo, a samim tim i kao proizvođač kulture.

Doveden u situaciju da potraži odgovor na to pitanje, sve više postaje svjestan činjenice da mu kultura društva kome pripada, upravo zbog svoje nesposobnosti da povrati ili ponudi red u poremećenom sistemu vrijednosti, sve manje nudi kulturu koju treba, a sve više kulturu koja je sama sebi cilj kako bi se društvo održalo.

Iz tog razloga razmotrit ćemo zašto i kako sve više korektivne kulture postaju NGO svojim djelovanjem i ponudnim odgovorima na potrebe pojeka. Inače nam se neophodnim razmotriti i ukazati na važnost suodnosa i zavisnosti promjene građanske kulture putem NGO aktiviteta. Pritom se NGO razumije ne kao udruženje nezadovoljnika,

nego kao mogu i korektiv društva u situaciji sve veće ugroženosti demokracije uslijed globalizacije i moguće bankovne sukoba kultura, posebice nakon 11. rujna 2001. u New Yorku.

CIVIL CULTURE AND ACTIVISM AS A CORRECTION AND RESPONSE TO THE DIRECTIVENESS OF THE STATE-SYSTEM CULTURE THROUGH NGOs

There is no doubt that culture is a significant determinant, both for us and the society that produces it. However, the present, also determined by an information chaos, tends to indicate a growing need for the reconsidering of this determinant as unavoidable in the process of valorization-validation of human existence. Since the human being is the fundamental part of society, and because of the new process of reconsideration and revalorization and destruction of certain basic ethic, aesthetic and, consequentially cultural values, human identity and existence are in a situation in the society, which with its existence justifies the demand for such values, where they are questioned less and less about the sort of culture necessary to justify its existence and being, and consequentially as the producer of culture.

Put in the situation of looking for answers to this basic question of existence as a human being, we become increasingly aware of the fact that the culture of the society we belong to, exactly due to the incapability of this society to restore or offer an order of values in a disturbed value system, is decreasingly capable of offering the right culture, and increasingly offers a culture, which is a goal in itself, in order to preserve the system.

For that reason we will consider how and why NGOs became a vehicle for the correction of such a culture, through their activities and the answers they offer to the needs of human beings. It seems that it is necessary to consider and point to the importance of the co-relationships and the dependence of the change in civil culture through the activity of NGOs. From our point of view, the role of NGOs in that process is not that of the associations of the dissatisfied, but as a possible corrective for the society faced with the danger posed to democracy by globalization and the possible fear of the conflict of cultures, especially after 9/11 in New York City.

ROMINA DUŠIĆ

Ljubljana, Slovenija /

Ljubljana, Slovenia

MEMORIRANJE U DOBA DIGITALNE KULTURE

Memoriranje je usko povezano sa medijima koji nam omoguđuju da protežnost vremena u inimo vidljivim. U tom su smislu mediji matrice iz kojih se mogu išitati vremensko-prostorni odnosi unutar društva, a na temelju toga i sve ostale prakse. Materijalni radovi svih epoha su na neki na in oblik sje anja, mijenjali su se u odnosu na ponašanje društva i društvene slojeve.

Budu i da se u današnjoj zapadnoj kulturi upravo preko oka vrši kolonizacija organizma, pa tako i ovjekove energije, važno je ukazivati na mehanizme koji to omoguđuju. Ako neposredno promatramo situaciju nastalu u elektronskoj i digitalnoj kulturi u zadnjih nekoliko desetljeća, ili kroz kritiku literaturu koja analizira problematiku digitalne produkcije, možemo opaziti promjene s dalekosežnim posljedicama. Razvoj različitih oblika promatranja u prostoru, u povezanosti sa ljudskom percepcijom, briše granice između u realno doživljenog i medijski usuenog.

Sje anje je svojevrsan indeks doživljenog i na njega se oslanjamo onda kada provjeravamo iskustva. Ako se ne ega sje amo, zna i da smo doživjeli. Me utim, sje anja ne proizlaze isključivo iz životnih iskustava, ve uključuju i usene medijske slike. Granice između u realnih i simuliranih sje anja su nejasne; mješavina sje anja proizvodi usporedne pojave te utje e na ljudsko tijelo i njegovu autonomiju. Sje anje je u tom sluaju odvojeno od doživljenog, a jednako utje e na ovjekovo ponašanje te uvjetuje djelovanje.

Digitalni mediji, djeluju i na memoriju sa svojim specifičnim karakteristikama i dinamikom, mijenjaju i odnos do prostora i vremena, te utje u na socijalnu koheziju. Mo medija da producira iskustva i sje anja nikada doživljenog, oblikuje i povlaštene prostore, odnosno poligone za produkciju identiteta. Slu ajevi kada se identificiramo sa sje anjima na doga aje koje nismo doživjeli, mijenjaju našu povijesnost i otvaraju mogu nosti za skupno uvjetovanje.

Važno je naglasiti da je privikavanjem na takvu situaciju sve teže dovoditi u pitanje perceptivne mehanizme ovjeka. Posebno zato jer se vizualne slike poklapaju sa tendencijom perceptivnih mehanizama da nas opskrbljuju sa stabilnom slikom, odnosno glasom ili drugim osjetom. Upravo je u ovo vrijeme, dok trenutni oblik ekonomije, poduprt digitalnom produkcijom guta fizički prostor malih zemalja, potrebno uvijek iznova naglašavati prirodu percepcije i ukazivati na primjere konstrukcija željenih informacija i programa poželjnih medijskih slika te utvrditi koja strana ustvari informaciju plasira.

Ako je medijska kompetentnost rezultat naučne sposobnosti objektivizacije datog medija, onda je u slučaju digitalnih, posebno virtualnih medija, taj mehanizam oslabljen. Danas slike i informacije gube vjerodostojnost, a tako i sposobnost povijesnog sjećanja i svjedočanja. Izgleda kao da je računarska oprema posljednje odlagalište slika i informacija. Kako će neko društvo znati prizvati u sjećanje određene informacije, ovisi o tome kakvim arhivarskim i sigurnosnim sustavima raspolaže.

MEMORIZING IN THE AGE OF DIGITAL CULTURE

Memorizing is narrowly linked with the media who allow us to make the time continuum visible. In this sense, the media are matrixes where the time-space relationships in a society may be seen, and based on that, all other practices as well. The material work of all eras was, in a way, a form of memory, and they have changed relative to the behavior of the society and the social layers.

Since a colonization of the organism, as well as man's energy is done through the eye in today's Western culture, it is important to point to the mechanisms that enable it. If we look at the situation in the electronic and digital culture in the last few decades directly, or through the critical literature analyzing the topic of digital production, we can notice changes with far-reaching consequences. The development of different forms of observation in space, in the connection with human perception, erases the borders between the really experienced and the media implanted.

Memory is a certain index of experiences and we rely on it when we check them. If we remember something, it means we have experienced

it. However, memories do not appear from life experiences exclusively, but also include the implanted media images. The borders between the real and simulated memories are unclear; the mixture of memories produces parallel phenomena and affects the human body and its autonomy. Memory is in this case separated from the experience, but affects human behavior equally and conditions activity.

Digital media change the relationship of space and time, and influence social cohesion by affecting the memory with its specific characteristics and dynamic. The power of the media to produce experiences and memories of the never experienced, also forms privileged spaces, that is, paragon for the production of identity. Cases when we identify with memories of events we have not experienced change our history and open up the opportunity for group conditioning.

It is important to emphasize that adjusting to this situation makes it more difficult to question the perceptive mechanisms of human beings. Especially because the visual imagery concurs with the tendency of the perceptive mechanisms to supply a steady image, voice or another sensation. This is the time, while the existing form of economy, supported by digital production, swallows the physical space of small countries, when it is necessary to re-emphasize the nature of perception and point to the examples of construction of desired information and programs of desirable media images, and determine which side is actually placing the information.

If media competence is the result of a learned ability to objectify a given media, than in the case of digital, especially virtual media, this mechanism is weakened. Today images and information loose on credibility, as does the ability of historic memory and testimony. It seems that the computer equipment is the final depository of images and information. How a society is able to recall certain information depends on the archiving and safety systems at its disposal.

DIJANA ĐURAN

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

OVJEK I KULTURA KROZ DUBINSKU EKOLOGIJU I UMJETNI KO STVARANJE HUNDERTWASSERA

U ovom izlaganju nastojat u prikazati odnos ovjeka i kulture kroz perspektivu radikalne ekocentri ke filozofije – dubinske ekologije. Unutar dubinske ekologije postoje razli iti pogledi, a ovaj rad e biti usmjeren na bioekološki pogled Tomislava Markusa i još nekih autora sli nih stavova. Nakon pregleda osnovnih karakteristika dubinske ekologije, objašnjenja bioekološkog pogleda i u tom kontekstu shva enog ovjeka, vidjet emo kako je austrijski umjetnik Hundertwasser umjetni ki stvarao na »prirodan« na in. Poveznica teorije unutar dubinske ekologije koja ovjeka ne dijeli na dvije nevezane sfere – kulturu i prirodu – i umjetnosti koja nije otu ena od prirode, nego iz nje izvire, tema je ovog rada.

MAN AND CULTURE IN RELATION TO DEEP ECOLOGY AND HUNDERTWASSER'S ARTISTIC WORK

In this presentation we will try to point to the relationship between man and culture as seen in the radical eco-centric philosophical perspective – deep ecology. There are different points of view inside deep ecology, and this paper will focus on the bio-ecological ideas of Tomislav Markus and several other authors with similar attitudes. After reviewing the basic characteristics of deep ecology and explaining the bio-ecological viewpoint and man in that context, we will see how the Austrian artist Hundertwasser's artistically created in a "natural" way. The topic of this work is the link between the theory within deep ecology, which does not divide man into two unrelated spheres – culture and nature – and art that is not alienated from nature, but arises from it.

HEDA FESTINI

Rijeka, Croatia /

Rijeka, Hrvatska

SOME TYPES OF PHILOSOPHICAL AND CULTURAL ANTHROPOLOGY

The aim is to offer a fundamental outline of a human being, which could be the backbone of the conception of open culture.

By analyzing the focal points of philosophical and cultural anthropology:

- A) philosophical anthropology (Aristotle, Thucydides, etc.):
 - a) passivist conception,
 - b) activist conception,
- B) cultural anthropology (18th century, Sapir, Malinowski, etc.):
 - a) closed culture,
 - b) open culture,

we must ensure the conception of an open vs. the closed (paternalistic) culture. In multicultural associations, it would seem that the latter often hinders progress, so it is necessary to find parameters open cultures can use for early recognition of the negative attributes of patriarchal culture.

NEKI VIDOVI FILOZOFSKE I KULTURNE ANTROPOLOGIJE

Cilj je dati temeljni ocrtni ovjeka koji bi mogao biti okosnica koncepcije otvorene kulture.

Analizom uporišnih točaka filozofske i kulturne antropologije:

- A) filozofska antropologija (Aristotel, Tukidid, itd.):
 - a) pasivistička koncepcija,
 - b) aktivistička koncepcija,
- B) kulturna antropologija (18. st., Sapir, Malinowski itd.):
 - a) zatvorena kultura,
 - b) otvorena kultura,

treba do i do osiguranja koncepcije otvorene vs. zatvorene (paternalisti ke) kulture. U multikulturalnim svezama izgleda da se potonja e-š e isprije ava daljem napredovanju pa je neophodno na i parametre kojima otvorene kulture mogu što ranije prepoznati negativna obilježja patrijarhalne kulture.

VLADIMIR GOATI

*Institut društvenih nauka, Beograd, Srbija /
Institute for Social Research, Belgrade, Serbia*

POLITI KA KULTURA I POLITI KE INSTITUCIJE – Slu aj Srbije

Izgradnja stabilnih liberalnih demokratskih političkih institucija u tranzicijskim je zemljama – poput Srbije i drugih postsocijalističkih zemalja – bila od ključne važnosti za njihovu demokratsku transformaciju. Novonastale političke institucije liberalne demokracije također utječu na konstituiranje demokratske političke kulture. Međutim, naslijeđena politička kultura velika je prepreka za uspješno funkcioniranje vladavine zakona.

U slučaju Srbije i drugih tranzicijskih zemalja iz prijašnjeg realocijalizma analiziramo se plodna, ali i neuspješna interakcija političkih institucija i političke kulture.

POLITICAL CULTURE AND POLITICAL INSTITUTIONS – The case of Serbia

Establishing of stable liberal democratic political institutions in transitional countries – like Serbia and other post-socialist countries – has been of a crucial importance for their successful democratic transformation. The newly established political institutions of liberal democracy also affect the constituting of democratic political culture. However, the inherited authoritarian political culture represents the great obstacle for successful functioning of the rule of law.

There will be analyzed in the case of Serbia and other transitional countries of the previous real-socialism the fruitful as well as un-successful interaction of political institutions and political culture.

ZAGORKA GOLUBOVIĆ

*University of Belgrade, Serbia /
Sveučilište u Beogradu, Srbija*

CULTURE IN THE POSTMODERN AGE: ITS ROLE ON THE DEVELOPMENT OF HUMAN POTENTIALITIES

An anthropological approach to the place of culture in the process of man's humanization will be discussed: what are the benefits of the modern age development and which problems arise in postindustrial and still technological civilization? What has been changed as far as the fundamental role of culture in the human world is concerned: a) when culture has become an industrial product in term of "mass culture", and b) under the influence of a postmodern relativism (marginalizing universal values and morality, and instead focusing on "preferences" and narative discurce)? The consequences of these changes are to be analyzed from the point of view of substantial human potentialities as creativity and imagination, frames of references regarding meaning of life, multidimesional nature of human character structure, freedom of personality *vs.* vulgarized individualism, etc. The concluding question states: whether culture has become submitted to the economism or to politics, instead of being their fundation?

KULTURA U POSTMODERNOM DOBU: NJEZINA ULOGA U RAZVOJU LJUDSKIH MOGU NOSTI

Predmet rasprave bit e antropološki pristup mjestu kulture u procesu humanizacije ovjeka: koje su dobrobiti razvoja modernoga doba i koji se problemi javljaju u postindustrijskoj i još uvijek tehnološkoj civilizaciji? Što se promijenilo s obzirom na fundamentalnu ulogu kul-

ture u ljudskom svijetu: a) kad je kultura postala industrijski proizvod u smislu »masovne kulture«, i b) pod utjecajem postmodernog relativizma (koji marginalizira univerzalne vrijednosti i moralnost, umjesto da se fokusira na »preferencije« i narativni diskurs)? Posljedice tih promjena analizirane se s gledišta supstancijalnih ljudskih mogu nosti kao što su kreativnost i imaginacija, osnove referenci koje se ti u smisla života, multidimenzionalna priroda strukture ljudskoga karaktera, sloboda li nosti naspram vulgariziranog individualizma, itd. Postavlja se zaključno pitanje: je li kultura postala potčinjena ekonomizmu ili politici, umjesto da bude njihova osnova?

IVANA GREGURIC

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

FILOZOFSKI ASPEKTI POIMANJA ČOVJEKA KAO PROIZVODITELJA I PROIZVODA KULTURE

Što je bit kulture i kakav ona ima značaj za život čovjeka? Na to pitanje nastojat ćemo odgovoriti kroz misli nekoliko značajnih autora koji su se bavili filozofskom antropologijom.

Čovjek je, kao neprilagođeno i nesavršeno prirodno biće, proizvođač i ujedno proizvod kulture. Kultura spada u samu bit čovjeka – *differentia specifica* čovjeka u odnosu na ostala prirodna bića. Ona nije moguća izvan društva te je u svojoj biti čovjekova »druga priroda« koja ujedno predstavlja povijest emancipacije čovjeka od prirode. U toj emancipaciji zaboravljeno je pitanje o smislenoj biti čovjekova života, njegova svijeta i povijesti. Kulturna emancipacija shvaćena je kao samouspostavljanje i uvećavanje čovjekove moći i na putu ovladavanja prirodom. Umjesto teo-onto-antropološkog transcendiranja bića u savršeno nadnaravno biće tradicionalne metafizike, nastupa ovdje nadilaženje neprekidnim uvećanjem moći, tj. volja za moć zbiljskog čovjeka. Filozofsko mišljenje dovelo se u poziciju praktične znanosti koja opravdava uvećavanje čovjekove moći i u odnosu na prirodu.

Zadatak je suvremenog mišljenja filozofske antropologije prije svega postavljanje pitanja o biti ovjeka kroz preispitivanje smislenog odnosa prirode kao *physis* i kulture kao ovjekove »druge prirode«.

THE PHILOSOPHIC ASPECTS OF SEEING MAN AS THE PRODUCER AND PRODUCT OF CULTURE

What is the essence of culture and its meaning for the life of man? We shall try to answer this question through the thoughts of several significant authors that dealt with philosophic anthropology.

Man, as a poorly adjusted and imperfect natural being, is the producer and also the product of culture. Culture is the very essence of man – the *differentia specifica* of man in regards to other natural beings. It is not possible outside of society, and it is in essence man's "second nature", which also represents the history of man's emancipation from nature. In this emancipation the issue about the meaningful essence of human life, world and history, was forgotten. Cultural emancipation is understood as the self-establishment and increasing of man's power on the road of dominating over nature. Instead of the theo-onto-anthropologic transcendence of a being into a perfect supra-natural being of traditional metaphysics, there is superiority through incessant increase in power, that is, the desire for power of real man. The philosophical opinion is in a position of practical science justifying the increase of man's power in regards to nature.

The task of modern thought in philosophic anthropology is primarily to ask questions about the essence of man through questioning the meaningful relationship of nature as *physis* and culture as man's "second nature".

VALENTINA GULEVSKA

*Sveučilište »Sv. Kliment Ohridski«, Pedagoški fakultet Bitola, Makedonija /
University "Sv. Kliment Ohridski", Faculty of Pedagogy in Bitola, Macedonia*

ESHATON – POSLJEDNJI KULTURNI TOPOS OVJE ANSTVA

(Secundum doctrinam Patrum)

U filozofskom sustavu bizantskih u enjaka vrlo je zna ajno mjesto imalo prou avanje *eshatona*. *Eshaton* (posljednji, kona ni) ili posljednje stvari koje e se dogoditi u vremenu, predstavlja mjesto i cilj prema kojem se kre e sav stvoreni svijet. Svi ljudski naponi koji se ti u etike, teorijske i spekulativne, kao i umjetni ke aktivnosti imaju eshatološku dimenziju. Stoga, kraj svijeta ne zna i da e se proces kulturne evolucije ovje anstva zaustaviti ovdje, ve to zna i dosezanje njegove svrhe i ostvarenje njegova unutarnjeg smisla. Naspram anti kog cikli kog razumijevanja razvoja svijeta, bizantski u enjaci predstavljaju prou avanje linearnog i progresivnog shva anja tog razvoja. Prema njima, svijet se prirodno kre e prema eshatonu. Ondje e se, zajedno s ovjekom, transformirati i njegov svijet sa svim kulturnim i duhovnim vrijednostima i kao takav bit e prilago en potrebama vje noga života ovjeka. Eshatološko prou avanje bizantskih u enjaka s jedne strane elaborira problem kona ne sudbine svakog individualnog ovjeka, a s druge problem kona ne sudbine cijeloga ovje anstva i op enito cijeloga svijeta. To prou avanje posebnu pozornost pridaje problemu ovjekove fizi ke smrti, duševnog stanja neposredno nakon smrti, mjestima gdje obitavaju ljudske duše, rajskom blaženstvu i mukama u paklu, kao i problemu univerzalnog uskrsnu a ovje anstva i kraju svijeta.

THE ESCHATON – HUMANITY'S LAST CULTURAL TOPOS

(Secundum doctrinam Patrum)

A very significant place in the philosophical system of the Byzantine scholars has the study of *eschaton*. The *eschaton* (last, final) or the last things that are to happen in time represents a place and an aim to which all the world created is moving. All human efforts regarding the

ethic, theoretical and speculative, as well as artistic activities have eschatological dimension. Hence, the end of the world does not mean that the process of humanity's cultural evolution is to stop here, but it means reaching its aim and realization of its inner meaning. Irrespective of the antique cyclic understanding of the world's development, Byzantine scholars represent the study of the linear and progressive comprehension of this development. According to them, the world is naturally moving towards the eschaton. There, together with the man, his world will be transformed too, with all its cultural and spiritual values and as such it will be adapted to the needs of man's eternal life. The eschatological study of Byzantine scholars on one hand elaborates the problem of the final destiny of every man individually, and on the other, the problem of the final destiny of the whole mankind and the world in general. This study pays particular attention to the problem of man's physical death, the state of soul immediately after death, the places where human soul dwells, the heavenly bliss and infernal tortures as well as the problem of the universal resurrection of mankind and the end of the world.

BORIS GUNJEVIĆ

*Teološki fakultet »Matija Vlačić Ilirik«, Zagreb, Hrvatska /
Facultas Theologica "Matthias Flacius Illyricus", Zagreb, Croatia*

RADIKALNA ORTODOKSIJA JOHNA MILBANKA I NJEGOVO POIMANJE KULTURE

John Milbank je Radikalnu Ortodoksiju (RO) opisao kao »postmoderni kriti ki augustijanizam«. Naša se zada a sastoji od toga da pokažemo na koji to na in John Milbank pomo u pred-modernog augustinovskog teološko-filozofskog diskursa tematizira pitanje suvremenih kulturnih praksi. Post-moderni kriti ki augustijanizam dovodi u pitanje konstitutivne elemente modernisti kog diskursa, a to su univokalna ontologija, epistemološka autonomija razuma i kapitalisti ko-sekularna religioznost. RO žele konstituirati teološki meta-diskurs korjenito kriti-an prema modernizmu koji nudi druga iju ontologiju, epistemologiju i politi ku teologiju. Takav bi diskurs po njima nadilazio razli ite moder-

nisti ke, zapravo stare gnosti ke dualizme u novim verzijama kao što su sekularno-sveto, razum-objava, narav-milost, um-vjera, tijelo-duša, materija-duh, nihilizam-humanizam.

Inzistiraju i na primarno doksološkom karakteru jezika, na primatu vremena nad prostorom, na primatu konstrukcije stvarnosti kao dara, te na cjelovitom neironi nom liturgijskom subjektu koji je koherentan, ali ne i zatvoren, RO predlaže novi modernisti ki diskurs. RO kao primarno teološki projekt pomo u participativne (teurgijsko-doksološke) ontologije želi proslaviti sve ono što samo nao igled slavi, a zapravo poništava i uništava moderna. A to su utjelovljeni život, seksualnost, tjelesni samo-izri aj, ljepota, jezik, grad, percepcija, umjetnost, kultura, prijateljstvo i politi ko zajedništvo. Ukoliko to želimo jasnije re i, možemo ustvrditi da RO pomo u participativne ontologije i iluminativne epistemologije dolazi do specifi nog poimanja politike i teologije koje Milbank naziva »socijalizam milosti«.

Takav socijalizam milosti subverzivno je kontra-kulturalan i kao takav nudi alternativni model agresivno rastu im konceptima suvremenih neo-plemenskih kultura. Ovakvu tvrdnju RO dokazuje pozivanjem na Augustinov pred-moderni model u kojem je jastvo ukorijenjeno u zajedništvu misti nog Kristovog tijela i kao takvo održava ljubav Trojedinog Boga. Ovakav augustinovski koncept jastva radikalno se suprotstavlja modernisti kom individualcu koji sebe doživljava kao autonomni subjekt. Zato jer modernisti ki subjekt nije ništa drugo nego produkt narcisoidne volje, gonjen željom, oblikovanom kapitalisti kom proizvodnjom koja predstavlja put u nekrofiliju i šizofreniju.

THE RADICAL ORTHODOXY OF JOHN MILBANK AND HIS CONCEPT OF CULTURE

John Milbank described Radical Orthodoxy (RO) as the “post-modern critical Augustinianism”. Our mission consists of demonstrating the manner John Milbank tackles the issue of modern cultural practices by using a pre-modern Augustine theological-philosophical discourse. The post-modern critical Augustinianism questions the constitutive elements of a modernist discourse, which are the univocal ontology, the epistemological autonomy of reason and the capitalist-secularist religiousness.

RO wishes to constitute a theological meta-discourse profoundly criticizing modernism, which offers a different ontology, epistemology and political theology. Such a discourse, according to them, would offer different modernistic, but in reality old Gnostic dualisms, in new versions, such as secular-sacred, reason-revelation, nature-grace, mind-faith, body-soul, matter-spirit, nihilism-humanism.

Insisting on the primarily doxological character of language, on the supremacy of time over space, on the supremacy of the construction of reality as a gift, and on a wholesome non-ironic liturgical subject that is coherent, but not closed, RO suggests a new modernist discourse. RO as a primarily theological project uses participative (teurgic-doxological) ontology to glorify all that it is only seemingly celebrated, but actually nullified and destroyed by modernism. These are the embodiments of life, sexuality, physical self-expression, beauty, language, city, perception, art, culture, friendship and political community. If we wish to put it more clearly, we can claim that TO reaches a specific understanding of politics and theology through participative ontology and illuminative epistemology, labeled by Milbank “the socialism by grace”.

This socialism by grace is subversively counter-cultural and as such, offers an alternative model to the aggressively increasing concepts of modern neo-tribal cultures. This claim is corroborated by RO with the use of Augustine’s pre-modern model, in which the self is rooted in the togetherness of the mystical body of Christ, and as such maintains the love of the Tripartite God. This Augustine concept of self is radically opposed to the modernist individual, who sees the self as an autonomous subject. This is because the modernist subject is nothing more but the product of a narcissist will, pushed by desire, formed by capitalist production, which represents a road into necrophilia and schizophrenia.

SNJEŽAN HASNAŠ

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

FILOZOFIJA KAO DIO KULTURE ILI NJENO POLAZIŠTE?

Filozofija u suvremenom mišljenju nema povlašteni status kraljice znanosti ili znanja uopće, nego je dio suvremene kulture mišljenja. Kako pri tom razumijeti kulturološko pozicioniranje filozofije, filozofijsko je pitanje legitimacije njenog promišljanja. Kultura pak sama više nije jednostavno opći pojam koji zna i jedno stanje izgrađenosti i obogaćenosti, bilo kad je mišljenje (filozofsko ili neko drugo) ili neka druga domena ljudskog u pitanju. Ona je, naspram razdoblja koje ne mora sezati dalje od 50-ih godina 20. stoljeća, danas predmet izuavanja, ali i legitimiranja cijelih sustava znanja koji obuhvaćaju u svom diskursu i filozofiju i sve ono što je teorijsko uz filozofiju. Naziv kulturalnih studija npr. (posebno kod Tonyja Bennetta u *Kulturi*), obuhvaća domenu koja zahvaća u mnoge filozofeme suvremenih filozofija (Foucault, Gramsci, Adorno, Benjamin, feminizam npr.) kako bi postali njihovi relevantni dijelovi. Suvremeni odnosi kulture i identiteta u bitnom promišljaju koliko je ovaj odnos posredovan i filozofijskim smislom (npr. Žarko Pai u *Politikama identiteta – kultura kao nova ideologija*). Nadalje, situiranje kulture u mnoge suvremene misao i društvene kulturne i kulturološke fenomene otkriva mogućnost ponovnog promišljanja, filozofskog i drugog, što kultura jest (u svojoj post- ili nekoj drugoj interpretaciji) i kako je uopće danas razumijeti (npr. Homi K. Bhabha u *Location of Culture*). Time se postavlja i pitanje da li danas uopće promišljati kulturu kao samo jedan empirijski proces ili je riječ o novom teorijskom poduhvatu (npr. Marcus i Fisher u *Antropologija kao kritika kulture – Eksperimentalni trenutak u humanističkim znanostima*) koja na kulturu više ne gleda kao na empirijski supstrat suvremenog građanskog društva, već kao samosvojan teorijski pokušaj tematiziranja temeljnih problema uvijek u dosluhu ili izvan filozofijskih postavki. Zato je bitno promisliti razumijevanje filozofije kao moguću sastavnicu nekih od suvremenih promišljanja i vidjeti je li filozofija samo jedno pomoćno metodološko oruđe suvremenih pitanja o kulturi ili u njima ima neka temeljnija utemeljenja.

PHILOSOPHY AS PART OF CULTURE OR ITS STARTING POINT?

Philosophy in the modern opinion does not have the privileged status as the queen of science or knowledge in general, but is a part of the modern culture of opinion. However, how we understand the cultural studies' position of philosophy is the philosophical question of the legitimacy of its discussion. Culture itself is no longer a general concept signifying a state of construction and richness, whether opinion (philosophic or otherwise) or some other domain of human is in question. It is, compared to a period which does not need to go further than the 1950s, a subject of study, as well as legitimacy, of entire systems of knowledge that comprehend both philosophy and all existing theory in its discourse. The label of cultural theories, for example (especially Tony Bennett's in: *Culture*), consists of a domain that reaches into many philosophemes of modern philosophies (Foucault, Gramsci, Adorno, Benjamin, feminism, etc.) in order to become its relevant parts. The modern relationship between culture and identity significantly discusses how much this relationship is mediated through the philosophical sense (e.g. Žarko Pai in: *The Policies of Identity – Culture as the New Ideology*). Furthermore, the situating of culture in many modern cognitive and social, cultural and cultural science phenomena, uncovers the possibility of rethinking, philosophical and other, of what culture is (in its post- or some other interpretation) and how it can be understood today (for example, Homi K. Bhabha in: *Location of Culture*). This means asking whether culture should be understood today as just another empirical process or as a new theoretic endeavor (e.g. Marcus and Fisher in: *Anthropology as a Criticism of Culture – the Experimental Moment in Humanistic Science*), which no longer sees culture as an empirical substrate of the modern civil society, but as an autonomous theoretical attempt to discuss the basic human problems within or outside of philosophic premises. This is why it is important to discuss the understanding of philosophy as a potential element of some modern thoughts and see if philosophy is only an auxiliary methodological tool for modern questions about culture, or if it more fundamentally grounded in them.

JASENKA KODRNJA

*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska /
Institute for Social Research Zagreb, Croatia*

JE LI SVAKO »NE« KULTURI NE-KULTURA?

Pojam »kultura« etimološki zna i »njegovanje, uzgajanje, obrađivanje«, odnosno sve ono što je stvorilo ljudsko društvo. Uz kulturu se vežu vrijednosti i u osnovi zvuči i uzvišeno. Stoga ne-kulturu prije svega poimamo **vrijednosno negativno**, kao njenu negaciju, rušenje, agresiju. To dakako tako i jest (u slučaju rata, rušenja kulturne baštine ili bilo kojeg onemogućavanja života). No, ne-kultura kao antiteza kulturi iskazuje svoju logiku i stvarno afirmativnu osnovu. Ovaj očit paradoks prisutan je u fenomenu kulture koji uz njegovanje znači i uraslost u **društveni kontekst zasnovan na hijerarhiji i represiji**, pa kultura simbolički i stvarno iskazuje tu represiju. »Ne« kulturi globalizacije, europocentrizma, androcentrizma, »ne« dominantnoj kulturi, znači i pozitivnu antitezu: afirmaciju kulture Drugih (treće svijeta, žena, nacionalnih manjina, mladih...), supkultura, kontrakultura, marginalnih kultura. Također, »ne« potrošenoj kulturi i umjetnosti znači i avangardnu kulturu i umjetnost. Stoga je ova zamršena igra kulture i nekulture, teza i antiteza različitog značaja, jasno skriveno eksplicitni smisao života kulture.

IS EACH “NO” TO CULTURE A NON-CULTURE?

The concept of culture etymologically means “nurturing, growing, cultivating”, that is, all that was created by human society. Culture is linked to values and, basically, it sounds exalted. Thus, non-culture is primarily conceived as **negative in value**, as its negation, destruction, aggression. It of course is (in cases of war, destruction of cultural heritage or any form of disabling of life). However, non-culture as the antithesis to culture demonstrates its logical and real affirmative basis. This obvious paradox is present in the phenomena of culture that, along with nurture, means the intertwining with a **social context based on hierarchy and repression**, so culture symbolically and in reality, expresses this repression.

“No” to the culture of globalization, Euro-centrism, anthropocentrism, “no” to dominant culture, means a positive antithesis: the affirmation of the culture of Others (the Third World, women, national minorities, youth), subcultures, counter-cultures, marginal cultures. Also, “no” to depleted culture and art means an avant-garde culture and art. Thus, this complex interplay of culture and non-culture, the thesis and antithesis of opposite meaning, are sometimes a hidden, and sometimes an explicit meaning of the life of culture.

KONSTANCA KORENČIĆ KAMPL

Visoka škola za poslovanje i upravljanje »Baltazar Adam Krčelić«, Zaprešić, Hrvatska /

College of Business and Management »Baltazar Adam Krčelić«, Zaprešić, Croatia

GLOBALIZACIJA

Autorica se koristi definicijom po kojoj je globalizacija pojava društvenih odnosa na daljinu, gubitak mo i i autoriteta država-nacija te process integriranja nacionalnih ekonomija u integralnu svjetsku ekonomiju. U radu autorica problematizira mogu e pozitivne i negativne aspekte globalizacije. Ona te negativne i pozitivne aspekte globalizacije odre uje kao utopijske, odnosno antiutopijske. Pritom se utopijom smatra stalna i naglašena preokupacija stvaranja nove i bolje zajednice ljudi, a antiutopija je njezin antipod. Globalizacija je i jedno i drugo, jer ovje anstvo ne može opstati bez svojega znanstvenog kapitala, ali se postavlja pitanje kakav e eti ki okvir taj kapital imati. Zbog toga se autorica u radu bavi i pitanjima kao što su etika globalizacije i socijalna etika, kao mogu nostima za o uvanje humanih principa u svjetlu globalnoga kapitalizma.

GLOBALIZATION

According to the definition used in this article, globalization is the emergence of remote social relations, the loss of power and authority of

nation states, and a process involving the integration of national economies into an integral world economy. In this article, possible positive as well as negative aspects of globalization are discussed. The author defines positive and negative aspects as utopian and anti-utopian. Utopia implies a stable and emphasized preoccupation with creating new and better human communities, while anti-utopia is its antipode. Globalization means both, since mankind cannot survive without its scientific capital, but there is also the question about the kind of ethical framework this capital is going to acquire. Due to this, the author deals with issues such as globalization and social ethics as opportunities for the preservation of human principals in light of global capitalism.

MARIJAN KRIVAK

*Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Philosophical Society, Zagreb, Croatia*

MULTIKULTURALIZAM – NOVA IDEOLOGIJA?!

Današnji svijet deklarativno se zalaže za tzv. »multikulturalizam«. Za, navodno, razumijevanje drugih kultura, naroda, rasa, tradicija, običaja... No u pozadini tako deklariranog multikulturalizma ne stoji ništa osim želje za pukim proširivanjem globalnog tržišta na područja gdje ovo još nije dospjelo. Na taj način, multikulturalizam se pretvara u ideološku kategoriju globalnog kapitalizma.

Ima li kakve alternative multikulturalizmu, odnosno kulturi kao jedinoj preostaloj ideologiji za 21. stoljeće? U svijetu gdje sve postaje kulturom, gubi se i njezin smisao: kultura više nije ni civilizacija, niti identitet, a niti komercijalna i postmoderna, tzv. »potrošačka kultura«.

Izlaganje se obrađuje a misliocima koji radikalno dekonstruiraju kulturnu paradigmu. Također, nudi barem teorijski konstrukt *repolitiziranja kulture i političke dekonstrukcije kulture/multikulturalizma kao ideologije*.

MULTICULTURALISM – A NEW IDEOLOGY?!

The world today is declaratively in favor of the so-called “multiculturalism” when it, supposedly, comes to the understanding of other cultures, peoples, races, traditions, customs... However, in the background of this declaratory multiculturalism is nothing more but a desire for the mere expansion of a global market into areas it has not yet reached. This way, multiculturalism transforms itself into the ideological category of global capitalism.

Are there any alternatives to multiculturalism, that is, to culture as the only remaining ideology for the 21st century? In a world where everything becomes culture, its meaning is lost: culture is no longer civilization, nor identity, nor commercial or post-modern, the so-called “consumer culture”.

This presentation relies on thinkers who radically deconstruct the cultural paradigm. Also, it offers at least a theoretical construct of *re-politicizing of culture and political deconstruction of culture/multiculturalism as an ideology*.

IVANA KRONJA

*Viša škola likovnih i primijenjenih umjetnosti u Beogradu, Srbija /
Fine and Applied Arts College in Belgrade, Serbia*

OVEK TRANZICIJE U MAS-MEDIJSKOM DRUŠTVU (Slu aj Srbija)

Zemlje tranzicije danas, zajedno sa ekonomskom i politi kom, doživljavaju i »medijsku« transformaciju, to nije, direktnu transformaciju u mas-medijsko postmoderno društvo, u kome su svi važniji socijalni odnosi posredovani medijima. Ove transformacije predstavljaju nužnost koju name e kapitalisti ki privredni sistem i demokratski poredak koji se u ovim društvima uspostavljaju. One tako er donose i kulturne i psihološke promjene: televizija postaje ključni faktor porodi nog

i društvenog života; potrošnja, moda i kult tijela, zajedno sa sadržajima popularne i populističke lokalne kulture, preko masovnih medija stižu do masa nove generacije potrošača, a, dok se značajne političke i socijalne nepravde, nejednakosti i sukobi neutraliziraju i prikazuju kao razlike u »životnim stilovima«, što je tipično i za zapadnu mas-medijску kulturu. Ovo izlaganje će razmotriti skorašnje primjere srpsko-bosanskog »Velikog brata«, srpsku tabloidnu štampu i izbor za pjesmu Eurovizije u pokušaju da bolje razumije ulogu domaćih i stranih medija u procesima fragmentacije stabilnih društvenih identiteta, kulturne globalizacije i političkih manipulacija.

THE “TRANSITIONAL” HUMAN BEING IN A MASS-MEDIA SOCIETY (The case of Serbia)

Along with the economic and political transformations, transitional societies today are subjects to an ongoing transformation of mass-media, i.e. they are experiencing a direct transformation into a postmodern society, in which all more important social relations are mass-medialized. These transformations represent a necessity imposed by the capitalist economy and democratic political order being established in these societies. They also bring about cultural and psychological changes: TV becomes a key factor of family and social life, consumption, fashion and the body cult, along with popular and populist local culture contents, are introduced by mass-media to the masses of new consumers, while significant political and social inequalities, differences and clashes are neutralized and interpreted as differences in “lifestyles” only, as is typical of the Western societies’ media culture. The presentation will consider recent examples of Serbian-Bosnian “Big Brother” shows, the Serbian tabloids and the Eurovision song contest in an attempt to clarify the role of national and international media in the fragmentation of stable social identities, cultural globalization and local media manipulations of political backgrounds.

TOMISLAV KRZMAR

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

PRIRODA »IZME U« OVJEKA I KULTURE

Dimenzije uništenja prirode u kontekstu zapadnih društava

U kontekstu promišljanja ovjeka kao stvaratelja kulture gotovo je nemoguće zaobići i probleme vezane uz ovjekov odnos prema prirodi. Često puta se, osobito kada je riječ o pokušaju dimenzioniranja zapadnjačkog misaonog kozmosa, naglašava (la) suprotnost pojmova kulture i prirode (*cultura – natura*). Ta suprotnost osobito dolazi do izražaja ukoliko se priroda shvaća kao ona koja je divlja i okrutna, dok ovjek kroz kulturu pobjeđuje takvu prirodu i stvara sebi skladan i siguran svijet. Ovako shvaćen odnos ovjeka i prirode dominirao je od Novog vijeka do danas stvarajući i kulturne obrasce dominacije (nad) ili posjedovanja prirode generirajući i niz destruktivnih u inaka po prirodnu cjelovitost, ali i vlastiti opstanak. Ovo izlaganje ide u smjeru prikazivanja dimenzija uništenja izazvanih spomenutim paradigmama, nastojeći i ujedno prikazati uzroke koji su stvorili takve paradigme. S druge strane ono pokušava prikazati mogući nositelj shvaćanja prirode suvremenog ovjeka u postdestruktivnom konceptu, ukoliko je to još moguće.

NATURE “BETWEEN” MAN AND CULTURE

The dimensions of destruction of nature in the context of Western societies

If we are trying to consider the cultural dimensions of a human being, it is impossible not to take into consideration the human relationship towards nature. The antinomy between the culture and nature (*cultura – natura*) is (was) often stressed, especially when it comes to the cultural dimensions of the Western societies. This adversity is especially apparent where nature is understood as wild and cruel, while the human being conquers it through culture, creating a harmonious and safe world for him/herself. This understanding of the relationship

between man and nature is dominant ever since the modern times, creating cultural patterns of domination (over) or the owning of nature, generating a number of destructive effects on both the natural and humans existence. This report is directed at demonstrating the dimensions of destruction caused by the mentioned paradigms, also trying to outline the causes of the creation of such a paradigm. On the other hand, it intends to indicate the possibility of understanding of the modern man's nature through a post-destructive concept, if that is still possible.

GOTTFRIED KÜENZLEN

Fakultät für Sozialwissenschaften, Universität der Bundeswehr München, Neubiberg, Deutschland /

Fakultet društvenih znanosti, Sveučilište Bundeswehra u Münchenu, Neubiberg, Njemačka

WAS HEIßT KULTUR?

PHILOSOPHISCHE UND SOZIOLOGISCHE PERSPEKTIVEN

Wir erleben gegenwärtig im intellektuellen Diskurs ebenso wie in der Alltagssprache eine geradezu inflationäre Verwendung des Begriffes *Kultur*. Wenn aber alles und jedes *Kultur* heißen kann, verlieren Begriff und Sache ihre diagnostische und analytische Kraft.

Der Vortrag versucht – unter Rückgriff auf das Werk Max Webers und auf die neuere philosophische Anthropologie (insbesondere Arnold Gehlens) – zu zeigen, dass Kultur eine anthropologisch begründete, gesellschaftliche Grundtatsache darstellt, ohne deren Macht weder die Lebensführung des Einzelnen möglich noch die Geschichte und Entwicklung von Völkern, Nationen und Gesellschaften verstehbar ist.

Im Hintergrund einer solchen Neuvergewisserung des Verstehens von *Kultur* stehen aktualitätsbestimmte Fragen wie: Kampf der Kulturen (vgl. S. Huntington)? Kann es multikulturelle Gesellschaften geben? Bedürfen Gesellschaften, Völker und Nationen als Bedingung ihres Überlebens einer „Leitkultur“? usw.

ŠTO JE TO KULTURA? FILOZOFSKE I SOCIOLOŠKE PERSPEKTIVE

U današnje vrijeme doživljavamo, kako u intelektualnom diskursu tako i u jeziku svakodnevne, jednu zapravo inflacijsku upotrebu pojma kultura. No, ako se baš sve može nazivati kulturom, tada i pojam i stvar gube svoju dijagnostičku i analitičku snagu. Izlaganje pokušava – posežući za djelom Maxa Webera i novijom filozofskom antropologijom (osobito onom Arnolda Gehlena) – pokazati da kultura predstavlja jednu antropološki utemeljenu, društvenu temeljnu činjenicu bez koje ni i nije mogući život pojedinca niti je razumljiva povijest i razvoj naroda, nacija i društava.

U pozadini takvog ponovnog osvjetljenja glede razumijevanja kulture stoje aktualna pitanja kao npr.: Borba kultura (usporedi S. Huntington)? Mogu li postojati multikulturalna društva? Potrebuju li društva, narodi, nacije jednu »vodu u kulturu« kao uvjet njihova opstanka itd.

VLASTA LENCOVIĆ

*Srednja škola Delnice, Hrvatska /
Delnice High School, Croatia*

OVJEK I KULTURA U HUSSERLOVOM MIŠLJENJU

Husserl je odredio ovjeka na poseban način što se razabire iz sljedećeg: kao što jednina ostaje jedninom u svojem umnožavanju, pa i svako umnožavanje ostaje u svojem jedinstvu, tako je i funkcionalno, predkategorijalno *ja* u svakom pojedinom *ja* nedjeljivo, a opet mnogostruka monada. *Ur-ich* utemeljuje ego, ego određuje *cogitatio*. *Cogitatio* konkretizira svojim postojanjem u vremenu i prostoru *Ur-ich*, to jest transcendentni ego, i transcendentnom redukcijom uvijek mu se iznova vraća, odakle iznova utemeljuje svoju individualnost i svijet.

U primordijalnoj stvarnosti ego samo je imanentnost dana a priori, tako da transcendentnost ne konstituiraju danost, već je samo pretpostavlja.

Živo iskustvo je primordijalna stvarnost. Ovaj svijet je stvaran, dok ga ovaj iskušava. Svijet i ljudsko iskustvo svijeta neodvojivi su. Eksplicitnom intencionalnosti *ego alter-ego* mu postaje očit i verificiran. Ujedno kroz drugi *ego*, *ego* uzima oblik, postaje ograničen od stranog *ego* i njegove vlastitosti, tako da svijet *ego* nema svoju apsolutnu domenu. Istina je apsolutni metafizički ideal i apsolutna transcendentna metafizičnost. Transcendentalnom redukcijom *ego* se oslobađa svjetovnog fetišizma, tako da filozofski solipsizam transcendentnog *ego* ne negira intersubjektivnost, već se samoprodubljuje, i u samoprodubljivanju bit će mu se pojavljuje kao istina, te sam *ego* postaje bit će istine i za istinu.

S kulturom je očit i sveža, jer je fenomenologija univerzalna ontologija, univerzalni *logos* svih razumijevaju bit će. Problematika fenomenologijske metode je odnos svijeta i vremena, ograničenog i neograničenog, dijela i cjeline, skupnih istraživanja koja u sebi sadrže pojedina istraživanja i pojedina njih istraživanja koja teže k skupnim uenijima.

HUSSERL'S CONCEPT OF MAN AND CULTURE

Husserl's view of man is a singular one, which is evident from the following: as oneness remains oneness in the process of its multiplication, and each multiplication remains defined by each of its constituent units, so is the functional, pre-categorical *self* in every single self an integral and yet multiple monad. *Ur-ich* serves as the foundation of *ego*; *ego* determines the *cogitato*. The existence of *cogitato* in time and space defines the *Ur-ich*, i.e. the transcendental *ego* and, through transcendental reduction, it always returns to it, where it redevelops the foundations of its distinctiveness and the world.

In the primordial realm of *ego* only the immanence is given unequivocally. Hence, the transcendental quality does not constitute the givenness which is thus merely presumed.

Direct experience is in fact the primordial realm. The human world is indeed real, as long as it is being experienced. The world and the human experience of the world are integrated and inseparable. If the *ego*

is explicitly intentional, its corresponding alter ego manifests itself and is verified. In this process, the alter ego enables the ego to acquire its form. Thus, it becomes limited by this alter ego and its independence. Therefore, the world of ego is deprived of its own absolute realm. The truth is an absolute inter-subjective ideal as well as an absolute transcendental inter-subjectivity. Through transcendental reduction, the ego is disencumbered from worldly fetishism. Thus, philosophical solipsism clearly does not deny inter-subjectivity, but reinforces itself and, through this, the being itself evolves as the truth, while the ego becomes an entity of truth and inclined toward the truth.

The link with culture is easily discernible, for phenomenology is a universal ontology, the universal logos of all beings capable of reasoning. The central issues in phenomenology are the relationships between world and time, the limited and the unlimited, a part and the whole, theoretical pursuit of knowledge founded on direct and personal exploration, and personal exploration, which displays a tendency toward becoming a part of the collective learning.

NENAD MALOVIĆ

*Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Katholisch-Theologische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

PNEUMOPATOLOGIJA DRUŠTVA I KULTURE – FILOZOFIJA KAO TERAPIJA?

Filozofija je razvojem prirodnih znanosti sve više (neopravdano) gubila na važnosti u kreiranju ovjekova svijeta te je, pokušavajući preživjeti na »znanstvenoj« pozornici, i sama podlegla kriterijima i metodama prirodnih znanosti, što je tijekom 20. stoljeća dovelo do krize filozofije i pitanja o njoj i filozofiji. Takav pokušaj prilagodbe filozofije scijentisti ko-pozitivisti kom pristupu rezultiralo je njenom redukcijom na »pretposljednje« stvari te izbjegavanjem pitanja o onom posljednjem (ili prvom). Ta pak skromnost »filozofije« (međutim i u drugim oblicima) ima za posljedicu bolest duha u modernom društvu i kulturi. Stoga je, po mišljenju autora, potrebno rehabilitirati filozofiju

ju u njenom izvornom smislu kao transdisciplinarnu, holisti ku »disciplinu« bez straha od kritike iz znanstveno-redukcionisti kog tabora. Temelj takve obnove leži u filozofiji svijesti: u priznavanju specifi no ljudske racionalnosti koja uklju uje i iskustvo transcendencije.

PNEUMOPATHOLOGIE DER GESELLSCHAFT UND KULTUR – PHILOSOPHIE ALS THERAPIE?

Mit der Entwicklung der Naturwissenschaften hat die Philosophie (zu Unrecht) immer mehr ihre Bedeutung bei der Gestaltung der Welt des Menschen verloren. Im Bestreben, auf der „wissenschaftlichen“ Bühne zu überleben, unterlag sie selbst den Kriterien und Methoden der Naturwissenschaften, was im 20. Jh. zur Krise der Philosophie und zur Frage „Wozu überhaupt Philosophie?“ geführt hat. Ein solcher Versuch der Anpassung der Philosophie an den scientistisch-positivistischen Zugang resultierte mit ihrer Reduktion auf die „vorletzten“ Dinge sowie damit, dass man der Frage über das Letzte (das Erste) auswich. Eine solche Bescheidenheit der „Philosophie“ (neben anderen Faktoren) hat eine Erkrankung des Geistes in der modernen Gesellschaft und Kultur zur Folge. Aus diesem Grunde ist es nach Meinung des Autors notwendig, die Philosophie in ihrem ursprünglichen Sinne, als transdisziplinäre, holistische „Disziplin“ zu rehabilitieren, ohne Angst vor Kritik aus dem wissenschaftlich-redukzionistischen Lager. Das Fundament einer solchen Erneuerung liegt in der Bewusstseinsphilosophie: in der Anerkennung der spezifisch menschlichen Rationalität, welche auch die Transzendenzerfahrung einschließt.

ANA MASKALAN

*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska /
Institute for Social Research Zagreb, Croatia*

CYBERFEMINIZAM I TEHNO-KULTURA

Cyberfeminizam je pokret unutar feminizma koji mnoga feministička pitanja, poglavito pitanja spola, roda i identiteta stavlja u okvire kiberprostora, Interneta, komunikacijskih tehnologija i tehno-kulture. U ovom kontekstu namjeravam se osvrnuti na promišljanja konvergencije žene i stroja Luce Irigaray koja porijeklo razvoja računalnih programa izvodi iz povijesti tkanja kao kvintesencije ženskog roda. Prema Freudu žena tka kako bi podnijela zanižanost svoga spola, kako bi prikrija prazninu svoje maternice (lat. matrix). Automatizirani tkalački stan je bio prvi stroj koji je pohranjivao vlastite informacije, sadržavao tako prvi softver i premještao upravljanje iz ljudskih ruku u strojni sustav. Upravo zato možda nije slučajno što je prvi računalni softver osmislila upravo žena, Ada Lovelace. Za Irigaray su i žena i priroda i računalni virtualni sustavi, mogu nositi, oponašatelji ljudskosti koji nikada ne postaju ljudskima. Njenim se optimističkim vizijama dijelom protivi Rosi Braidotti koja nove tehnologije ne smatra oslobođenju i sugerira paradokse i opasnosti suvremenih oblika rastjelovljenja.

CYBERFEMINISM AND TECHNO-CULTURE

Cyberfeminism is a movement within feminism which puts many feminist questions, most of all questions of the sex, gender and identity within the frameworks of the cyberspace, Internet, communication technologies and techno-culture. In that context my intention is to consider Luce Irigaray's ideas about the convergence of woman and machine. Irigaray links a development of software with the history of weaving as female quintessence. According to Freud, women weave to cope with the denial of their sex and to hide the emptiness of their womb (lat. matrix). Automated loom was the first machine that deposited its own information, contained first software and shifted control from the human's hands to the machine. For this reason, perhaps it is not peculi-

ar that the first software was invented by a woman, Ada Lovelace. For Irigaray women, nature and computer are virtual systems, possibilities, imitators of humanity that never become human. Irigarays' optimistic visions are partly opposed by Rosi Braidotti who doesn't consider new technologies as liberating and suggests paradoxes and dangers of these modern forms of disembodiment.

SUZANA MIHAJLOVSKA

*Osnovna škola »Ljuben Lape«, Skopje, Makedonija /
»Ljuben Lape« Elementary School, Skopje, Macedonia*

NESPOSOBNOST TRANZICIJSKOG DRUŠTVA DA OBRAZUJE SVOJE NASLJEDNIKE DO RAZINE STVARATELJA KULTURE

Bivstvuj i u svakodnevici u kojoj krik »O, tempora, o, mores!« postaje »Dobro jutro« našeg življenja, osobito u zemljama u tranziciji, razumljivo je zašto *kultura* postaje misaona imenica. To se ne događa iz razloga *historijske gladi*, nego radi nesposobnosti onih koji mijenjaju društveno uređenje da stvore kulturu u kojoj bi onaj koji »plaka« tranziciju razumio da se ono što se u nekim demokracijama razvijalo i postizalo stoljeća ima, ne može postići i za jedno-dva desetljeća. Isti ti »mjenjaci«, u nastojanju da se održe kao ikone spasa, sve češće pribjegavaju vizualnom zasljepljivanju onih na koje se te promjene društva, od jednog ka drugom uređenju, odnose.

Žrtve ovoga namjernoga »vizualnog zasljepljivanja« su oni zbog kojih se postoji i stvara, oni koji predstavljaju budućnost društva – djeca. Iz tog razloga suočeni smo sa situacijom u kojoj obrazovni i kulturni procesi sve više postaju svrhom zadovoljenja »vizualne gladi«, umjesto građenja vizualne kulture ovjeka. Ukoliko tako razumijemo po etku gubljenja kulture utoliko ne treba čuditi da se upravo u obrazovanju djece do 14 godina najviše susrećemo s nedostatkom vizualne kulture, a time i kulture prihvaćanja svijeta, što pak rezultira nesposobnošću u prihvaćanju različitosti kao mogućeg načina stvaranja kulture po mjeri ovjeka.

Prethodne lamentacije nisu same po sebi odgovor na pitanje što trebainiti, a što ne, nego vapaj za novim pristupom kulturi, ne kao potrošnom dobru ili kao novom opijumu za mase, nego pristupu kulturi u kojem treba razviti sposobnost kultivirane percepcije svijeta kao osnovnog preduvjeta za kreativnost i kulturu sâmu, ono što je i povod ovog simpozija » ovjek i kultura«.

THE INABILITY OF A TRANSITIONAL SOCIETY TO EDUCATE ITS DESCENDANTS TO BE CREATORS OF CULTURE

Living at a time when the scream: “O tempora, o, mores!” becomes the “Good morning” of our lives, especially in the countries in transition, it’s understandable that *culture* becomes just a word. This does not only occur due to *historic hunger*, but due to the inability of those in charge of changing the social order to create a culture in which those that “pay” for transition can understand that something developed and achieved in some democracies over centuries, cannot be reached in only a decade or two. The very same “changers”, in their persistence to survive as icons of salvation, resort more and more to blinding those that the changes of one system into another, relate to.

The victims of this deliberate “visual blindness” are especially those which are the reason of our existence and creation, more specifically, those who represent the future of the entire human society – children. This is why we are faced with a situation where the processes of education and culture became more a way to satisfy “visual hunger”, instead of a process of building and creation of the visual culture of every human being. If the roots of the loss of culture are understood this way, we should not be surprised by the fact that the education of children under 14 years of age has the greatest lack of real visual culture, and with that, the lack of world acceptance culture, which all results with an inability to accept difference as a possible way of creating a culture tailored to human beings.

The previous lamentations do not tell us what to do or not to do, but a cry for a new approach to culture, not as a consumer good or a new opium for the masses, but rather an approach to culture in which

we must developed the ability of a cultivated perception of the world, as a basic precondition for creativity and culture itself, which are the motives for this symposium – “Human and Culture”.

ŽARKO PAIĆ

*Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Textile Technology, University of Zagreb, Croatia*

ŠTO NAKON KULTURE?

U suvremenom diskursu društveno-humanističkih znanosti kultura je oznaka za identitet (pojedina, skupine, regije, nacije, države). Problem identiteta danas se pokazuje u tome što je on uvijek izazov drukčijeg konstituiranja. Postmoderni kulturalni obrat ili zaokret (*postmodern cultural turn*) upućuje na kraj metafizičke tradicije koja je identitet određivala iz filozofije subjekta. U situaciji kad se u doba globalizacije gubi razlikovanje između pojmova kulture, identiteta i društva, vladavina biopolitičke konstrukcije života nužno postavlja pitanje: je li koncept kulture u svim svojim suvremenim oblikovanjima izgubio vjerodostojnost? Što ga je zamijenilo? Ako je kultura nadomještena sklopom biostuktura, ako je, dakle, osuđena na biopolitički svijet života bez svoje izvorne dimenzije transcendiranja svijeta, kako je uopće još moguće održati metafizički okvir tradicionalnog humanističkog sklopa u kojem se uvijek i kultura antropološki određuju? Autor analizira nekoliko paradigmi razumijevanja kulture u suvremenim interdisciplinarnim teorijama da bi izveo zaključak kako kraj identiteta suvremenog vijeka istodobno otvara mogućnosti rekonstrukcije izvornog smisla humaniteta s onu stranu metafizike i njezina dualizma uvijek-stroj, priroda-kultura, duh-tijelo.

WHAT AFTER CULTURE?

In the modern discourse of social-humanistic sciences, culture is a determinant of identity (individual, group, region, nation, state). The problem of identity is demonstrated today for always being a challenge

of a different constitution. The postmodern cultural turn indicates an end of the meta-physical tradition that determined identity from the philosophy of the subject. In a situation of the globalization era, when the lines between the concepts of culture, identity and society are lost, the rule of a bio-political construction of life invariably asks the following: has the concept of culture in all its modern forms lost credibility? What has replaced it? If culture is replaced by a set of bio-structures, that is, if it is condemned to a biopolitical world of life without its original dimension of transcendence, how is it even possible to maintain a metaphysical framework of the traditional humanistic thought, in which man and culture are anthropologically determined? The author analyzes several paradigms of understanding culture in modern inter-disciplinary theories, in order to conclude that the end of identity of the modern man simultaneously opens the possibility of reconstruction of the original meaning of humanity, beyond metaphysics and its dualisms between man-machine, nature-culture, and spirit-body.

TOMISLAV PETKOVIĆ

*Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb, Croatia*

OVJEK I KULTURA: ELEKTROMAGNETSKI I ETI KI VIDICI IZ TESLINOŠTVA

Teslinim otkrićima, patentima i intuicijama u fizici i elektrotehnici u hrvatskoj kulturi su se interesantno i plodno bavili I. Supek, M. Pai , V. Lopaši , T. Bosanac, V. Muljevi , ... te brojni istraživači i (inženjeri ili fizičari) naših dana. Teslini etički i elektromagnetski znanstveni vidici zajedno, doista su prvi pokušaj na tragu suvremene etike i bioetike, odnosno globalnih pitanja energije i ekologije. Ovaj članak na 16. *Danima Frane Petrića* jest pokušaj/nacrt sveopćeg promišljanja Teslinog života i njegovih istraživanja, a zasniva se na mojoj znanstvenoj trilogiji o Tesli u 2006. godini posvećenoj Nikoli Tesli u Hrvatskoj i svijetu. U njoj je izvorni članak »Teslini izumi u fizici i njegov inženjerski duh« u dvojezičnom znanstvenom časopisu *Energija* (55 (3/2006), str. 262–291) prvi dio.

Drugi dio trilogije je članak "Implications of Tesla's Inventions and His Moral Character on the Development of Contemporary Science and Technology" (Proc. Symp. *Tesla in Croatia*, Celebration of the 150th Anniversary of the birth of N. Tesla, September 13th 2006, UNESCO Paris, pp. 11–35; pretpisak i u *Annual 2006 of the Croatian Academy of Engineering*, Zagreb, 2006, pp. 307–334). Treći dio jest poglavlje »Teslini izumi u fizici i njegove inženjerske intuicije« u monografiji *Nikola Tesla: istraživač, izumitelj, genij* (autori: T. Rudež, V. Muljević, T. Petković, V. Paar, D. Androić, Školska knjiga, d.d., Zagreb 2006, str. 53–66). Obradit ćemo odabrana otkrića u američkoj fazi Teslinih istraživanja koji su bili odlučujuća za razvoj modernih tehnologija i bežičnog prijenosa energije. Podsjetimo na glasovito Teslino predavanje o njegovu visokofrekvencijskom transformatoru 1891. u Sveučilištu *Columbia*, uspoređujući i tehnološke Tesline pomake prema H. R. Hertzovu otkriću u elektromagnetskih valova i O. J. Lodgeovim rezonantnim elektromagnetskim titrajnim krugovima. Veliki znanstveni uspjeh na *Columbia* sveučilištu u New Yorku nakon Tesle, imao je početkom 1939. i slavni Enrico Fermi. Njegovi znanstveni uspjesi u Americi u eksperimentalnoj i teorijskoj fizici, podsjetimo na Teslin slučaj. Nasuprot Fermijevu ili Heisenbergovu slučaju u fizici 20. stoljeća, u etičkim refleksijama niti jedan Teslin patent, niti intuicija u fizici i elektrotehnici ne krše njegov moralni karakter u njegovu životu. Moralni vidik iz Teslinog stvaralaštva stoji kao globalni kompas i u suvremenoj akceleratorskoj megalomaniji u fizici, do suptilnih istraživanja emergencije života na razini stanice u biologiji i genetici. U članku se osvrćemo na modernu znanost supravodičke radiofrekvencijske tehnologije (SRFS&T) u kojoj je glavni cilj dobivanje što većeg gradijenta ubrzavanja elektrona u linearnim supravodičkim ubrzivačima u fizici, a njezini principi se fundamentalno vežu na Teslin transformator kao izvor visokofrekvencijskih visokih napona. Specijalno podsjetimo na Teslinu unipol-antenu elektromagnetskih valova velikih snaga i dosega, kao podlogu Teslinog modela bežičnog prijenosa elektromagnetske snage i/ili informacije i standardnu električnu rasvjetu na daljinu. Skicirat ćemo sasvim novi tehnološki probaj u bežičnom prijenosu energije danas, uspoređujući i je sa starom Teslinom idejom njegova vremena. Nova fronta se zasniva na rezonantnim elektro-magnetskim stanjima (polju) 'bez-isi-javanja' koje napajaju različite elektroničke uređaje na bliskim udaljenos-

tima. U traganju za novom tehnologijom u praksi, nova metoda izglede daje primjenom teorijskih matematičkih analiza i računskih simulacija zajedno. Renesansa Teslinih istraživačkih zamisli, kao i njegov *ethos* u životu i djelovanju, s jedinstvenom strašću za pomaganjem ovoj anstvu u razvoju znanosti i tehnologije, ostaju temeljni vidici u svjetskoj znanosti i kulturi.

MAN AND CULTURE – ELECTROMAGNETIC AND ETHICAL OUTLOOKS FROM THE CREATIVENESS OF NIKOLA TESLA

Nikola Tesla's discoveries, patents, and intuition in the fields of physics and electrical engineering have been thoroughly studied in the Croatian culture by I. Supek, M. Paić, V. Lopašić, T. Bosanac, V. Muljević, ... as well as by many various researches (engineers or physicists) of the present days. However, ethical and electromagnetic science concepts arising from the Tesla's work seem both to be an entirely new approach to be promoted by the 16th *Days of Frane Petrić*. The paper would be a draft/attempt for the new general thinking of Tesla's life and important physico-technical concepts to be derived from his great legacy in light of contemporary ethics and bioethics together with global issues of energy and ecology, respectively. The paper is based on my scientific trilogy on the occasion of Nikola Tesla Year 2006 in Croatia and over the world. Each part of Petković's trilogy presents the "unknown" Tesla as the model for future science. An original scientific paper "Tesla's Inventions in Physics and His Engineering Spirit" in the *Journal of Energy* (55 (3/2006), pp. 262–291) is the first of trilogy. The second part of trilogy is the paper "Implications of Tesla's Inventions and His Moral Character on the Development of Contemporary Science and Technology" (Proc. Symp. *Tesla in Croatia*, Celebration of the 150th anniversary of the birth of N. Tesla, September 13th 2006, UNESCO Paris, pp. 11–35; printed also in *Annual 2006 of the Croatian Academy of Engineering*, Zagreb 2006, pp. 307–334). The third part of trilogy is the chapter "Tesla's Inventions in Physics and His Engineering Intuition" in the monograph *Nikola Tesla: Researcher, Inventor and Genius* (authors: T. Rudež, V. Muljević, T. Petković, V. Paar, D. Androić, Školska knjiga, d.d., Zagreb 2006, pp.

53–66). Several discoveries and basic experiments in the American phase of Tesla's life, after 1884, were decisive in the development of modern technologies. Tesla's famous lecture in 1891 at Columbia University, at which he demonstrated his high frequency transformer with revolutionary applications, is recalled. The technological progress resulting from Tesla's inventions is considered in light of the history of science, with reference to H. Hertz's discovery of electromagnetic waves, and O. J. Lodge's famous experiments on resonant electromagnetic circuits. Another famous European who received a glorious welcome at Columbia University in early 1939 was Enrico Fermi. His arrival in America and subsequent scientific accomplishments in both theoretical and experimental physics are somewhat reminiscent of Tesla's case. However, unlike Fermi or Heisenberg in Germany, Tesla in no way violated the integrity of his moral character through his work in electrical engineering and physics, despite extensive coercion by scientists, industrialists and politicians to change his ethical orientation. A moral outlook arising from the creativeness of Tesla stands as a global compass even for the accelerator megascience in physics, till to the sophisticated investigations of the emergence of life at the level of a single cell in biology and/or genetics. There is also a discussion of superconducting radiofrequency science and technology (SRFS&T), where the main goal today is to achieve the highest possible accelerating gradient for particles in linear superconducting colliders. The origins of this technology undoubtedly involve the use of Tesla's transformer as the source of the very high potential RF-field together with the Tesla's monopole antenna. An entirely new break through into the wireless energy transfer today, associated with a "non-radiative" and resonant electro-magnetic (states) field that could be powered the various electronic devices at the close-region, will be outlined in the paper with respect to an old concept of the Tesla's times. A seeking for the new technology in practice, a new method seems to work out by combining theoretical mathematical analyses with computer calculations. Tesla, due to renaissance of his derived concepts today as well as his *ethos* owing to his fruitful and moral passion to help mankind through science and technology, remains an outstanding figure in the history of world science and culture.

DALIBOR PINČIĆ

Zemunik, Hrvatska /

Zemunik, Croatia

SCHELEROVO POIMANJE DUHA I SLOBODE U OVJEKOVOJ OSOBI

Razvoj modernih pozitivnih znanosti i tehnike jedan je od razloga nastanka filozofskih stavova poput pozitivizma, pragmatizma i materijalizma. Ti misaoni pravci smatraju da se ovjekov bitak može isključivo svesti na materiju i determinističke zakone. Stvarnost materije, tj. tijela nezaobilazna je u shvaćanju ovjeka, ali ne možemo se jednostrano ograničiti na taj aspekt. Nije to no da je spoznaja isključivo vezana uz dohvat naših osjetila. Posljedica toga je da se podržava spoznajni relativizam. Zato Scheler uspostavlja metafiziku antropologiju da bi spoznao bitne i temeljne odrednice bitka. Tako dolazi do istine da je u ovjekovoj osobi prisutna sloboda i dinamizam ljubavi duha.

SCHELER'S UNDERSTANDING OF SPIRIT AND FREEDOM IN A PERSON

The development of modern, positive sciences and mechanics is one of the reasons for the appearance of philosophical standpoints such as positivism, pragmatism and materialism. These directions of thought believe the human essence may be reduced exclusively to matter and deterministic laws. The reality of matter, that is, the body, is inevitable in the understanding of humans, but we cannot be one-sidedly limited to this aspect. It is not true that cognition is linked only with the scope of our senses. The consequence of this opinion is the support for the relativism of cognition. This is why Scheler establishes the metaphysical anthropology, in order to understand the essential and basic determinants of essence. Thus, he reaches the truth regarding the presence of freedom and the dynamic of spiritual love in humans/persons.

MLADEN PLANINC

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

BATAILLEOVA SVE ANOST RASIPANJA: EKSCESIVNO PREKORA ENJE SUBJEKTA I KULTURALNI NI EANIZAM

Život i djelo francuskoga teoreti ara, pisca, antropologa i (anti)filozofa, Georges-a Bataille-a (1897–1962.), prožima duboka ambivalentnost bivanja, stvaranja i mišljenja. Unato lucidnosti i aktualnosti njegovih teorijskih uvida, u našoj kulturnoj javnosti (prije svega filozofskoj i antropološkoj) Batailleova misao još uvijek nije bitno prepoznata, u interdisciplinarnom polju humanisti kih znanosti nije adekvatno zastupljena, niti je kriti ki primjereno vrednovana. Blizak projektu kulturalne subverzivnosti etnološkoga nadrealizma, te pod presudnim utjecajem iš itavanja Nietzscheove filozofije, Bataille razvija osebujnu teoriju kulture, temeljenu u ekonomski nesmislenom, prekomjernom rasipanju dobara i energije (sve anosti, ritualna žrtvovanja, orgijasti ne ekstaze, luksuzna potrošnja). Naspram sferi rada, postvarenja, odnosno racionalna, svrhovita djelovanja i moraliziranja, Bataillea fasciniraju, ni eanski re eno, dionizijski fenomeni kulture u prvobitnom vremenu svetkovanja. Tako predmet njegovih antropološko-filozofskih promišljanja ine sljede i fenomeni: heterogeno, rasipanje, erotizam, elementarno nasilje, transgresivno kršenje tabua u podru ju spolnosti i smrti, skatološko prevrednovanje metafizike i teologije, izop eni dio kao eksteriorijaliziranje svetoga, iskušavanje egzistencijalnih ponora; to nije, sve ono što prekomjerno stremljenom. Time se postiže ekscesivno samoprekora enje centriranosti subjekta. Probleme razgrani enja subjektiviteta, od postvarenja osloboeni subjektivnost suverenosti, ili, primjerice, žudnju diskontinuirana pojedinca za kontinuiranim trajanjem, Bataille nastoji sagledati iz aspekta, glede kapitala, neproduktivne kozmi ke ekonomije (analizom nište e orgije generacijskoga rasipanja svih bi a i životne energije). Tek mu nim suprotstavljanjem prirodnoj sili, otvara se mogućnost ovjeka i njegove ponorne slobode. Namjera rada jest Batailleovu antropologiju transgresije interpretirati i filozofski

kontekstualizirati u domeni kritike subjekta i subjektiviteta (Nietzsche, Heidegger, postmoderna).

BATAILLES VERSCHWENDUNGSFEST: EXZESSIVE SUBJEKTÜBERSCHREITUNG UND KULTURELLER NIETZSCHEANISMUS

Das Leben und Werk des französischen Theoretikers, Schriftstellers, Anthropologen und Anti-Philosophen Georges Bataille (1897–1962) ist durch eine profunde Ambivalenz des Existierens, Schaffens und Denkens geprägt. Trotz der Luzidität und Aktualität seiner theoretischen Einblicke sind Batailles Gedanken in unserer kulturellen (vor allem philosophischen und anthropologischen) Öffentlichkeit im Wesentlichen noch immer unerkannt, im interdisziplinären Feld der Geisteswissenschaften sind sie nicht adäquat vertreten oder kritisch angemessen bewertet. Dem Projekt der kulturellen Subversivität des ethnologischen Surrealismus nahestehend und gleichzeitig unter dem entscheidenden Einfluss der Philosophie Nietzsches, entwickelt Bataille eine eigentümliche Kulturtheorie, die auf einer wirtschaftlich nicht sinnvollen, übermäßigen Verschwendung von Gütern und Energie (Feste, rituelle Opferungen, orgiastische Ekstasen, Luxusverbrauch) basiert. Im Gegensatz zur Sphäre von Arbeit und Verdinglichung, beziehungsweise rationellem, zweckmäßigem Wirken und Moralisieren, ist Bataille, um mit Nietzsche zu sprechen, von den dionysischen Phänomenen der Kultur in der ursprünglichen Zeit des Feierns fasziniert. So bilden folgende Phänomene das Objekt seiner anthropologisch-philosophischen Überlegungen: der Begriff des Heterogenen, der Begriff der Verschwendung, Erotismus, elementare Gewalt, transgressiver Tabubruch in den Bereichen Sexualität und Tod, skatologische Umwertung der Metaphysik und Theologie, der verfemte Teil als Exterritorialisierung des Heiligen, Prüfung der existenziellen Abgründe – präziser gesagt, all das, das übermäßig zum Unmöglichen neigt. Dadurch wird eine exzessive Selbstüberschreitung der Zentrierung des Subjektes erzielt. Die Probleme der Entgrenzung der Subjektivität, eine von Verdinglichung befreite Subjektivität der Souveränität oder beispielsweise die Sehnsucht eines diskontinuierlichen Individuums nach einem kontinuierlichen

Weiterbestehen versucht Bataille aus dem Blickwinkel einer im Sinne des Kapitals unproduktiven kosmischen Ökonomie (durch Analyse einer Vernichtungsgorgie der Generationsverschwendung aller Wesen und Lebensenergie) zu betrachten. Erst durch mühseligen Widerstand gegen die Naturgewalt eröffnet sich die Möglichkeit des Menschen und seiner abgründigen Freiheit. Es ist das Anliegen dieses Beitrags, Batailles Anthropologie der Transgression zu interpretieren und sie philosophisch in der Domäne der Subjekt- und Subjektivitätskritik zu kontextualisieren (Nietzsche, Heidegger, Postmoderne).

MILAN POLIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
The Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia*

KULTURA KAO SUDBINA

Kao i sva živa bića, ovjek je djelomično genetski predodređen, tj. određen i prije nego što se u potpunosti razvije kao ljudsko biće. Ali ono što ovjeka bitno razlikuje od svih nam poznatih živih bića je upravo to što je, u odnosu na njih, njegova predodređenost bitno manje *u-rođena*, a znatno više *pri-rođena*. A to znači da su ljudi u odnosu na druge žive vrste manje predodređeni na genskoj, a više na memskoj, upravo kulturnoj razini. Kulturni, a to znači povijesno oduhovljeni okoliš u koji se djeca rađaju i koji zati u pri-rođenju bitan je imbenik njihovog daljnjeg razvitka. Stoga se ovjek i ne rađa kao ovjek, nego kao dijete koje ovjekom tek mora postati. Za razliku, naime, od bića koja već pri rođenju imaju sve bitne odlike svoje vrste i koja se stoga mogu razvijati i *uzgojem*, tj. poticanjem na rast i pridizanjem onoga što im je biološki već dano, djeci je za ljudski razvitak potreban odgoj koji će ih tek uvesti u određenu kulturu kao njihov duhovni – i samo takav istinski ljudski – zavičaj. itavo ovjekovo biće, dakle i ono tjelesno, raste u duhu određene kulture i izrasta iz njega. Kako i koliko kultura (pred)određuje ovjeka predmet je ove rasprave.

CULTURE AS DESTINY

As all other living beings, man is partially genetically predisposed, that is, determined even before it completely develops as a human being. However, the thing that differentiates man from all other known living beings is the fact that, compared to them, his predisposition is significantly less *natured*, and significantly more *nurtured*. This means that humans compared to other living species are less determined on a genetic, and more on a memetic, cultural level. Cultural, meaning a historically spiritualized environment, children are born into and find with birth, is an important factor of their further development. Thus, humans are not born as humans, but as children that have yet to become human. Namely, unlike the beings that have all the important characteristics of their species at birth, which are thus able to develop through *breeding*, that is, through encouragement of growth and nurturing of what is biologically given, for human development children need raising that will only introduce them into a specific culture as their spiritual – and truly human – environment. The entire human being, including the physical, grows up in a spirit of a specific culture and springs from it. How and how much culture (pre)determines man is the topic of this discussion.

RAJKA POLIĆ

Fultus d.o.o. Zagreb, Hrvatska /

Fultus d.o.o. Zagreb, Croatia

SVE SE VRTI OKO VRTA

Doprinos žena u razvoju kulture direktno je povezan sa samim pojmom *kulture* koji se izvodi iz aktivnosti oko uzgoja biljaka i obrađivanja zemlje, u čemu su u prošlosti bitnu ulogu imale žene. Kao sakupljačice, žene su kopale i otkopavale biljke, te naučile kako ih same mogu uzgajati. Time je započela kultura vrtova koja je u svijest ljudi trajno usadila pojam *raja*, mjesta na zemlji gdje je uvijek sretan. Od kulture vrta do zemljoradnje bio je samo jedan korak, koliko presudan za čovječanstvo toliko i za društveni položaj žena. Uloga žena u stvaranju

osnove razvijenim kulturama postupno pada u zaborav. Osim toga, ona je optužena za gubitak raja na zemlji, a s vremenom proglašena i za opasnost koja može ugroziti ulazak u neki budu i raj. Patrijarhat kao vladavina odabranih muškaraca doživljava vrhunac u kapitalizmu, ali to je ujedno i razdoblje u kojem ga se kritički snažno propituje. Sprega kapitala i znanosti u uvjetima demokracije rezultira velikim profitima, ali i postavljanju pitanja ljudskih prava. Nastojanja oko reinterpretacije prošlih događaja nužna su za rekulturalizaciju koja bi omogućila sretniji razvitak čovjeka i kulture.

EVERYTHING REGARDS GARDENING

The contribution of women in the development of culture is directly linked to the very concept of *culture*, which originates from the activity regarding the growing of plants and agriculture, in which women had a significant historical role. As gatherers, women dug up plants and learned how to grow them themselves. This started a culture of gardening that permanently implanted the concept of *paradise*, a place on earth where humans are very happy, in the human conscience. It took just one step from the gardening culture to agriculture, key for mankind as much as the social position of women. The role of women in creating the basis for developed cultures is gradually forgotten. Besides, she was accused for the loss of paradise on earth, and with time pronounced as the danger for a potential life in a future paradise. Patriarchate as the rule of chosen men, experiences its pinnacle in capitalism, but it is also the period in which it is strongly criticized. The link between capital and science in a democratic environment results with large profits, as well as rising of the human rights issue. The attempts to reinterpret past events are necessary for re-culturization, which would enable a more fortunate development of both man and culture.

KRUNOSLAV PRANJIĆ

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Croatia*

KROZ POETIKU DO U NOETIKU

(na primjerima triju hrvatskih pjesnika XX. stolje a)

1. *Pobratimstvo lica u svemiru* A. Ujevi a (tema: sâm naslov)
2. *Poludjela ptica* D. Cesari a (tema/dilema: biti il' imati?)
3. *Ubili su ga ciglama* I. Slamniga (tema: idiosinkrazija spram homicida)

THROUGH POETICS TO NOETICS

(Via the examples of three Croatian poets of the XX. century)

1. *The Brotherhood of People in Space* by A. Ujevi , 1891–1955. (topic: the title itself)
2. *A Bird Run Mad* by D. Cesari , 1902–1980. (topic: to be or to have?)
3. *They killed It with Bricks* by I. Slamnig, 1930–2001. (topic: idiosyncrasy toward homicide)

PREDRAG REŽAN

*Osnovna škola »Obrovac«, Hrvatska /
“Obrovac” Elementary School, Croatia*

ARGUMENT ENKULTURACIJE KAO DOPRINOS NJEGOVANJU TOLERANCIJE

Enkulturacija u sociologiji označava uključivanje neke osobe, najčešće djeteta, u obrasce kulture u kojoj se razvija i odrasta. Stoga možemo reći da su i moralni obrasci koje je ta osoba stekla proizašli iz te kulture. Otuda je ovdje evidentno da ne postoji jedan univerzalan moral već se on razlikuje od kulture do kulture. Teza enkulturacije se uklapa u

govor o moralnom relativizmu koji tvrdi da su moralne tvrdnje istinite samo u odnosu na neki standard ili okvir, a ujedno ni taj standard nije isključivo moralno opravdan. Stoga se nameću pitanja: smijemo li uopće moralne vrijednosti neke kulture proglasiti nemoralnima; postoje li granice do kojih bi moral neke kulture bio prihvatljiv, i gdje te granice prestaju; pomaže li stav o prihvatanju kulture koja ima drukčije moralne vrijednosti njegovanju tolerancije i smanjivanju napetosti među ljudima?

U ovoj raspravi nezaobilazni su rezultati istraživanja antropologa koji su se putujući svijetom susreli s kulturama koje niti malo ne nalikuju njihovoj.

THE ENCULTURATION ARGUMENT AS A CONTRIBUTION TO THE CHERISHING OF TOLERANCE

Enculturation in sociology signifies the inclusion of a person, most often a child, into the patterns of a culture it is developed and grows up in. Thus, we can say that the moral patterns that person acquires are the product of this culture. Hence, it is obvious that there is no universal morality, but that it is different from one culture to another. The thesis of enculturation fits into the discourse about moral relativism, which claims that moral postulates are only true relative to a standard or framework, and that even this standard is not exclusively morally justified. So the following questions arise: can we even announce that the moral values of a culture are amoral; are there limits to which a morality of a culture is acceptable, and where those limits stop; does the attitude about the acceptance of a culture with different moral values help cherish tolerance and the reduction of tensions between people?

In this discussion the results of research by anthropologists who met with cultures unlike their own in their travel around the world, are unavoidable.

SLOBODAN SADŽAKOV

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

MARCUSEOVO SHVAĀNJE KULTURE

Pojam kulture predstavljao je jednu od značajnih i često razmatranih tema mislilaca Frankfurtskog kruga. To se odnosi i na djelo jednog od njenih najistaknutijih predstavnika – Herberta Marcusea. Marcuse se problematikom kulture bavi u mnogim svojim djelima, spomenimo samo knjige *Kultura i društvo*, *Čovjek jedne dimenzije*, *Eros i civilizacija*, itd. U svom izlaganju tematizirat će neke aspekte Marcuseovih analiza pojma kulture, posebno analize fenomena umjetnosti, masovne kulture, te odnosa kulture i kapitalizma.

MARCUSE'S UNDERSTANDING OF CULTURE

The concept of culture was a significant and frequent subject among philosophers of the Frankfurt school. This was also the case with one of its leading thinkers – Herbert Marcuse. Marcuse deals the problem of culture in most of his work, just to mention *Culture and Society*, *The One-Dimensional Man*, *Eros and Civilization*, etc. It is my aim to discuss certain aspects of Marcuse's analysis of the concept of culture, especially the analysis of the phenomena of art, mass-culture, and the relations between culture and capitalism.

KORANA SIMONOVIĆ

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

POUNUTRENJE »EMOCIONALNE KULTURE« DRUŠTVA

U izlaganju želim okvirno uputiti na suvremeni sociologijski doprinos problemu »emocionalne kulture«, koji se razvija u okvirima područja sociologije emocija. Osnovno na elu sociologijskih pristupa »emocionalnoj kulturi« je usmjeravanje pažnje na povezanost izme u emocija, kulture te društva, kao i nadilaženje analiti kog suprotstavljanja izme u racionalnosti i emocionalnosti. Izlaganje je potaknuto problemom složenog odnosa izme u ovjeka i kulture s fokusom na proces socijalizacije u »emocionalnu kulturu« koja je shva ena kao determinanta iskustva, djelovanja i izražavanja. Analizom isprepletenosti »kulturalnog imprintinga«, »normi osje anja« i »emocionalne klime«, pokušavam dati odgovor na pitanje: kako se i na koji na in odvija socijalizacija u »emocionalnu kulturu« društva?

INTERNALIZATION OF THE “EMOTIONAL CULTURE” OF SOCIETY

In this paper I wish to give some directions about the contemporary sociological contribution to the phenomenon of “emotional culture”, which is being developed within the sociology of emotions. The basic principle of sociological approaches to “emotional culture” is the focus on the link between emotions, society and culture, as well as the overcoming of analytical contradictions between rationality and emotionality. This work deals with sophisticated relationship between human and culture, with focus on the process of socialization into “emotional culture”, which is understood as a determinant of experience, action and expression. Through the analysis of the interconnections between “cultural imprint”, “feeling rules” and “emotional climate”, it is possible to answer on the following question: how and by which process is the socialization into an “emotional culture” of a society possible?

PETER STACHEL

*Austrian Academy of the Sciences, Commission for Culture Studies, Vienna, Austria /
Austrijska akademija znanosti, Povjerenstvo za Kulturalne studije, Beč, Austrija*

SIGNS AND THE CITY

Streetnames, Monuments and Political Squares as Urban Landmarks

Monuments, ensembles of monuments, street names and political squares can be interpreted as consciously produced signs, in that is written something like a collective narrative – a “story”, one could say: They are at the same time marks of collective territory, sometimes in the strict sense, meaning that this territory, this space, belongs especially and exclusively only to one group and that other groups should stay away from here. These signs are visualising a wanted or sometimes forced collective identity and a collective memory. Having the power over the names and signs in the public space, means at the same time to proclaim to have got the political power over social meaning and collective memory. Any change in the ruling social and moral order is followed by a redefinition of the official culture in general and the official version of the past in particular – and these changes become visualized in the public space, which turns them into a part of every-day-conversation.

ZNAKOVI I GRAD

Imena ulica, spomenici i politički trgovi kao urbani putokazi

Spomenici, skupovi spomenika, imena ulica i politički trgovi mogu se tumačiti kao svjesno proizvedeni znakovi u kojima je upisano nešto kao kolektivni narativ – može se reći »priča«: oni su istovremeno i oznake kolektivnog teritorija, ponekad u strogom smislu, što znači da ovaj teritorij, ovaj prostor, iznimno i izričito pripada samo jednoj skupini i da bi se druge skupine trebale kloniti tog mjesta. Ti znakovi su vidljivim željeni ili katkad prisilni kolektivni identitet i kolektivno sjećanje. Imati

mo nad imenima i znakovima u javnom prostoru istovremeno zna i objavu posjedovanja politike mo i nad društvenim znaenjem i kolektivnim sjeanjem. Svaka promjena u vladajuem društvenom i moralnom poretku prana je redefiniranjem službene kulture uopete posebno službene verzije prošlosti – te promjene bivaju vizualno predone u javnom prostoru koji ih pretvara u dio svakodnevne konverzacije.

TRAJČE STOJANOV

Pedagoški fakultet »Goce Delčev«, Univerzitet »Sv. Ćiril i Metodije«, Štip, Makedonija /

Pedagogical Faculty "Goce Delčev", "Ss. Cyril and Methodius" University, Štip, Macedonia

ONTOLOGIJA KULTURE

Religiozna podloga (istotnog i zapadnog kršanstva) kulturnih razlika u Europi

Kulturni su identiteti utemeljeni na mnogo dubljim ontološkim pozadinama nego što se ini na prvi pogled. Namjera ovoga teksta je prikazati te ontološke razine na kojima je kultura utemeljena. Za nas, ti se temelji primarno trebaju promatrati kroz religiju i religiozne raznolikosti stvorene tijekom povijesti. To je ono što nazivamo »ontologija culture« – najdublja razina na kojima se zasnivaju kulturni identiteti. To je razlog zašto emo napraviti kratak povijesni pregled klju njih religioznih i filozofijskih ideja koje su, prema nama, odredile današnje kulturne identitete u Europi i koje su stvorile esencijalne kulturne razlike. Danas je duh Zapada i Istoka fundamentalno odre en razlikama u religiji. Razlike izme u katolicizma, pravoslavlja i protestantizma nisu samo razlike u dogmi, koja se ne odnosi na kulturne, duhovne pa ak ni na svakodnevne ljudske aktivnosti u društvima. Želimo pokazati kako je današnja situacija u Europi rezultat dugotrajnog povijesnog vrenja religioznih i filozofskih teorija (koje obi no prate religiozne sustave); i to je razlog zašto nismo optimisti prema postojećim europskim uvjerenjima kako cijela Europa može dijeliti univerzalne vrijednosti. Razlike su preduboke da bi se prevladale. Iako Europa poštuje i slavi

raznolikosti, te bi raznolikosti mogle biti ključni element koji će odbaciti veliku europsku ideju vrstoga saveza, saveza koji ne će imati samo ekonomsko, političko jedinstvo nego i duhovno i kulturno unutarnje jedinstvo. Zahvaljujući toj »opasnosti«, postoji jedan veliki religiozni projekt – ekumenizam – koji će morati prevladati te razlike. Međutim, taj je projekt također jedan opasan poduhvat...

ONTOLOGY OF CULTURE

Religious basis (Eastern and Western Christianity) of cultural differences in Europe

Cultural identities are founded on much deeper ontological depths than it seems at first look. This text has intention to show those ontological levels on which culture is based. For us, those foundations primarily should be looked in religion and religious diversities created through history. That's what we call "ontology of culture" – the deepest level on which cultural identities are based. That's why we will make short historical review of the crucial religious and philosophical ideas which, according to us, has determined today's cultural identities in Europe, and has created essential cultural differences. Nowadays the spirit of West and the East fundamentally is determined from the differences in the religion. Differences between Catholicism, Orthodox and Protestantism are not just dogmatic differences, which do not concern cultural, spiritual, and even every day human activities in societies. We want to show that today's situation in Europe is a result of long-term historical fermentation of religious and philosophical theories (that usually accompanies religious systems); and that is why we are not optimists for actual European believes that whole Europe can share universal values. The differences are too deep, to be overcome. Although Europe respects and celebrates diversities, those diversities might be the key element that will overthrow great European idea of firm Union, Union that will have not only economical, political unity but also spiritual and cultural inward unity. Owing to this "danger" there is one big religious project – *ecumenism* – that will have to overcome these differences. But this project is also one dangerous venture...

SENKA SUMAN

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

STJECANJE LJUDSKOG LIKA

ovjek, za razliku od životinje koja ima zadanu ulogu i svoj prirodni okoliš, ima pomalo nezahvalno određenje i poziciju: on je biće koje se ima ostvariti, on mora izaći i iz svoje ne-postavljenosti i frontalno se suočiti sa svojom okolinom. Ovjek se, drugim riječima, tek treba zaživjeti i ostvariti, kako svojim akcijama tako i svojim utopijskim vodiljama onoga što tek treba postati. Ta distinkcija unutar ovjeka spram njegove pozicionalnosti otvara mogućnost kreiranja novih svijetova suživota i odnosa s okolinom. To je njegov susvijet, svijet u kojem ovjek pojmi sebe kao biće i odnosa, kao biće koje je sastavni dio svijeta.

Utopijski zakon bića kao bića koje sebe tek treba uiniti ovjekom, osnovno je oruđe za kulturu kojoj ono i služi. Kultura, kao ontološka dužnost ovjeka, pomaže ovjeku da dođe u ravnotežu sa samim sobom i sa svijetom, ne kao mjesto idealne harmoničnosti ovjeka, nego kao domena u kojoj ovjek pribavlja i stvara ono što mu priroda nije apriorno dala. Ovjek tako nužno stvara domen u kojoj se izražava, saopćava, oblikuje, ispoljava, djeluje i producira, susreće se s drugima, te suživi i prihvaća okolinu na bazi svoje izgrađene ljudskosti. Stoga je ovjek tek ideja koja se ima ostvariti, a kultura je jedno od polja u kojem ustanovljeni ovjek ima tek sebe za ustanoviti. Ovjek jest ono ime se napravi i kakvu ulogu odigraće u svojoj slici vodiljom. Ovaj rad će govoriti upravo o tim slikama vodiljama ovjeka, koje su pokušaji da se ostvari svoj san, da se nadomakne u ono što treba biti a još nije, koje su kova i naše sreće ili razorenja, koje su zbiljnost i osnova međuljudskih odnosa.

THE GAINING OF HUMAN IMAGE

A human being, compared to animals, which have a given role and their natural environment, has a somewhat ungrateful designation and

position: it is a being that needs to be realized, it must come out of its un-positioned state and face its environment. A human, in other words, has yet to conceive himself, come alive and realize himself, with his actions as well as the utopian guidelines of that what he has yet to become. This distinction within the human being against his positionality opens the possibility to the creation of brand new potential worlds of coexistence and relations with the environment. It is a human co-world; a world in which a human conceives himself as a being of relationships, as a being that is an integral part of world.

The utopian human being principle as a being that has yet to become human is a basic tool for the culture it serves. Culture as an ontical human duty helps the human to become balanced with self as well as the world, not as a place of ideal harmony but as a domain in which the human supplies and creates that which nature has not provided a priori. A human, thus, necessarily creates a domain in which he expresses, communicates, shapes, acts, produces, meets, and co-lives with others and accepts the environment based on his constructed humanity. Thus, the human being is just an idea that needs to be realized and culture is one of the fields in which an un-established human being must be established. A human being is what it creates of himself and the role he plays lead by the guiding image. So this work will discuss these human guiding images, which are the efforts to accomplish dreams, to upraise through hope to what he must become and isn't yet. These are the blacksmiths of happiness or disappointments in human life, which are the reality and basis of inter-human relations.

JOSIP ŠIMIĆ

*Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb, Hrvatska /
Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb, Croatia*

KULTURA I INKULTURACIJA U CRKVENOM DJELOVANJU

1. Definicija

a) Kultura

»Op enito rije 'kultura' ozna uje sve ono ime ovjek izgra uje i razvija mnogostruke svoje duševne i tjelesne darove te nastoji da spoznajom i radom sebi podvrgne svijet; ini sve ovje nijim društveni život, i to u obitelji kao i u cijelom gra anskom društvu, moralnim napretkom i napretkom institucija; kona no, tokom vremena izražava, saop uje i uva u svojim djelima velika duhovna iskustva i težnje da služe napretku mnogih, dapa e i cijelog ovje anstva. Prema tome, ljudska kultura sadrži nužno povijesni i socijalni aspekt te ta rije esto poprima sociološko, pa e i etnološko zna enje« (II. Vatikanski Sabor, *Gaudium et Spes* 53).

»Kultura nije samo izraz ljudskog života u vremenu, nego i pomo u doku ivanju njegova vje nog života« (Ivan Pavao II., 2. velja e 1986., u New Delhiu, ljudima iz kulture, politike, ljudima u društvenom i gospodarskom angažmanu u Indiji; usp. AAS 78(1986) 755).

»Kultura je ona sveop a stvarnost koja obuhva a znanja, vjerovanja, umjetnosti, obi aje, navike i razne druge vrste sposobnosti i trajne aktivnosti, koje su vlastite ovjeku ukoliko je lan društva« (E. B. Tylor, *Primitive Culture*, London 1871., 1).

»Kultura je ono što od ljudi ini jednu ljudsku 'zajednicu'« (A. Joos, »Incontro tra il messaggio evangelico e la cultura alla luce di alcuni orientamenti teologici del XX secolo«, u: AA.VV., *L'annuncio del Vangelo oggi*, Commento all'esortazione apostolica di Paolo VI, *Evangelii nuntiandi*, P. Universitas Urbaniana, Rim 1977., 255).

b) Inkulturacija

»Proces inkulturacije može biti definiran kao napor Crkve da une- se Kristovu poruku (Evan elje) u jednu odre enu društveno-kulturalnu

sredinu, poti u i istu da raste prema svim vlastitim vrednotama koje su u suglasnosti s Evan eljem. Naziv inkulturacija uklju uje ideju rasta, uzajamno oboga ivanje osoba i skupina, pošavši od susreta Evan elja sa društvenom sredinom. 'Inkulturacija je utjelovljenje Evan elja u autohtone kulture i istovremeno uvo enje doti nih kultura u život Crkve' « (Ivan Pavao II. Okružnica *Slavorum apostoli*, 2. svibnja 1985., br. 21; Me unarodna teološka komisija, *De fide et inculturatione*, br. 11, (3–8. listopada 1988.), EV XI., 1365).

c) Akulturacija

»Akulturacija podrazumijeva one fenomene koji se doga aju kada su u stalnom me usobnom dodiru skupine osoba razli itih kultura, te kada kao takve uzrokuju kulturalne promjene jedne ili obiju skupina.« (Redfield, R.; Lindon, R.; Herkovits, M. J., »Outline for the Study of Acculturation«, *American Antropologist*, 38(1936) 149–152).

»Tema 'akulturacije' ili 'inkulturacije' jest lijepo re eno jedan neologizam koji jako dobro izri e jednu od komponenata velikog otajstva 'inkarnacije'« (Ivan Pavao II., lanovima biblijske komisije, 26. travnja 1979., AAS 71(1979) 607).

2. Kultura i djelovanje Crkve nekad i sad

U svojem djelovanju kroz dvije tisu e godina Crkva je polazila s jedne strane od europske klasi ne kulture, a s druge strane susretala je kulture naroda u Africi, Aziji, Južnoj Americi. Navještaj vjere ili Evan elja odvijao se uvijek u susretu razli itih kultura. Bilo je, ve prije više stolje a, misionara (Matteo Ricci u Kini, Roberto de Nobili u Indiji, Bartolomeo de Las Casas u Americi, itd.) koji su shvatili da put navještaja Evan elja ide preko poštivanja ili prihva anja kulturnih datosti koje su tamo zatekli. II. Vatikanski Sabor ispravno je shvatio veliku pogodnost inkulturacije i ponudio na ela koja danas treba slijediti: susret izme u vjere (Evan elja) i odre ene kulture u multikulturalnom društvu. Propovijedanje treba uskladiti razli ite datosti raznih kultura (i supkultura) s Evan eljem, kao s objavljenom istinom. Treba priznati svakom ovjeku pravo na vlastitu kulturu, pomažu i mu prona i sklad izme u njegove kulture i krš anskog u enja (Evan elja), odgajaju i ga za prihva anje op e kulture s krš anskim predznakom, ali uvaju i nje-gov vlastiti kulturalni identitet.

Vangelo oggi, Commento all'esortazione apostolica di Paolo VI, *Evangelii nuntiandi*, P. Universitas Urbaniana, Rome 1977, 255).

b) Inculturation

“The process of inculturation may be defined as the efforts of the Church to introduce the message of Christ into a specific social-cultural environment, stimulating it to grow according to all its own values, which are in accordance with the Evangelism. The word inculturation includes the idea of growth, the mutual enrichment of persons and groups, stating from the meeting of the Evangelism with the social environment. ‘Inculturation is the embodiment of the Evangelism into autochthonous cultures and at the same time, the introduction of the said cultures into the life of the Church’” (John Paul II, *Slavorum apostoli* Encyclicle Epistle, May 2nd 1985, No 21) (International Theological Commission, *De fide et inculturatione*, No 11, (3–8 October 1988), EV XI., 1365).

c) Acculturation

“Acculturation signifies the phenomena taking place when there are persons from different cultures in constant interaction, and as such, cause cultural changes of one or both groups.” (Redfield, R.; Lindon, R.; Herkovits, M. J., “Outline for the Study of Acculturation”, *American Anthropologist*, 38(1936) 149–152). “The topic of ‘acculturation’ or ‘inculturation’ is, nicely put, a neologism, which expresses one of the components of the great secret of ‘incarnation’ very well” (John Paul II, To Members of the Biblical Commission, April 26th 1979, AAS 71(1979) 607).

2. Culture and activity of the Church in the past and today

In its activity in the two thousand years of existence, the Church started on the one hand, from European Classical culture, and on the other hand, it was met with the cultures of the peoples in Africa, Asia and Southern America. The propagation of faith or Evangelism always took place in the interaction of different cultures. There were, two centuries ago, missionaries (Matteo Ricci in China, Roberto de Nobili in India, Bartolomeo da Las Cases in America, etc.), who understood that the path of preaching the Evangelism is through the respect or accep-

tance of the cultural givens found there. The Second Vatican Council rightfully understood the great benefit of inculturation and offered the principles that are to be followed today: the interaction between faith (Evangelism) and a specific culture in a multicultural society. Preaching should harmonize the different realities of different cultures (and subcultures) with the Evangelism, as the revealed truth. Each man should have the right to his own culture, trying to find a harmony between that culture and the Christian teachings (Evangelism), raising him to accept the general culture with the Christian sign, while preserving his own cultural identity.

3. Conclusion

The challenge to the Church set by culture (or different modern cultures and sub-cultures) is very important as for the propagation of Evangelism, as for the maturing of the men it is propagated to. Culture or cultures are usually characterized by pluri-dimensionality, today that we need to start with the aid of a better knowledge of Christian anthropology, in each attempt to propagate the Evangelism.

GORDANA ŠKORIĆ

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Croatia*

SIMMELOVA ESTETI KA TEORIJA I RAZUMIJEVANJE MODERNE

Obnovljen interes za Simmela u kulturalnim studijama, postmodernim teorijama... otvara i pitanja aktualnosti njegovog razumijevanja moderne kao i filozofije kulture.

Pažnja e se naro ito posvetiti strukturalnom mjestu koje Simmel dodjeljuje umjetnosti u sustavu kulture i mogu em tuma enju *Filozofije novca* i kao estetike teorije.

SIMMEL'S AESTHETIC THEORY AND UNDERSTANDING OF MODERNITY

The renewed interest in Simmel in cultural studies, postmodern theories etc., raises questions about the topicality of his understanding of modernity and philosophy of culture.

Special attention will be given to the structural place of art in a culture system according to Simmel, and the possible reading of his *Philosophy of Money* as an aesthetic theory.

ŽELJKO ŠKULJEVIĆ

*Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina /
University of Zenica, Bosnia and Herzegovina*

O ZADOVOLJSTVU

(Ne)mogu i sokratizam kirenskog ovjeka

Iako se Kirenska i Kini ka filozofska škola smatraju sokratovskim, postoje neke nedoumice u vezi s tim. Naime, neki istraživa i smatraju da u odnosu na Sokrata prva previše hedonizira, a druga se odri e, odnosno lišava. Mogu e situiranje Sokrata i njegovog u enja, sude i da se obje škole izrijekom pozivaju na njega, bilo bi: hedonisti ki, kirenski, ili onaj platoniziraju i Sokrat. Mogu e, pak, i nešto tre e...

ABOUT PLEASURE

The (im)possible Socratism of the Cyrens man

Even though Cyreanic and Cynics philosophic schools are considered Socratic, there is some confusion connected to this. Namely, some researchers consider that in regards to Socrates, the first one is overly hedonistic and the second one is overly stoic. The potential situating of Socrates and his teachings, considering that both these schools are expressly calling upon him, would be: hedonistic, Cyreanic or Platoning Socrates. Or, possibly, something else altogether...

ANA ŠTAMBUK

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

POLOŽAJ ŽENE U VEDSKO-UPANIŠADSKOJ KULTURI I TANTRI KOJ »KONTRAKULTURI«

Na temelju djela Camille Paglia *Seksualna lica*, u kojem se opozicija prirode i kulture povezuje s opozicijom ženskog i muškog, te temeljem njene teze o kulturi kao muškoj obrani od ženske prirode, s razvojem religije neba kao prvim korakom tog procesa, u tekstu se nastoji pokazati funkcioniranje te teze u kontekstu vedsko-upanišadske kulture i patrijarhalnog kastinskog sistema, te osporiti tumačenje koje tantrizam smatra manje opresivnim za žene zbog njegovih kršenja društvenih i seksualnih normi, te otvorenosti prema svima, bez obzira na kastu i spol. Pokazuje se da su žena i njena seksualnost za muškarca i nužno sredstvo za nadilaženje pojavnog svijeta, ali i opasnost proizašla iz njene veze s razornim snagama prirode, pa je i tantrizmu nužno njeno kulturalno ritualno vezivanje.

THE POSITION OF WOMEN IN THE VEDIC-UPANISHAD CULTURE AND IN THE TANTRIC "COUNTERCULTURE"

Starting from the volume *Sexual Personae* by Camille Paglia, whereby the opposition of nature and culture is connected with the opposition of female and male, and pursuant to the author's thesis on culture as the male defense against female nature, with the development of the religion of the sky as the first step in this process, this text intends to show the functioning of the thesis in the context of the Vedic-Upanishad culture and the patriarchal caste system, and challenge the interpretation that considers Tantrism less oppressive for women, due to its violation of cultural and sexual norms and its openness to everyone, regardless of caste and sex. It results that, for a man, the woman and her sexuality are both a necessary means of overcoming the phenomenal world, as well as a danger arising from her connection with the destructive forces of nature, so that Tantrism also needs to relate her to culture and rite.

LUKA ŠTILINOVIĆ

*Veleučilište u Karlovcu, Hrvatska /
Polytechnic of Karlovac, Croatia*

MOŽE LI FILOZOFIJA GOVORITI O ZAŠTITI PRIRODE?

Preplavljeni smo tematikom ekologije, u prvom redu odnosom o-
vjeka prema prirodi. Naglašeno se govori o negativnim posljedicama
ovjekova djelovanja na prirodu, ali i na samog o-
vjeka. Razmišljanje
ovjeka o prirodi po elo je ovjekovim zanimanjem za svijet i ostalo
je do danas. Naglim razvojem tehnike, tehnologije, znanosti i drugog,
imalo je za posljedicu industrijsku, atomsku, informati ku i revoluciju
u genetici. U »ekološkoj krizi« premalo je istaknuta injenica da svaki
ovjek ima ulogu u mijenjanju ili razaranju biosustava. Nastajanje i ne-
stajanje u prirodi, od jedinke do razine vrsta, pa i bioloških sustava, za
prirodu nije novost. Tim procesima možemo zahvaliti složenost biosfe-
re koju bi trebalo o uvati. Ekološka etika nije samo obi no promatranje
morala, nego ona mora uvijek preispitivati i opravdanost važe ih mor-
alnih prosudbi. Nadvladavanje »ekološke krize« mora se tražiti inter-
disciplinarno. Filozofi mogu i moraju biti uklju eni u taj process.

CAN PHILOSOPHY TEACH ABOUT THE PROTECTION OF NATURE?

We are flooded by the topic of ecology, primarily, the relation of
man to nature. The negative consequences of man's influence on natu-
re, but also on man himself are emphasized. Man's reflection on nature
began with his interest in the world, and it continues still. The consequ-
ence of the abrupt development of mechanics, technology, science etc.,
was the industrial, atomic, informatics revolution, and the revolution
in genetics. In an "ecological crisis", the fact that each man plays a
role in the changing and destruction of the bio-system is insufficiently
accented. The emergence and disappearance in nature, of individuals
to species, as well as biological systems, is nothing new for nature.
Owing to these processes we can express gratitude for the complexity

of biosphere which should be preserved. Ecological ethics is a simple observation of morality, but it must always re-examine the justification of the existing moral judgments. The overcoming of the “ecological crisis” must be sought on an interdisciplinary basis. Philosophers can and must be included into this process.

IRIS TIĆAC

Teologija u Rijeci, područni studij Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu /

Theologische Fakultät Rijeka, Nebenstelle der Katholisch-Theologischen Fakultät, Universität Zagreb

PROBLEM SAMOIDENTIFIKACIJE OVJEKA KAO PROBLEM I DRAMA NJEGOVE LJUBAVI U MISLI TADEUSZA STYCZENA

Cilj i svrha izlaganja je pokušati ukazati na važan doprinos poljskog filozofa Tadeusza Styczena problemu samoidentifikacije ovjeka kao ovjeka. To sadrži promišljanje njegove teze da se problem samoidentifikacije ne može bez ostatka riješiti na razini samospoznaje, nego tek na razini injenja istine, na razini ina ljubavi, to zna i izbora istine o personalnom dostojanstvu ovjeka. Druk ije re eno, postavlja se upit kako se može dokazati kao istinitu tezu da je alternativa »voljeti ili ne voljeti« za ovjeka istovjetna alternativni »sebe kao ovjeka potvrditi ili zanijekati«?

DAS PROBLEM DER SELBSTIDENTIFIKATION DES MENSCHEN ALS PROBLEM UND DRAMA SEINER LIEBE IM DENKEN VON TADEUSZ STYCZEN

Ziel und Zweck der vorliegenden Arbeit bestehen in dem Versuch, den wichtigen Beitrag des polnischen Philosophen Tadeusz Styczen zum Problem der Selbstidentifikation des Menschen als Menschen aufzuzeigen. Es wird die These Styczens reflektiert, wonach das Problem der Selbstidentifikation nicht restlos auf der Ebene der Selbsterkenntnis

(logos) gelöst werden kann, sondern erst auf der Ebene des Tuns der Wahrheit, auf dem Niveau des Aktes der Liebe, das heißt, der Wahl der Wahrheit von der persönlichen Würde des Menschen. Anders gesagt, stellt sich die Frage: Wie kann man die These beweisen, dass die Alternative „lieben oder nicht lieben“ für den Menschen der Alternative „sich als Mensch bestätigen oder verneinen“ gleichkommt?

MARKO TOKIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, J. J. Strossmayer University, Osijek, Croatia*

ZNANJE LJEPOTE ILI KULTURA NA PRIMJERU RENASANSNA SHVAĆANJA UMJETNOSTI

U ovome bih radu usmjerio pažnju na formalnu, a ne uobičajeno ikonološku, razinu utjecaja neoplatonističke filozofije na renesansno slikarstvo. Uvodno bih tako istaknuo razliku formalne i ikonološke analize slike u vidu istih prema neoplatonističkom konceptu. Na formalnoj razini neoplatonizam postaje predložak za razradu kadra slike i, u konačnici, kompoziciju slike koja ostaje skrivena neobrazovanom pogledu. Pokazao bih da je prethodno odgajanje ili obrazovanje u matematičkim znanostima promatračima bilo neophodno potrebno za razumijevanje i istraživanje te umjetnosti, pri kojem istraživanje postaje živ odnos mikrokozmos (promatrač / uvijek)-makrokozmos (slika/svijet). Također, ovim bih radom uputio na vezu obrazovanja i kulture, tj. na odgojni put od onoga biti matematičkim obrazovan prema biti kulturnim. Tako bih pokazao da je u renesansi lijepo sliko bilo zamišljeno kao ono koje kultivira uvijek, a slika kao mjesto znanja povratka u Jedno.

THE KNOWLEDGE OF BEAUTY OR CULTURE ON THE EXAMPLE OF THE RENAISSANCE UNDERSTANDING OF ART

In this paper I will focus on the formal, and not the usually iconological, level of influence of the neo-Platonist philosophy on Renais-

sance painting. As an introduction I will sketch the difference between the formal and iconological analyses of paintings and the neo-Platonist concept. At a formal level neo-Platonism becomes a template for the elaboration of a cadre of a painting and, finally, the composition of the painting, which remains hidden to the uneducated view. I will demonstrate that the preceding education in the mathematical science of the viewer was indispensable for the understanding and reading of this art, in which the relationship of micro-cosmos (viewer/human)-macrocosms (painting/world) comes to life. Also, through this paper I will point to the link between education and culture, that is, the educational path from being mathematically educated to being cultured. Thus, I will show that in Renaissance the beautiful in a painting was imagined as that which cultivates the man, and the painting as a place of knowledge of the return to the One.

MARKO URŠIČ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija /
Faculty of Philosophy, University of Ljubljana, Slovenia*

THE “ANTHROPIC PRINCIPLE” IN MODERN COSMOLOGY

This presentation deals with one of the basic philosophical questions in modern cosmology: whether the “Anthropic Principle” (Brandon Carter, 1974), considered as an alternative to the classical teleology of creation, can be an adequate explanation of the evidence that our universe is “fine-tuned” for the emergence of life and consciousness. The main problem with this principle is not its presumed teleology, as it is sometimes wrongly supposed, but quite the contrary: its intention to avoid any kind of teleological explanation by including quite speculative existence of many universes (the “multiverse”) into modern cosmological models. However, the alternative between traditional creationism and multiverse-evolutionism can be avoided by some variant of immanent or “holistic” teleology, by some modern variant of pantheism (Paul Davies). The most important point of the “Anthropic Principle” is

that it re-introduces the concept of consciousness into modern scientific cosmology – and so the link between cosmology and philosophy is strongly reestablished.

»ANTROPI KO NA ELO« U MODERNOJ KOZMOLOGIJI

U referatu se istražuje jedno od temeljnih pitanja u modernoj kozmologiji: može li »antropi ko na elo« (Brandon Carter, 1974), što se poima alternativom klasičnoj teleologiji stvaranja, biti prikladno objašnjenje u gledištu da je svemir »fino-umjeren«, baš za pojavljivanje života i svijesti. Poteškoća s ovim na elom ne dolazi zbog pretpostavljene teleologije, što se kadikad i pogrešno pretpostavlja, nego baš suprotno. Ono, naime, cilja uklanjanju bilo kojih teleoloških objašnjenja, uključivanjem u moderne kozmološke modele spekulativnim postojanjem mnoštva svemira (»mного-svemira«). Me utim, alternativa izme u tradicionalnog kreacionizma i mnogo-svemir-evolucionizma, može se izbje i svojevrsnom varijantom »holisti ke« teleologije odnosno svojevrsnom varijantom panteizma (Paul Davies). Srž »antropi kog na ela« jest u ponovnome uvo enju pojma svijesti u modernu znanstvenu kozmologiju, uspostavljanjem širokog mosta izme u kozmologije i filozofije.

LINO VELJAK

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

OVJEK KAO METAFIZI KA UTVARA. IDENTITET INDIVIDUE I ZAJEDNICE

U ovom radu ukazuje se na metafizi ko utemeljenje pojma *čovjek*, kao nadomjesne novovjekovne kategorije temelja klasične metafizike. Iako se (ograničeni) emancipatorski potencijali antropocentrične slike svijeta sadržani u programu moderne ne smiju olako zanijekati ili odbaciti, konstitucija *čovjeka* kao nose eg pojma moderne sadrži u sebi

reduktionisti ko poimanje identiteta ljudskog bića, koje – ukoliko se ne osvijesti s obzirom na svoje korijene i na u njemu implicirane kontroverzije – nužno rezultira nizom aporija, kako onih koje proizlaze iz antropocentri kog karaktera nove onto-antropologije (jednog od obnovljenih likova metafizike), tako i onih koje se otužuju u nemo i adekvatnog pristupa kompleksnosti individualnih i kolektivnih identiteta i njihovih međusobnih odnosa.

DER MENSCH ALS METAPHYSISCHES GESPENST. DIE IDENTITÄT DES INDIVIDUUMS UND DER GEMEINSCHAFT

In diesem Beitrag wird die metaphysische Begründung des Begriffs *Mensch* erläutert. Es geht um eine neuzeitliche Ersatzkategorie für die Grundlage der klassischen Metaphysik. Obwohl man keineswegs die im Programm der Moderne enthaltenen (begrenzten) emanzipatorischen Potenziale des anthropozentrischen Weltbildes leichtfertig verneinen oder verwerfen dürfte, müsste doch klar werden, dass die Konstituierung des *Menschen* als grundlegenden Begriffs der Moderne eine reduktionistische Auffassung der Identität des menschlichen Wesens impliziert. Man muss die Wurzeln und die darin implizierten Kontroversen dieser reduktionistischen Auffassung zu Bewusstsein bringen. Sonst entsteht zwangsläufig eine Reihe von Aporien: Aporien, die durch die anthropozentrische Natur der neueren Onto-Anthropologie (eine der erneuerten Formen der Metaphysik) entstehen, wie auch solche, die sich als machtlos erweisen, die Komplexität individueller und kollektiver Identitäten und ihrer gegenseitigen Verhältnisse in angemessener Weise anzugehen.

DAFNE VIDANEC

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

SUVREMENI OVJEK U PROCIJEPU IZME U
KARTEZIJANSKOG IDEALA MORALNOSTI
I (POST)MODERNOG KULTURNOG HABITUSA

Proboj zapadne europske filozofske misli na svijet se za vrijeme pojave pojavljuje ime francuskog mislioca R. Descartesa za sobom je donio oživljavanje ovjekove svijesti ili tzv. post-renesansno intelektualno buđenje koje je navijestilo i označilo početak novog – modernoga doba, koje je na spoznajnoteorijskoj razini prepoznato kao početak vladavine instrumentalnog razuma, odnosno hegemonije Descartesovog *cogita*.

Ovaj rad tendira istražiti, pojasniti i protumačiti ulogu i značaj *cogita* u odnosu na ovjekovo moralno djelovanje i općenito u teoriji morala suvremenog kanadskog filozofa, teoretičara i mislioca Charlesa Taylora.

Ima li razum doista ekskluzivni primat nad ovjekovim djelovanjem te kako u svjetlu razuma objasniti i razumjeti krizu *ethosa* suvremenog ovjeka te pokušati pronaći adekvatno rješenje za pitanje globalne krize morala koja je zahvatila kompletnu civilizaciju našeg doba? – samo su neka od pitanja kojima će se se propitati u sadržaju ovog rada.

THE MODERN MAN IN THE PRECIPICE BETWEEN THE
DESCARTEAN IDEAL OF MORALITY
AND THE (POST)MODERN CULTURAL HABITUS

The breakthrough of the Western European philosophic thought, whose final name is that of the French theorist R. Descartes, brought with it the revival of man's conscience or the so-called post-Renaissance intellectual awakening, which announced and signified the beginning of a new – modern age, that was recognized on the cognitive-theoretical level as the beginning of the rule of instrumental reason, that is, the hegemony of the Cartesian *cogito*.

This presentation tends to research, clarify and interpret the role and the significance of the *cogito* in relationship with man's moral action and generally, with the theory of morality of the modern Canadian philosopher, theorist and thinker Charles Taylor.

Does reason indeed hold exclusive supremacy over man's actions and how does one explain and understand the crisis of the modern man's *ethos* in the light of reason, and try to find an adequate solution for the issue of a global morality crisis, which has taken over the entire civilization of our time? – are only some among a number of similar questions that will be discussed in this paper.

MARKO VUČETIĆ

*Odjel za filozofiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska /
Dipartimento di Filosofia, Università di Zara, Croazia*

OVJEK I KULTURA »DUHOVNE PUSTINJE«

ovjek je bi e dijaloga, bi e komunikacije, te se upravo na ovom podru ju najuo lživije manifestiraju znakovi mogu e krize. C. Fabro, analiziraju i komunikacijsku situaciju današnjeg ovjeka, uo ava kako je tišina zamijenila govor. Razgovor sa samim sobom, bez kojeg nema niti dijaloga sa drugima, supstituiran je ovjekovim pokušajem da putem umjetnosti, kulture ili filozofije uspostavi izvanjski dijalog sa svijetom koji ga okružuje. Kultura nastala u ovakvom okruženju »duhovne pustinje«, kako kaže Fabro, tako er sama postaje kulturom egzistencijalno-duhovnog kolapsa. U izlaganju e se kriti ki propitati teza po kojoj je ovjek osamljen, predan duhovno-kulturnoj pustinji isklju ivo zbog toga što se udaljio od svoga temelja, što prvenstveni interes njegova cjelokupnog istraživanja ne leži u podru ju bitka i realnosti, nego u podru ju mogu eg i virtualnog.

L'UOMO E LA CULTURA DEL »DESERTO DELLO SPIRITO«

L'uomo è l'essere del dialogo, l'essere della comunicazione. È proprio su questo ambito che sono più evidenti i segni dell'eventuale crisi. C. Fabro, analizzando la situazione di comunicazione riguardo l'uomo d'oggi, ha segnato come il silenzio ha sostituito il parlare. La comunicazione con se stesso, senza la quale non c'è dialogo con gli altri, viene sostituita con il tentativo umano affinché attraverso l'arte, la cultura oppure la filosofia vi intraprenda il dialogo esteriore con il mondo che lo circonda. La cultura nata in questo ambito del »deserto dello spirito«, come dice Fabro, altrettanto diventa la cultura del colasso esistenziale – spirituale. Nella relazione cercherò di interrogarmi criticamente sull'ipotesi secondo la quale l'uomo è solitario, dedito al deserto di spirito – di cultura esclusivamente per il motivo che si è allontanato dal suo fondamento, che il primo interesse dell'intera indagine non sta nell'ambito dell'ente e del reale, bensì nell'ambito dell'potenziale e del virtuale.

DRAGICA VUJADINOVIĆ

*Pravni fakultet Sveučilišta u Beogradu, Srbija /
Faculty of Law, University of Belgrade, Serbia*

POLITIKA KULTURA I CIVILNO DRUŠTVO (SRBIJA, CRNA GORA I HRVATSKA)

Srbija, Crna Gora i Hrvatska ušle su u procese demokratske tranzicije s djelomice slikih ekonomskih, političkih i kulturoloških polazišta, ali i s nasljednim različitih historijskih, religijskih i kulturnih osebnosti. One su suočene s mnogim preprekama. Hrvatska je evidentno otišla mnogo dalje od Srbije i Crne Gore, pogotovo u institucionalno-političkoj i državotvornoj sferi.

Procesi retradicionalizacije, repatrijarhalizacije i klerikalizacije bitna su prepreka za razvoj autonomne individualnosti građanina, razvijanje ravnopravnih rodničkih odnosa, javne sfere, poticanje razvoja civilnog društva i upostavljanje vladavine prava.

POLITICAL CULTURE AND CIVIL SOCIETY (SERBIA, MONTENEGRO, CROATIA)

Serbia, Montenegro and Croatia have entered the processes of democratic transition starting from similar economic, political and, in part, cultural positions, but also with different historical, religious and cultural legacies. They have been faced with great obstacles. However, Croatia has clearly gone much further than Serbia and Montenegro in the transitional processes, especially concerning the institutional-political and statehood sphere.

The processes of re-traditionalization, re-patriarchalization and clericalization present crucial obstacles for the development of an autonomous individuality of citizens, the development of equal gender relations, a democratic public sphere, for stimulating the civil society development, and the establishment of the rule of law.

IVANA ZAGORAC

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Croatia*

»KULTURNE SCENOGRAFIJE«: TIJELO I ODIJELO

U uspostavljanju uvijek kao »racionalne životinje« trijumf razuma nad tjelesnošću bio je gotovo opipljiv. No već i kartezijanska tradicija prepoznaje da je lakše spoznati um nego vlastito tijelo, naslućujući i složenost participiranja djelatnog tijela u međudjelovanje sa svijetom. Ono sudjeluje u stvaranju autentičnog ljudskog – simboličkog jezika; ono je simboličko jednako kao i fizičko, kulturno jednako kao i prirodno.

U susretu prirodnog i kulturnog, unutarnjeg i vanjskog, neposrednog i simboličkog, tijelo »mora sebi stvoriti oruđe i oko sebe stvoriti svijet kulture« (Merleau-Ponty). Naše stoljeće tomu je dalo poseban doprinos.

Od proizvođača do proizvoda, tijelo postaje objekt manipulacije kojim je moguće odašiljati signale i ući u prostor simbolike. Tje-

lesnost se pretvara u projekt i oblik fizičkog kapitala, postaje alat za performans, a prate a scenografija po inje živjeti svoj život. Odijevanje i ukrašavanje tijela promatra se kao aktivan proces konstruiranja i prezentiranja našeg tjelesnog identiteta koji je sve manje naš vlastiti. »Život« tijela prikazan je kroz tehničko aranžiranje odjeće, ukrašavanje tijela i kontroliranje pokreta. Odjeća, »stroj za komunikaciju« (Eco), nameće izvanjsko držanje, presudno za uspjeh na tržištu. Dvadeseto stoljeće uvelo nas je u kovčac imperativa samoprezentacije, marketinga i industrije privlačnosti, a svijet kreće u ritmu promjene *stylinga* i godišnje izmjene boja i dezena. »Ružno se slabo prodaje«, poznati je Loewyjeve slogan.

Usko povezana sa socijalnim strujanjima, neodvojiva od društvenog konteksta, u bliskom odnosu spram tehnoloških i industrijskih promjena, moda predstavlja više od intelektualnog hobija pojedinih esteta i povijesni umjetnosti. Ovaj rad tako se u najvećoj mjeri usmjeriti na tematiziranje mode, pri čemu se ona sagledava kao društvena i gospodarska pojava vremena, kao pokazatelj određenog »ukusa epohe« (Dorfles) – moda kao *Zeitgeist*, kao komprimiran izraz kulturnih zbivanja, moda kao ogledalo našeg vremena.

“CULTURAL SET DESIGNS”: BODY AND SUIT

In the establishment of a human being as a “rational animal” the triumph of reason over the physical was almost tangible. However, the Cartesian tradition recognized that it is easier to understand the mind than the body, foreboding the complexity of participation of the active body in its interaction with the world. It participates in the creation of an authentically human – symbolic language; it is symbolic as much as it is physical, cultural as much as it is natural.

In the meeting of the natural and the cultural, the outer and the inner, the direct and the symbolic, the body “must create tools for itself and create a world of culture around it” (Merleau-Ponty). Our century particularly contributed to this.

From producer to product, the body becomes an object of manipulation with which it is possible to emit signals and enter the space of the

symbolic. The physical turns into a project and form of physical capital, becomes the tool of performance, and the following set design starts to live its own life. Dressing and adornment of the body is seen as an active process of the construction and presentation of our physical identity that is less and less our own. The “life” of the body is portrayed through a technical arrangement of clothes, the adornment of the body and the control of motions. Clothing, “a communication machine” (Eco), imposes an outside posture, crucial for success on the market. The 20th century led us into a vortex of imperatives of self-presentation, marketing and industry of attraction, the entire world moves in the rhythm of changes in *styling* and the annual alternation of colors and patterns. “Ugly things sell badly”, is Loewy’s famous slogan.

Narrowly linked with social currents, inseparable from social context, in close relation with the technologic and industrial changes, fashion represents more than an intellectual hobby for individual estheticians and art historians. This paper will, hence, be mostly focused on the topic of fashion, where it is seen as a social and economic phenomenon of time, as an indicator of a specific “taste of an epoch” (Dorfles) – fashion as *Zeitgeist*, as a compressed expression of cultural events, fashion as a mirror of our time.

ANTONIJA ŽAGAR

*Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, Hrvatska /
Museum of Arts and Crafts, Zagreb, Croatia*

OVJEK I UMJETNOST POSTMODERNE

ovjek je djelatno biće, biće prakse koje producira predmete i svijet u kojem živi, biće koje živi kulturu i ono koje ju u konačnici i stvara. Kultura se *događa* u vremenu i prostoru i njezina disocijacija od istih, kao i od pokreta tih elemenata koji pridonose stvaranju specifikuma određenog društva i svekolikog njegovog izražaja je neizvediva; ona je skup nastajanja i rasta djelatnih, misaonih, humanih elementa.

Umjetnost je suštinski izraz određenog društva i njegove kulture. Sukladno tome, razlikovanje u kulturi i u umjetnosti pojavnosti od po-

jave, trajnog od onog ne-trajnog, možda nikada nisu bili tako kompleksni kao danas u vrijeme postmoderne.

Razmatraju i fenomenologiju postmoderne u umjetnosti, ukazuje se na raznolikost filozofijskih i društveno-socijalnih promjena i stanja današnjice.

MAN AND POSTMODERN ART

Man is an active being, a being of practice that produces objects and the world it lives in, a being that lives the culture which it finally creates. Culture *occurs* within a time and space and its dissociation from them, as well as from the moving forces that contribute to the creation of a given society's specific phenomena and its overall expression, is unfeasible; culture is a set of emerging and growing active, cognitive, human elements.

Art is an essential expression of a given society and its culture. Therefore, making distinctions within culture and art, between appearances and phenomena, constancy and ephemerality, might never have ever been as complex as in today's postmodern times.

The study of the postmodern art phenomenology indicates the divergence of today's philosophic and social changes and states.

JOŠKO ŽANIĆ

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

SEMIOZOM STVOREN SVIJET: CASSIRER – GOODMAN

Referat će razmotriti konstruktivističke pozicije Ernsta Cassirera i Nelsona Goodmana, prema kojima svijet nikad nije naprosto dan, već je uvijek stvoren semiotički, simbolički, djelotvoran u duhu, uzimajući i ponajprije u obzir Cassirerovo djelo *Filozofija simboličkih oblika* te Goodmanovo *Ways of Worldmaking* (ali i druga djela ovih autora).

Prvotni impetus takvog gledišta Kantovo je naglašavanje spontaniteta mišljenja, gdje zatim Cassirerova razrada takve koncepcije u okviru opće teorije simbola utječe na Goodmana. Referat će analizirati utjecaje, sličnosti i razlike među koncepcijama ovih autora, uzeti također u obzir gledišta francuskog semiotičara Greimasa te suvremenog njemačkog filozofa G. Abela, koji razvija jednu *Zeichen- und Interpretationsphilosophie*, te razmotriti kritike upućene konstruktivizmu od strane suvremenih »realista«.

SEMIOTIC WORLDMAKING: CASSIRER – GOODMAN

The paper will examine the constructivist positions of Ernst Cassirer and Nelson Goodman, according to which the world is never simply given, rather, it is made by the semiotic, symbolic activity of the mind, taking primarily into consideration Cassirer's work *Philosophy of Symbolic Forms* and Goodman's *Ways of Worldmaking* (but also other works by these authors). The initial impetus for such a view is Kant's accent on the spontaneity of thinking, developed by Cassirer in the framework of a general theory of symbols, which then influenced Goodman. The paper will analyze the influences, similarities and differences in the approaches of these authors, it will also take into account the views of the French semiotician Greimas and the contemporary German philosopher G. Abel, who is developing a certain *Zeichen- und Interpretationsphilosophie*, and finally, it will consider the criticism of constructivism by contemporary "realists".

MARTINA ŽEŽELJ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayer, Osijek, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, J. J. Strossmayer Universität, Osijek, Kroatien

GENEZA HEIDEGGEROVOG POIMANJA FENOMENA JEZIKA

Središnje mjesto koje recentna filozofija dodjeljuje području jezika, postavljaju i ga kao problematsko sjecište Wittgensteinove filozofije, anglosaksonske lingvističke filozofije te hermeneutike, otvara potrebu za proučavanjem ishodišta suvremene filozofije jezika (posebice hermeneutike) u Heideggerovom djelu. Njegov interes za fenomen jezika proteže se od *Bitka i vremena* gdje polaze i od egzistencijalne analitike tubitka jezik promatra u njegovom egzistencijalno ontološkom temelju govora. Govor (*Rede*) je jedan od modusa dostupnosti jezika je zadaća artikulacija izložene razumljivosti. Jezik dobiva bitno mjesto i za vrijeme Heideggerovog proučavanja Hölderlina i pjesništva (*Dichtung*). Pjevanje je događaj istine bitnosti jezika, a jezik sredstvo koje donosi bitnost jezika u neskrivenost, imenuju i ih pokazuje ih kao ono što jesu. Također, prilikom ponovnog zahvaćanja iskonskog značenja pojma *λόδος* razvija svoje tumačenje jezika. Prilikom interpretacije Heraklitovog 50. fragmenta, *λόδος* je shvaćen kao izvorni govor, bitak kao govor, ono što povezuje sva bitna i temelj njihovog povezivanja, dovodi bitnost jezika u neskrivenost njihove okupljenosti. Temelj ovog izlaganja leži u Heideggerovim lancima okupljeni pod naslovom *Unterwegs zur Sprache*, koji čine najzrelije autorovo promišljanje jezika. Prilikom izlaganja naglasak je biti stavljen na problem značenja jezika za ljudsku egzistenciju te moguće načine njegovog odnošenja, odazivanje zovu, jezika.

GENESIS DER BESINNUNG HEIDEGGERS AUF DAS PHÄNOMEN DER SPRACHE

Die Sprache, von der zeitgenössischen Philosophie in den Mittelpunkt ihrer Betrachtungen gerückt, wird als Schnittpunkt der Philosophie Wittgensteins, der angelsächsischen Sprachphilosophie und der Hermeneutik betrachtet. Diese Stellung der Sprache bildet den Aus-

gangspunkt aller Forschungen nach den Wurzeln der zeitgenössischen Sprachphilosophie (insbesondere der Hermeneutik) im Werk Martin Heideggers. Sein Interesse für das Phänomen Sprache zeigt sich erstmals in seiner Schrift *Sein und Zeit*, in der er, von der existenziellen Analyse des Daseins ausgehend, die Sprache in ihrer existenziellen ontologischen Grundlage als Rede betrachtet. Die Rede ist eine Form des Sprachgebrauchs, dessen Aufgabe sich auf die Auslegung der Verständlichkeit bezieht. Die Sprache wird auch in Heideggers Betrachtungen über die Dichtung Hölderlins eine wichtige Stellung eingeräumt. Im Dichten ereignet sich die Wahrheit des Seienden, und die Sprache dient als Mittel, um die Formen des Seienden durch ihre Benennung als das, was sie sind, aus ihrer Verborgenheit herauszuholen. Ebenso gibt Heidegger bei der erneuten Erfassung der ursprünglichen Bedeutung des Begriffs *λόδος* seine Auffassung des Phänomens Sprache wieder. Beim Interpretationsansatz zum 50. Fragment von Heraklit wird *λόδος* als Ausgangsrede aufgefasst, das Sein als Rede, als etwas, das alle Seienden miteinander verbindet und eine Grundlage ihrer Verbundenheit bildet, indem es sie in den Zustand des unverdeckten Zusammenhalts hineinführt. Grundlage dieser Auslegung bilden Heideggers unter dem Titel *Unterwegs zur Sprache* in einem Band gesammelte Artikel, die als Ergebnis der Besinnung auf das Phänomen der Sprache seine ausgereiften Überlegungen zum Phänomen der Sprache darstellen. Dieser Beitrag unterstreicht das Problem der Bedeutung der Sprache für die menschliche Existenz sowie die Möglichkeiten der Menschen, zueinander in Beziehung zu treten und dem Ruf der Sprache zu folgen.

MAJA ŽITINSKI

*Sveučilište u Dubrovniku, Hrvatska /
University of Dubrovnik, Croatia*

ETI NOST I KULTURALNE RAZNOLIKOSTI

Ako na vrijednosnome planu nije mogu e prona i jedinstvo u svijesti razli itih ljudi u razli itim vremenima i u raznovrsnim kulturama, još uvijek je mogu e da se neka vrsta univerzalnoga jedinstva na e na

nekoj drugoj razini, na primjer, u antropološkome pojmu kulture. Sve što inimo podrazumijeva vrijednosne implikacije a one se odnose na naše stavove za ili protiv ne ega. Budu i da se moralno motrište bitno razlikuje od nemoralnoga tj. sebi nog motrišta, u pokušaju da se odrede temeljni moralni zahtjevi valja se suo iti s pitanjima osobnih interesa i društvene ideologije. Problem s relativizmom je u tome što on ne poštuje raznovrsne vrijednosne sustave, usprkos injenici da upravo raznolikost oboga uje ljudsku egzistenciju i oblikuje identitete drugih kultura. Vrijednosti i vrline obuhvaaju razumijevanje ljudske egzistencije pa su zato inherentno normativne i univerzalne. U sebi sadrže predanost istini koja transcendirira svaki pojedina ni moral i pridonosi univerzalnome utemeljenju ljudske egzistencije, što služi kao argumet protiv eti koga relativizma. Sam argument moralne raznovrsnosti ili relativizma vodi nas u krivome smjeru jer problem nije u raznovrsnim moralnim motrištima nego u o itim poteško ama vezanima za razrješavanje nespornazuma u komunikaciji me u moralno nejednakim subjektima. Predanost istini je univerzalna vrijednost jer može približiti razli ite moralne orijentacije i zaoštriti kriti ka pitanja prema vlastitoj moralnoj kulturi pa nas osloboditi zato enosti u vlastita motrišta. Proces usporedbe razli itih moralnih standarda pretpostavlja da postoji superiorni standard, primjenjiv na sve. Postojanje takva standarda predstavlja temelj negacije relativizma i potrebe da se prihvati vjera i nada u mogu nost moralnoga napretka. Moralne sustave razli itih kultura valja shvatiti kao izraze razli itih tipova racionalnosti koji svi zajedno tvore jedinstvo ljudskoga razloga. Moralno motrište uvijek je karakterizirano nepristranoš u i indiferentnoš u prema sebi nim motrištima. Vrijednosne prosudbe se razlikuju od svih ostalih vrsta prosudba. Ako su vrijednosne prosudbe važne, tada su znanstvene. Zasnivaju se na apriornome sudu i valjane su i kad se ne osvr u na iskustvo. Premda bi se moglo re i da je takva teorija radikalno subjektivisti ka, ona se u vrlo važnome pogledu razlikuje od obi nih subjektivisti kih teorija. Osnovna razlika prema subjektivisti kim teorijama je u tomu što se valjanost eti ne prosudbe ne odre uje osje ajem moralnoga subjekta. Naime, za valjanost eti ne prosudbe nije potrebno da postoje bilo kakvi osje aji koji bi joj bili potreban i dostatan uvjet. Kad bi eti ke prosudbe bile isto što i izjave o osje ajima govornika tada bi vrijednosti bilo mogu e samovoljno izmišljati pa bi

o pitanjima vrijednosti bilo nemogu e raspravljati. Vrijednosne prosudbe imaju druk iji logi ki status, – odnose se na normativne simbole, ili na tvrdnje o tome što je prikladno ili poželjno u initi. Za prosudbu kvalitete moralnih tvrdnja potreban nam je kriterij ispravan/neispravan, umjesto kriterija istinit/lazan.

ETHICAL CONDUCT AND CULTURAL DIVERSITY

If no unity in value phenomenon can be discovered in consciousness of various people, various times, and various cultures judged, it is still possible that some sort of universal unity may be discovered at some other level, for example at the anthropological concept of culture. Everything we do includes value implications, referring to our attitudes for, or against something. Since moral point of view is basically different from non-moral or self-interested point of view, in determining fundamental moral demands, personal interest and social ideology has to be challenged. The problem with relativism is that it disregards the diverse value systems, in spite of the fact that the diversity enriches the human existence and forms identities of other cultures. Values and virtues enhance the understanding of human existence hence are inherently normative and universal. Within themselves they contain a commitment to truth, transcend any particular morality and contribute to universal moral foundation of human existence, which serves as an argument against ethical relativism. The argument from moral diversity or relativity, is something misleading, for the problem arises not from the diversity of moral views, but from the apparent difficulty of settling disagreements that arise in communication between morally unequal agents. The commitment to truth is a universal good because it can lead to the exchange between different moral orientations and foster critical questioning of our own moral culture and thus prevent us from remaining imprisoned within our own standpoint. The process of comparison among different moral standards presupposes the existence of some superior standard, which is applicable to all. The existence of such standard is precisely the basis for denying relativity, and accepting faith and hope about the possibility of moral progress. The moral systems of different cultures should be viewed as expressions of different types of rationality, which

nonetheless together constitute the unity of human reason. The moral point of view is typically characterized by its impartiality and its indifference to prudential viewpoints. A value judgment differs from all other sorts of judgment. In so far as statements of value are significant, they are scientific. They rely upon an apriori judgment and are appropriate without reference to experience. Although this theory might be said to be radically subjectivist, it differs in a very important respect from the ordinary subjectivist theory. The main objection to the subjectivist theory is that the validity of ethical judgment is not determined by the nature of their author's feelings. For it does not imply the existence of any feelings as a necessary and sufficient condition of its validity. If ethical judgments were simply statements about speaker's feelings, than values would be arbitrarily invented, and it would be impossible to argue about questions of value. A value judgment has the different logical status, – it refers to normative symbols, or an assumption about what is appropriate or desirable to do. To assess the quality of moral assertion instead of true/false criteria, the right/wrong criterion is needed.

14. simpozij
PETRIĆ I RENESANSNE
FILOZOFSKE TRADICIJE

14th Symposium
PETRIĆ AND RENAISSANCE
PHILOSOPHICAL TRADITIONS

DAVOR BALIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, J. J. Strossmayer University in Osijek, Croatia*

**RAZLIČITI PRISTUPI MARKA MARULI A ETIČKI
POJMOVIMA U *REPERTORIJU***

Opsežni latinski rukopis *Repertorium*, objavljen prvi put u razdoblju 1998.–2000., svjedoči o Maruličevu interesu za filozofske, napose etičke teme. Kako dokumentira »Index dictionum«, u tom je rukopisu Marulič obradio 344 pojma, među njima čak stotinjak etičkih pojmova, uključujući i temeljne etičke pojmove: dobar, dobrota, dobro (*bonus, bonitas, bonum*); istina (*veritas*); marljivost (*diligentia*); sloga (*concordia*); nesloga (*discordia*); dostojanstvo (*honor*); sreća, sretan (*felicitas, felix*); umjerenost (*temperantia*); utjeha (*consolatio*); rat (*bellum*); mir (*pax*); laž, lažljiv (*mendacium, mendax*); pravda, pravedan (*iustitia, iustus*); postojanost, postojan (*constantia, constans*); korist (*utilitas*). Sastavljaju i natuknice, znameniti je Splitski anin crpio i iz filozofskih izvora, izriječom iz Platona, Aristotela, Cicerona, Seneke, Diogena iz Laerte,

Aleksandra Afrodizijskog i Origena. Posve o ekivano, me u izvorima *Repertorija* nalaze se Biblija i djela crkvenih otaca, zatim djela pjesnika, pravnika, geografa, biografata i povjesnara.

Pri obradi etičkih natuknica Maruli je primijenio dva različita pristupa, koji se lako mogu objasniti na primjerima. U tu svrhu u ovom izlaganju poslužiti Maruli etičke natuknice o asti i umjerenosti. Kad prikuplja misli o pojmu asti, Maruli koristi 23 različita izvora da bi odabrao 216 tvrdnja. Najbrojniju grupu, njih ukupno 62, čine tvrdnje koje potječu iz Biblije i Sv. Jeronima. Iako 48 tvrdnja Maruli pronalazi u djelima filozofa. Glavni mu je izvor Platon, zatim slijede Ciceron, Seneka, Diogen iz Laerte i Origen.

O umjerenosti kao jednom od središnjih etičkih pojmova Maruli je zabilježio 66 tvrdnja iz 13 različitih izvora. Tek 12 misli o umjerenosti Maruli je preuzeo iz Biblije i crkvenih otaca. Najviše misli, njih 35, Maruli je crpio iz pet filozofskih izvora. Glavni su mu izvori Platon i Ciceron, zatim slijede izreke ili parafraze Seneke, Diogena iz Laerte i Origena.

S obzirom na uporabu izvora, etički pojmovi koje je Maruli obradio u rukopisnom *Repertoriju* mogu se podijeliti u dvije skupine. Jednu, koju reprezentira natuknica *temperantia*, čine pojmovi koji su obrađeni pretežito prema filozofskim izvorima, a drugu, koju reprezentira natuknica *honos*, čine pojmovi pri kojima se obradi Maruli više oslonio na Bibliju nego na filozofske izvore.

MARKO MARULI'S DIFFERENT APPROACHES TO ETHICAL NOTIONS IN *REPERTORIUM*

An extensive Latin manuscript *Repertorium*, first published in the period 1998–2000, testifies to Maruli's interest in philosophical and particularly ethical topics. As documented by »Index dictionum«, in this manuscript Maruli has covered 344 notions, nearly a hundred of which are ethical, including some of the principal notions of ethics: good, goodness (*bonus, bonitas, bonum*); truth (*veritas*); diligence (*diligentia*); concord (*concordia*); discord (*discordia*); honour (*honos*); happiness, happy (*felicitas, felix*); temperance (*temperantia*); consolation (*consolatio*); war (*bellum*), peace (*pax*), mendacity, mendacious (*mendacium*,

mendax); justice, just (*iustitia, iustus*); constancy, constant (*constantia, constans*); utility (*utilitas*). While composing the entries, the famous philosopher from Split drew upon Plato, Aristotle, Cicero, Seneca, Diogenes Laertius, Alexander of Aphrodisias and Origen. Quite expectedly, among the sources of the *Repertorium* was the Bible and the works of the Church Fathers, poets, lawyers, geographers, biographers and historians.

In writing the entries, Maruli applied two different approaches which can easily be illustrated. For this purpose Maruli's entries on honour and temperance will be examined. In compiling thoughts on the notion of honour, Maruli drew upon 23 different sources in order to select 216 statements. The quotations from the Bible and St. Jerome, 62 in all, fall into a most numerous group. In philosophical works Maruli traces as many as 48 assertions. Plato was his major source, followed by Cicero, Seneca, Diogenes Laertius and Origen.

On temperance (*temperantia*) as one of the central ethical notions, Maruli compiled 66 statements from 13 different sources. Only 12 of them were drawn from the Bible and the Church Fathers. The majority, 35, Maruli traced in 5 philosophical sources. Plato and Cicero were his main sources, followed by the quotations or paraphrases of Seneca, Diogenes Laertius and Origen.

Given the use of the sources, ethical notions described by Maruli in his *Repertorium* can be divided into two groups. The first, represented by the entry *temperantia*, consisting of notions described mainly according to philosophical sources, and the second, represented by the entry *honos*, consisting of notions whose description tends to lean on the Bible rather than philosophical sources.

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia

KUZANSKI, FICINO, PETRI I *PIA PHILOSOPHIA*

Pia philosophia jedna je od ključnih sintagmi ako ne renesansne filozofije u cjelini, a ono barem renesansnog platonizma. Kako ovaj pravac renesansnog mišljenja u Nikoli Kuzanskom ima svojeg ranog predstavnika, na temelju uvida u temeljne postavke Kuzanove filozofije postavlja se pitanje, nije li upravo kardinal iz Kuesa za etnički pobožne filozofije kao renesansne ideje. Pitanje postavljamo imajući u vidu prije svega njegovo najznačajnije djelo – rani programatski spis *De docta ignorantia*.

Da bi se moglo odgovoriti na postavljeno pitanje, valja prvo izvidjeti što *pia philosophia* za renesansne filozofe uopće jest, to nije, valja izvidjeti kako je određuju renesansni filozofi u kojih se sintagma javlja. Ovdje se, dakle, radi primarno o jednom povijesnofilozofijskom istraživanju, u kojem ćemo ponajprije ustanoviti kako Marsilio Ficino i Frane Petri određuju što je *pia philosophia*. Naime, Ficino je prvi od značajnijih renesansnih filozofa koji izričito tematizira *pia philosophia*, a Petri jedan od onih renesansnih filozofa koji možda najvehementnije zagovara *pia philosophia*, određujući i svoju vlastitu filozofiju upravo kao jednu »pobožnu filozofiju«. Njihovi će se stavovi o *pia philosophia* potom usporediti s onima Nikole Kuzanskog, ne bi li se utvrdilo je li Kuzanski zapravo za etnički te ideje u renesansnoj filozofiji.

CUSANUS, FICINO, PETRI AND *PIA PHILOSOPHIA*

Pia philosophia is one of the central syntagms if not of Renaissance philosophy on the whole than at least of Renaissance Platonism. As Nicolaus Cusanus was an early protagonist of this line of Renaissance thought, analysis of the main tenets of Cusanus's philosophy leads to an assumption that this cardinal from Kues was the founder of pious philosophy as a Renaissance idea. This assumption is primarily based on his most important work – an early programmatic tract *De docta ignorantia*.

In order to provide the answer to this question, the article first sheds light on the actual meaning of *pia philosophia* to the philosophers of the Renaissance, or more narrowly, on its definition by Renaissance thinkers using this syntagm. Within research in the field of the history of philosophy, this article aims to establish Marsilio Ficino and Frane Petri's definitions of *pia philosophia*. Ficino was the first prominent Renaissance philosopher who thematized *pia philosophia*, while Petri was one of those thinkers of the period who most vehemently supported *pia philosophia*, describing his own philosophy as »pious«. Their views on *pia philosophia* are then compared to those of Nicolaus Cusanus with an aim of establishing whether Cusanus is to be credited with this original idea in Renaissance philosophy.

IVAN BEKAVAC BASIĆ

Zdravstveno učilište, Zagreb, Hrvatska /
Medical High School, Zagreb, Croatia

VELJKO GORTAN O FRANJI PETRI U U HRVATSKIM LATINISTIMA

Povodom 100. obljetnice rođenja uglednoga hrvatskoga klasičnoga filologa Veljka Gortana želim se osvrnuti na njegov esej o Franji Petri u i, koliko mi je poznato, na prvi tiskani prijevod manjeg teksta s latinskog na hrvatski iz Petrieva djela *Nova de universis philosophia*, koji potječe iz Gortanova pera. Riječ je o posveti: *Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XIII Pontifici Maximo futurisque Romanis Pontificibus Maximis (Presvetom našem gospodinu papi Grguru XIV. i budućim rimskim papama)*.

Gortanov kratak ogled o Petri u i prijevod Petrieve posvete objavljeni su 1969. godine u prvom od dvaju svezaka *Hrvatskih latinista (Croatici auctores qui Latine scripserunt)*, koji su uredili Veljko Gortan i Vladimir Vratović u sklopu šireg izdavačkog projekta *Pet stoljeća hrvatske književnosti* koji su pokrenule *Matica hrvatska* i *Zora* iz Zagreba.

U radu prikazujem: 1. stanje istraživanja Petrieva djela u hrvatskim zemljama do kraja šezdesetih godina 20. stoljeća; 2. Petrieva

mjesto u sklopu hrvatske književnosti na latinskom jeziku predstavljene u *Hrvatskim latinistima*; te 3. uspore ujem Gortanov hrvatski prijevod Petri eve posvete s prijevodom Petri eva djela *Nova de universis philosophia* iz 1979. godine, a koji su prijevod uradili Tomislav Ladan i Serafin Hrka .

VELJKO GORTAN ON FRANJO PETRI IN CROATIAN LATINISTS

On the 100th birth anniversary of the eminent Croatian classical philologist Veljko Gortan, I aim to cast light on his essay on Franjo Petri and his translation of Petri 's dedication *Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XIII Pontifici Maximo futurisque Romanis Pontificibus Maximis (To Our Most Holy Lord Pope Gregory XIV and the Future Popes of Rome)* in *Nova de universis philosophia*, which, to my knowledge, the first published translation of a shorter text from Latin into Croatian from Petri 's masterpiece.

Gortan's short survey on Petri and the translation of the latter's dedication were published in 1969 in the first of the two volumes of *Croatian Latinists (Hrvatski latinisti / Croatici auctores qui Latine scripserunt)*, edited by Veljko Gortan and Vladimir Vratovi within a larger editorial project *Pet stoljeća hrvatske književnosti (Five Centuries of Croatian Literature)* launched by *Matica hrvatska* and *Zora* from Zagreb.

This article deals with the study of Petri 's work in Croatia until the late 1960s; the place of Petri in the context of the presented Croatian literature in Latin in *Croatian Latinists*; comparative analysis between Gortan's Croatian translation of Petri 's dedication with the 1979 translation of Petri 's *Nova de universis philosophia* by Tomislav Ladan and Serafin Hrka .

LUKA BORŠIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

PRIKAZ DRUGOGA SVESKA PETRI EVIH *PERIPATETIČKIH RASPRAVA*

U svom u izlaganju predstaviti rezultate jednogodišnjeg rada na prijevodu drugog sveska Petri eva djela *Discussiones peripateticae*. U prvom dijelu svog izlaganja prikazat u drugi svezak u cjelini, izložiti temeljne misli i probleme kojima se Petri bavi u tom svesku *Peripatetičkih rasprava*, isto kao i neke filološko-interpretativne probleme vezane uz prevoditeljski rad na tom svesku.

U drugom dijelu osobitu pažnju posve ujem prikazu i analizi nekih »najfilozofi njih« Petri evih argumenata u kojima on napada Aristotelovu filozofiju ili kao ispraznu ili kao zbrkanu. Problemi na koje u se posebno osvrnuti ti u se supstancije i bi a. *Substantia* i *essentia* za Petri a su dva prijevoda Aristotelova pojma *ousia*; drugi prijevod jest »bi e« (*ens*). Svojim interpretativnim prijevodom Petri pronalazi ina da Aristotelov »nauk o *ousia*« prikaže ili kao zbrkan (ako se *ousia* shvati kao *substantia*) ili kao isprazan tj. bespredmetan (ako se *ousia* shvati kao *ens*).

EXPOSITION OF THE SECOND VOLUME OF THE *DISCUSSIONES PERIPATETICAE* BY FRANE PETRI

In my paper I am going to present the results of one-year work on translation of the second volume of the *Discussiones peripateticae* by Frane Petri . In the first part of my paper I am going to present the second volume in its entirety, expound on the fundamental thoughts and problems underlying the whole volume as well as present some crucial philological problems in understanding and interpreting this part of the *Discussiones*.

In the second part of my paper a special attention is paid to the exposition and analysis of some »most philosophical« arguments Petri uses to attack Aristotle's philosophy as either confused or empty. The

problem I will especially concentrate on is the problem of *substantia* and the problem of *ens*. *Substantia* and *essentia* are, for Petri, two translations of Aristotle's concept of *ousia*; the second translation is *ens* – »being«. Using such an interpretative way of translating Aristotle's text, Petri finds his way of displaying Aristotle's »doctrine about *ousia*« either as confused (if *ousia* is understood as *substantia*) or as empty, i. e. lacking its proper object (if *ousia* is understood as *ens*).

MARITA BRČIĆ

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy, University in Split, Croatia*

UTJECAJ ARISTOTELOVA POIMANJA PRAVEDNOSTI NA FILOZOFSKU MISAO BENEDIKTA KOTRULJEVI A

Humanisti ki mislilac Benedikt Kotruljevi dovršio je 1458. svoje djelo *Della mercatura et del mercante perfetto* (*O trgovini i o savršenom trgovcu*), a ono je prvi put tiskano u Veneciji 1573. zahvaljuju i uredniku i nakladniku Frani Petri u. Pou en vlastitim iskustvom trgova kog poslovanja, Kotruljevi u tom svom rukopisu daje upute kako uspješno trgovati i kako se približiti idealu savršenog trgovca. Kako je »praksa k i teorije«, navodi Kotruljevi, prije svake prakti ne djelatnosti potrebno je provesti unutarnje promišljanje i razmatranje o stvarima, kojima emo se prakti no baviti. Takvo razmatranje o trgovini omogućuje stvaranje i shva anje pravil uspješnog trgovanja, s pomo u kojih trgovac, ako ih nau i, može pravi no poslovati i pridonijeti o uvanju ljudskog roda s nadom u dobitak.

Prema Kotruljevi u, ciljevi su uspješnog trgova kog poslovanja dobit i stjecanje imovine. Stvaraju i sliku savršenog trgovca, on tom idealu pretpostavlja ideal udorednog pojedinca jer trgovac, koji je stalno u odnosu s ljudima, treba biti riznica ljudskih vrlina. Kada trgovac u svojoj prodaji ne nadmašuje pravednu i prikladnu cijenu, dakle kada onemogu ava i suvišak i manjak, on ostvaruje pravednu dobit. Takav se trgovac, po Kotruljevi u, iako je usmjeren na dobit, brine o dobru drugoga i upravo je to ono što ga ini savršenim trgovcem.

Prema Aristotelu, dobro drugoga temeljno je obilježje pravednosti, koja se zbog tog razloga i razumijeva kao savršena krepost. Kao savršena krepost u Aristotelovoj filozofiji, ona za svoje ostvarenje traži odnošaj, u kojem nema ni suviška ni manjka, i pretpostavlja ostvarenje ostalih kreposti.

Iako se Kotruljevi raspravljaju i o pravednosti, u poglavlju »O trgov evoj pravednosti« iz tre e knjige, poziva na Augustinovu definiciju pravednosti, cilj je ovog rada ukazati na odnos Aristotelova poimanja pravednosti i Kotruljevi eve ideje savršenog trgovca i uspješnog trgovanja.

INFLUENCE OF ARISTOTLE'S CONCEPT OF JUSTICE ON BENEDIKT KOTRULJEVI 'S ETHICS

In 1458 Benedikt Kotruljevi completed his work *Della mercatura et del mercante perfetto* (*On Trade and the Perfect Merchant*), first published in Venice in 1573, under the editorship of Frane Petri . An established merchant himself, in his treatise Kotruljevi laid down the rules of successful trade, offering advice on how to become a perfect merchant. »Practice being the daughter of theory«, each practical step should be preceded by internal deliberation and consideration of the matters we intend to deal with in practice. Such considerations on trade lead us to the rules of successful commerce. Once a merchant masters them, he is able to conduct business fairly and contribute to the welfare of mankind with prospects of profit.

Profit and accumulation of wealth Kotruljevi considers the main goals of successful trade. He describes the values proper to the ideal merchant. Given the communicative nature of his work, a merchant should be a treasure of human virtues. When a merchant sets a fair price, he makes a fair profit. Kotruljevi adds that such a merchant, although profit-oriented, shows concern for the well-being of others and that is precisely what makes him a perfect merchant.

According to Aristotle, the welfare of others is a basic feature of justice which, for this reason, is being understood as a perfect virtue. As a perfect virtue in Aristotle's philosophy, in order to be accomplished it requires the middle, no more nor less, and presumes the accomplishment of other virtues.

Although in the chapter »On Merchant's Justice« of the third book Kotruljevi refers to Augustine's definition of justice, the aim of this article is to question the relationship between Aristotle's understanding of justice and Kotruljevi's idea of the perfect merchant and successful trade.

LIDIA CAPUTO

*Università degli studi del Salento-Lecce, Italia /
Sveučilište Salento-Lecce, Italija*

FRANCESCO PATRIZI PRECURSORE DELLE SCIENZE LINGUISTICHE NELL'OPERA *DELLA RETORICA DIECI DIALOGHI*

Nel panorama culturale europeo della seconda metà del Cinquecento, *Della retorica* (Venezia, 1562) del poliedrico pensatore chersino Francesco Patrizi segna il superamento dell'aristotelismo scolastico e filologico legato all'imitazione degli autori classici. Il Patrizi, inoltre, confuta lo stesso Platone allorquando questi definisce la retorica »tecnica persuasiva priva di contenuti, fondata sul credere e non sul conoscere« (cfr. Platone, *Gorgia* XIII, 459 a-b).

Nei suoi dieci dialoghi il filosofo chersino dimostra, con il metodo socratico-platonico, che la retorica è universale scienza del linguaggio applicabile ad ogni campo dello scibile umano. Egli pone pertanto le basi scientifiche della »linguistica generale«, in quanto individua in tutti i linguaggi strutture, funzioni e scopi universali (cfr. *Della retorica* IX, fg 51).

Sono altresì presenti nell'opera patriziana elementi mistici e simbolici del neoplatonismo umanistico-rinascimentale il cui più autorevole rappresentante è stato il filosofo Marsilio Ficino. Nei dialoghi del Patrizi i rapporti tra segno e significato rimandano ad una corrispondenza simbolica tra tutti gli elementi del cosmo. La »parola« diviene così rivelazione dei legami profondi tra fedeltà fisica e metafisica, segno del Divino che si manifesta nell'uomo ed in tutte le creature.

FRANE PETRI – PRETE A LINGVISTI KIH ZNANOSTI DJELOM *DELLA RETORICA DIECI DIALOGHI*

U europskoj kulturnoj panorami druge polovice 16. stolje a djelo *Della retorica dieci dialoghi* (Venecija, 1562) mnogostranoga mislioca Frane Petri a iz Cresa ozna uje nadvladavanje skolasti koga i filološkoga aristotelizma u odnosu na nasljedovanje klasi nih autora. Uz to, Petri osporava i Platona kad ovaj odre uje retoriku kao »uvjerljivu tehniku, lišenu sadržaj , utemeljenu na vjerovanju a ne znanju« (usp. Platon, *Gorgija* XIII, 459 a-b).

U svojim dijalogima o retorici creski filozof sokratsko-platonovskom metodom dokazuje da je retorika op a znanost o jeziku, primjenjiva na svako polje ljudskoga znanja. On je, dakle, postavio znanstvene osnove »op oj lingvistici«, ukoliko ona u svim jezicima raspoznaje op e strukture, funkcije i ciljeve (usp. *Della retorica* IX, f. 51).

U Petri evu su djelu k tomu prisutni misti ni i simboli ni elementi humanisti ko-renesansnog platonizma, kojemu je istaknuti predstavnik bio filozof Marsilio Ficino. Odnosi izme u znaka i ozna enoga u Petri-evim dijalogima upu uju na simboli ku korespondenciju izme u svih elemenata svijeta. »Rije « tako postaje objavom dubokih veza izme u fizi ke i metafizi ke pouzdanosti, znak božanskoga koji se o ituje u ovjeku i u svim stvorenjima.

KREŠIMIR ČVRLJAK

Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb, Hrvatska /

Institute of the History of Croatian Literature, Theatre and Music, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

PETRI EV *MANOSCRITTO NAPOLETANO* IZ 1572. GODINE: PRILOG RASVJETLJAVANJU PETRI EVE POLEMIKE S BERNARDINOM TELESIJEM

Zaslugom Pasqualea Villarija, u Napulju je Francesco Fiorentino pronašao dva Petri eva pisma iz g. 1572. s kriti kim primjedbama na

drugo izdanje Telesijeva djela *De rerum natura* (1570). Petri ih je napisao na Telesijevo uporno traženje, ali i na traženje Telesijeva privrženog u enika i prijatelja Antonija Persija, ina e i Petri eva prijatelja. Ve ta okolnost svojevrsnog naru ivanja primjedaba karakterizira upitnim polemici ki prefiks Petri evih prigovora koji su svedivi na dvije tvrdnje:

1. Tvar, kako je Telesio razumijeva, ne može se doku iti osjetilima;
2. Djeluju e prirode topline i hladno e nisu dovoljne da se protuma i raznolikost prirodnih u inaka.

Danas se ti prigovori mogu uzeti za Petri evu mikrореkonstrukciju Telesijeve prirodne filozofije, kao i za njegov pionirski doprinos transformaciji telezijanizma još za Telesijeva života. Petri tako er svjetuje Telesija da bude izdašniji s primjerima, a manje pribjegava suhoparnim metafizi kim apstrakcijama. No, dva su renesansna inovatora suglasni u osnovnom stavu: Aristotelov je nauk krnj i neodrživ. Drugu knjigu u kojoj se Telesio bavi razgradnjom Aristotelove filozofije, Petri nalazi besprigovornom, štoviše, gotovo svakog divljenja dostojnom.

U svojim prigovorima Petri skre e Telesiju pozornost da je Parmenid u vatri i zemlji, odnosno toplome i hladnome prvi fiksirao pola svijeta i stvar . Aristotel (*Fizika*, A. I, 188a5) mu je svjedokom tog Parmenidova primata. Ne želi, naime, Petri da tkogod spo itne Telesiju da preuzima tu e pod svoje. Telesio tako er i pogrešno atribuirira, upozorava Petri , kad nauk o etirima elementima, umjesto Empedoklu, pripisuje Hipokratu. Me utim, obojicu je, tvrdi Petri , pretekao kronološki sporni Okel iz Lukanije. No uza sve prešu ivanje Parmenida u tako važnom kontekstu, te navedenu pogrešnu atribuciju, Telesio je najdosljedniji renesansni apologet nepatvorenog naturalizma: Ništo nije odobravao što ne bi bilo dosežno osjetilima.

U tom postavljanju osjetil prije razuma Petri je saglèdao Telesijevo potpuno udaljavanje od Parmenida, s kojim je u filozofiji otpo ela gradnja nadosjetilnoga svijeta. A izuzeti razum u istraživanjima prirode, s osloncem isklju ivo na osjetilo, nije mogu e, jer nam osjetilo pruža percepciju promjene, ali ne i subjekta koji se mijenja. Time Telesio strši i u užem krugu renesansnih predvodnika u dekonstrukciji nadosjetilnog svijeta. Petri ga u toj dekonstrukciji poticajno sokoli: Od neprijeporno istinskog filozofa (kakvim je Petri smatrao Telesija),

svaki strah od Aristotela i njegova autoriteta treba biti daleko! Aristotel je tek poluistinit kad tvrdi da su osjetila pokrenula prirodne znanosti. Petri dopunjuje: Razum je nužan u prirodnim istraživanjima.

Dva su se renesansna filozofa razišla u razumijevanju naturalizma: Petri je jako naklonjen naturalizmu, no nije slabije uvažavao platonske ideje; korjeniti naturalist Telesio za Platonove ideje i Aristotelove forme nije htio ni uti ni znati. U tom njihovu neskladu Fiorentino daje za pravo Telesiju kao odlučnijem poborniku renesansnog naturalizma. Petri je prijateljevao i 'polemizirao' s filozofom kojega je ve renesansa naresila raskošnim antonomazijama: *novorum hominum primus, splendor naturae, summus, Philosophus bonus*, a osobno bih, parafraziraju i, dometnuo – i (uz Hipokrata u antici) »renesansni prijatelj prirode«.

PETRI 'S *MANOSCRITTO* NAPOLETANO FROM 1572: A CONTRIBUTION TO THE ELUCIDATION OF PETRI 'S POLEMICS WITH BERNARDINO TELESIO

Pasquale Villari holds the credit for Francesco Fiorentino's locating in Naples in 1874 Petri's two letters from 1572, which contain critical remarks on the second edition of Telesio's work *De rerum natura* (1570). Petri wrote the commentaries at Telesio's strong insistence as well as that of Telesio's devoted pupil, Antonio Persio, their mutual friend. The very fact that the commentaries were commissioned brings into question the polemic character of Petri's critical remarks, leading to two conclusions:

- (1) Matter, according to Telesio, cannot be perceived by the senses;
- (2) Acting natures of heat and cold alone cannot provide an explanation for the variety of natural effects.

Today these commentaries may be viewed as Petri's microreconstruction of Telesio's natural philosophy, but also as his pioneering contribution to the transformation of Telesio's philosophy during his lifetime. Additionally, Petri advised Telesio to afford more examples instead of dull metaphysical abstractions. But the two Renaissance innovators agree on the fundamental statement: Aristotle's doctrine is incomplete and unsustainable. On the second book of *De rerum natura*

in which Telesio deconstructs Aristotle's philosophy Petri had no comment. Moreover, he found it worthy of every admiration.

In his commentaries, Petri draws Telesio's attention to the fact that Parmenides was the first to lay down the principles of the world in fire and earth, i.e. heat and cold. In his *Physics* (A. I, 188a5), Aristotle testifies to Parmenides's forerunning role. Petri insists on making it clear that Telesio made no borrowings. He also points to Telesio's erroneous attribution of the doctrine of four elements to Hyppocrates instead of to Empedocles. According to Petri, both, however, were surpassed by Ocellus of Lucania, who has not been dated with certainty. Despite of his ignoring Parmenides in such an important context and the wrong attribution, Telesio remains the most consistent Renaissance apologist of genuine naturalism: he approved of nothing that could not be perceived by the senses.

By positioning senses before reason Petri saw Telesio's complete departure from Parmenides, who is credited for inaugurating the world beyond senses into philosophy. Excluding ratiom in examining nature and exclusive reliance on the senses is not possible, because the senses provide only perception of change but not that of the changing subject. With such an argument Telesio remained isolated in the narrower circle of Renaissance forerunners of the deconstruction of the world beyond senses. Petri, however, encouraged Telesio in his idea of deconstruction: a true philosopher (such as Telesio in Petri's opinion) should have no fear whatsoever of Aristotle or his authority! Aristotle is only partly right when he argues that senses have induced natural sciences. Petri adds: Reason is necessary in natural study.

Two Renaissance philosophers failed to share the same approach to naturalism: Petri was prominently inclined towards naturalism, but equally accepted Platonic ideas; Telesio's deep-rooted naturalism showed no understanding for Plato's ideas or Aristotle's forms. In their discord Fiorentino sides with Telesio as a more vehement adherent of Renaissance naturalism. Petri was a friend and 'polemic' contemporary to a philosopher, upon whom Renaissance had already bestowed the antonomasia *novorum hominum primus, splendor naturae, summus, philosophus bonus*. Paraphrasing, I would add yet another – besides Hyppocrates in the antiquity – a »Renaissance friend of nature«.

BRUNO ĆURKO

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia

IZVORI DEVETE KNJIGE DRAGIŠI EVA DJELA *DE NATURA ANGELICA*

Juraj Dragiši u završnoj, devetoj knjizi svojeg djela *De natura angelica* (Firenca, 1499, ff. o7v-q8r), u kontekstu svog angelološkog nauka, analizira neke od temeljnih pojmova iz filozofije prirode, osobito vje nost, vrijeme, mjesto i kretanje. U tim se analizama Dragiši naj eš e poziva na Aristotela, ak 29 puta, od toga deset puta izrijeком na Aristotelovu *Fiziku*, a jednom na *Metafiziku*. Uz to, Dragiši spominje arapske komentatore Aristotela: Averroesa dvaput, od toga jednom njegove *Komentare treće knjige Fizike*, i jednom Avicenu.

Od teoloških izvora naj eš i je Sv. Augustin koji je spomenut deset puta. Dragiši pet puta upu uje na njegovo djelo *De genesi ad litteram libri duodecim*, a jednom na dvanaestu knjigu njegovih *Ispovijesti*. Tri puta Dragiši izrijeком upozorava na misli nau avane in *Parisino gymnasio*. Pritom su spomenuti sljede i istaknuti skolasti ari: trojica profesora Pariškoga sveu ilišta Henrik iz Ghenta (*Doctor Solemnis*), Egidije iz Rima (*Doctor Fundatissimus*) i Godfred iz Fontainesa (*Doctor Venerandus*), te pariški student i profesor na talijanskim sveu ilištima Grgur iz Riminija (*Doctor Acutus*).

Sv. Ivana Damaš anina Dragiši spominje uz tri teme: kad raspravlja o vje nosti, o odnosu an ela i mjesta te u poglavlju o kretanju an el . Sv. Toma Akvinski i Platon spomenuti su dvaput: Toma pri Dragiši evu izlaganju o odnosu an ela i mjesta, a Platonov nauk o kretanju duše kad Dragiši raspravlja o gibanju an ela s jednoga na drugo mjesto. Dragiši upu uje na dva Boetijeva djela *De Trinitate* i *De hebdomadis*.

Jednom su spomenuti Sv. Anselmo Kanterberijski i njegovo djelo *Proslogion* te »naš Jeronim« (*noster Hieronymus*) i njegova poslanica *Ad Marcellam*, i to u drugom poglavlju »Opinio de aevo«. Kad raspravlja *de loco angelorum*, Dragiši podsje a i na nauk Sv. Grgura Nazijanskoga prema kojem su »an eli stvoreni mnogo stolje a prije osjetilnoga svijeta«.

Dragiši eva filozofija prirode, kako je izložena u devetoj knjizi njegova djela *De natura angelica*, utemeljena je na Aristotelu, naročito na njegovoj *Fizici*, i uključuje dugotrajnu i razgranatu aristotelovsku tradiciju, dok mu je u teološkim pitanjima najpouzdaniji vodič Sv. Augustin.

SOURCES OF THE NINTH BOOK OF JURAJ DRAGIŠI'S *DE NATURA ANGELICA*

In the final, ninth book of his work *De natura angelica* (Florence, 1499, ff. o7v-q8r), within the context of his own theological doctrine on angels, Juraj Dragiši analyses some of the fundamental notions of natural philosophy, with special emphasis on eternity, time, place and motion. In these analyses Dragiši most frequently refers to Aristotle, as many as 29 times, making ten explicit references to Aristotle's *Physics*, and one to his *Metaphysics*. In addition, Dragiši mentions Arabic commentators of Aristotle: Averroës twice, including his *Commentary on the third book of Physics*, and Avicenna once.

In theological sources, St. Augustine is mentioned ten times. Dragiši makes five references to St. Augustine's work *De genesi ad litteram libri duodecim*, and one reference to the twelfth book of his *Confessiones*. Dragiši makes three references to the theses taught in *Parisino gymnasio*, mentioning the following notable scholastics: three professors of the Paris University – Henry of Ghent (*Doctor Solemnis*), Giles of Rome (*Doctor Fundatissimus*), and Godfrey of Fontaines (*Doctor Venerandus*), as well as the Parisian student and professor at Italian universities – Gregory of Rimini (*Doctor Acutus*).

Dragiši's references to St. John Damascene concern three topics: his discussion on eternity, on the relationship of angel and place, and the chapter on the motion of angels. St. Thomas Aquinas and Plato are mentioned twice: Thomas in Dragiši's analysis of the relationship between angel and place, and Plato's doctrine on the motion of soul when Dragiši discusses the motion of angels from one place to another. Dragiši points to two of Boethius's works: *De Trinitate* and *De hebdomadis*.

A single reference is made to St. Anselm of Canterbury and his work *Proslogion* as well as *noster Hieronymus* and his epistle *Ad Marcellam*

in the second chapter of »Opinio de aevo«. While discussing *de loco angelorum*, Dragiši also draws attention to the teaching of St. Gregory Nazianzenus, by which »angels had been created many centuries prior to the sensible world«.

Dragiši's natural philosophy, as expounded in the ninth book of his *De natura angelica*, is based on Aristotle, mainly his *Physics*, including the long and branching Aristotelian tradition, while the influence of St. Augustine tends to dominate in theological questions.

RAFFAELLA DE SANCTIS

*Scuola Superiore, Chieti, Italia /
Viša škola, Chieti, Italija*

FRANCESCO PATRIZI E L'ACCADEMIA DELLA FAMA

Francesco Patrizi è stato uno dei fondatori della celebre Accademia della Fama, detta anche Veneziana, nata nel 1557 e fallita clamorosamente, dopo solo quattro anni, nel 1561. Il Patrizi torna a Venezia nel 1560, dunque solo un anno prima della chiusura della suddetta Accademia, istituita nel palazzo del patrizio e senatore veneziano Federico Badoaro in collaborazione con Domenico Venier, il quale aderisce solo ufficialmente all'iniziativa.

Tale Accademia suscita interesse soprattutto per la sua organizzazione che può essere confrontata con la celebre cittadina di Tommaso Campanella, ma anche per la struttura interna, della quale gli adepti sono quasi delle membra vive, parte di un unico corpo. È interessante conoscere la carica che Francesco Patrizi ha ricoperto all'interno della cerchia culturale e l'influenza del suo pensiero sullo statuto dell'Accademia stessa.

FRANE PETRI I ACCADEMIA DELLA FAMA

Kad je godine 1557. u pala i patricija i senatora Federica Badoara, u suradnji s Domenicom Venierom, koji je službeno podupro inicijativu, utemeljena slavna *Accademia della Fama*, poznata i kao *Veneziana*, Frane Petri bio je jedan od njezinih utemeljitelja. Petri se u Veneciju vratio godine 1560., godinu dana prije njezina bu noga ukinu a.

Kratkovjeka venecijanska akademija pobuđuje interes prije svega zbog svoje organizacije, koja se može usporediti sa slavnom *cittadinom* Tommasa Campanelle, ali i zbog svoga unutrašnjeg ustroja, prema kojemu su članovi bili gotovo udovi jedinstvenoga tijela. Od posebnoga je interesa spoznati ulogu koju je Petri odigrao unutar toga kulturnoga kruga i utjecaj Petrijeva mišljenja na statut Akademije.

HEDA FESTINI

*Rijeka, Hrvatska /
Rijeka, Croatia*

KADA ANALIZIRAM FRANU PETRIJA (1529–1597), ZAŠTO MISLIM NA JURJA POLITEA (1827–1913)?

Takva je misaona staza moguća, jer su i Petri i Politeo pronicanjem u antičke utilitarističke stavove uzdigli svoja gledanja načovjekado visokih moralnih zasada (standarda). Ustajivanjem takvog utilitarizma vodili su ga prema najsuvremenijem usmjerenju, kakav je posebno Singerov utilitarizam preferencije.

Teme susreta tih dvaju mislilaca bile su:

1. zadovoljstvo odnosno bol;
2. korist;
3. ljubav prema sebi (egoizam);
4. utilitarizam i njegovo nadilaženje.

WHY I THINK OF JURAJ POLITEO (1827–1913) WHEN I ANALYZE FRANE PETRIJA (1529–1597)

This interpretative trajectory is possible because by adopting Ancient utilitarian views, both conceived of human beings as subject to high moral standards. By developing such forms of utilitarianism they led it in the direction of contemporary views, such as, for example, Singer's preference utilitarianism.

Themes in the works of these philosophers were:

- (1) pleasure and pain;
- (2) utility;
- (3) self-love (egoism);
- (4) utilitarianism and its overcoming.

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

UTJECAJ PIETRA POMPONAZZIJA NA FEDERIKA GRISOGONA: GRISOGONO IZME U PLATONIZMA I ARISTOTELIZMA

U referatu e biti prikazan utjecaj Pietra Pomponazzija na Federika Grisogona, Grisogonov stav prema nominalizmu i njegov odnos prema renesansnoj »borbi autoritet «, odnosno prema Aristotelu i Platonu. Grisogono kritizira Pomponazzija kao nominalista i drži da nominalizam svojim shva anjem pojedina nog i op eg dokida mogu nost matematike kao znanosti.

Grisogono, me utim, nije platonir ar jer se priklanja peripateti kom shva anju bitka matemati kih predmeta. On na svojstven na in tuma i aristotelovski pojam apstrakcije, odnosno bitka onog što je razumom izdvojeno iz osjetilnog, pa tako i matemati kih predmeta. Iako matemati ki predmeti aktualno jesu samo u mišljenju, oni ipak jesu na potencijalan na in i u stvarima. Ovom interpretacijom, misli Grisogono, postignuto je dvoje: mogu nost matematike kao znanosti i neka potencijalna matemati ka odredivost materijalnog i osjetilnog bi a.

INFLUENCE OF PIETRO POMPONAZZI ON FEDERIK GRISOGONO: GRISOGONO BETWEEN PLATONISM AND ARISTOTELIANISM

This article aims to highlight the influence of Pietro Pomponazzi on Federik Grisogono, the latter's position on Nominalism and attitude

towards the Renaissance ‘authority conflict’—that is, towards Aristotle and Plato. Grisogono criticizes Pomponazzi for being a Nominalist, holding that with its understanding of the individual and universal, Nominalism denies the scientific nature of mathematics.

Grisogono, however, is not a Platonist, for he adopts a peripatetic view on the being of mathematical objects. He comes forward with an original interpretation of the Aristotelian concept of abstraction—that is, of the being separated from the sensible by means of reason, including mathematical objects as well. Although mathematical objects are in thought actually, they still are in things potentially. Such an interpretation, Grisogono holds, has accomplished two goals: the possibility of mathematics as a science and certain potential mathematical determinability of the material and sensible being.

ROCCO GRIPPA

La Facoltà di sociologia delle comunicazioni dell'Università degli studi di Macerata, Italia /

Sociološki fakultet, Sveučilište u Macerati, Italija

ASPETTI SOCIOLOGICI DELLA CITTÀ FELICE

Le interpretazioni storico-filosofiche sulla *Città felice* non sono, a mio avviso, esaustive della complessità dell'opera, la quale include anche degli aspetti sociologici che mi propongo di esaminare nel mio contributo.

Tra gli argomenti più rimarchevoli l'ordinamento sociale, strutturato secondo un sistema a doppia valenza: le classi sociali sono sei ma, fra queste, vi è un'ulteriore suddivisione in tre dominanti e tre definite dal Patrizi »servili«, rispecchiando la mentalità dell'epoca e non solo. Questo modo di concepire la società si contrappone ai modelli proposti da Thomas More e Tommaso Campanella.

È interessante, anche, come l'Autore affronti la problematica riguardante la designazione delle cariche pubbliche dell'amministrazione cittadina: le tre classi »dominanti«, a rotazione periodica, si alterna-

no nella gestione della *res publica*. Infatti, secondo il filosofo, »deono, adunque, esser eletti al governo della città i più vecchi, ed i giovani hanno ad esser governati, acciocché prima imparino ad essere retti essi che abbiano à reggere altrui« (Cap VIII). In questa struttura sociale le ultime tre classi, contadini, mercatanti ed artefici sono escluse dal governo in quanto, con la loro vita piena di affanni non possono, per il filosofo dalmata, godere della »beatitudine« di chi, libero da preoccupazioni materiali, si diletta nella speculazione filosofico-scientifica.

SOCIOLOŠKI ASPEKTI PETRI EVA *SRETNOG GRADA*

Povijesno-filozofska tuma enja *Sretnog grada* nisu, po mom mišljenju, iscrpila kompleksnost Petri eva djela, koje uklju uje i sociološke aspekte, koje namjeravam istražiti u mom izlaganju.

Jedna od najznačajnijih tema Petri eva *Sretnog grada* društveni je poredak, strukturiran prema sustavu dvojake vrstne: šest je društvenih klasa, a među njima postoji daljnja podjela na tri klase koje gospoduju i tri klase koje Petri naziva 'služiteljskima', u čemu se odražava mentalitet epohe i ne samo to. Ovaj način poimanja društva suprotstavljen je modelima, koje su izložili Thomas More i Tommaso Campanella.

Osim toga, pisac se suočava s problemom imenovanja u javne službe u gradskoj upravi: tri se gospodujuće klase, periodičnom rotacijom, izmjenjuju u upravljanju državom. Zapravo, kako isti kaže Petri u osmom poglavlju, »u upravu grada moraju, dakle, biti izabrani najstariji, a mlade treba voditi da prvo nauče ispravno se ponašati da bi kasnije vladali drugima.« U ovom su društvenom ustroju iz uprave isključene posljednje tri klase: seljaci, trgovci i obrtnici, jer u svojim životima punim brigama ne mogu, prema dalmatinskom filozofu, uživati »blaženstvo« onoga koji se, slobodan od materijalnih preokupacija, s užitkom posvečuje filozofsko-znanstvenom razmatranju.

IVAN KOLEV

*Philosophy Department, Sofia University, Bulgaria /
Odjel za filozofiju, Sveučilište u Sofiji, Bugarska*

**RETHINKING MODALITY:
NICHOLAS OF CUSA AND MARTIN HEIDEGGER**

The aim of this paper is to explore two conceptions of modality which can be seen in the works of Nicholas of Cusa (*De possest, Compendium, De apice theoriae*) and Martin Heidegger (*Being and Time*). My intention is to analyse the place of notion of modality in two ontologies: the ontology of the infinite of Cusanus and the fundamental ontology of the finite being of Heidegger. Both of them are explored as based on modality metaphysics. The main topic is situated around the notion *posse* of Cusanus and the notion *Seinkönnen* of Heidegger. All this is situated in the context of contemporary debates about modality and possible worlds problematics.

**PROMIŠLJANJE MODALNOSTI:
NIKOLA KUZANSKI I MARTIN HEIDEGGER**

Cilj je ovog izlaganja istražiti dva poimanja modalnosti, koja se mogu pronaći u djelima Nikole Kuzanskog (*De possest, Compendium, De apice theoriae*) i Martina Heideggera (*Sein und Zeit*). Moja je namjera analizirati mjesto modalnosti u dvjema ontologijama: u ontologiji beskonačnosti Nikole Kuzanskog i u fundamentalnoj ontologiji konačnog bića u Heideggera. Obje ontologije biti proučavane pod vidom modalnosti. Pritom se prouka usredotočuje na pojmove *posse* u Kuzanskog i *Seinkönnen* u Heideggera, a u kontekstu suvremenih rasprava o modalnosti i problemu mogućih svjetova.

MISLAV KUKOČ

*Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«, Centar Split, Hrvatska /
Institute of Social Sciences »Ivo Pilar«, Center Split, Croatia*

MLADI PETRI U ARISTOTELOVU LICEJU

Većina interpretacija Petrijeva mladenačkog socijalnofilozofijskog djela *La città felice* kao platonističkog djela dala se dobrim dijelom zavesti:

- a) njegovim naslovom, koji je sugerirao primisao da se *Sretan grad* kreće u okružju njemu historijski srodne literature renesansnog socijalnog utopizma;
- b) općeprihvaćenim spoznajama da se upravo svojim platonizmom i polemičkom antiaristolizmom zreli Petrijeva afirmirao kao svjetski poznat renesansni filozof.

Nasuprot tim *main stream* interpretacijama, u ovom se radu argumentira postavka da Petrijev prvijenac nije ni platonističko ni utopijsko djelo. Naime, poredbeni rad Lamba Petrijeva *Sretnoga grada* i Aristotelove *Politike* nedvojbeno navodi na zaključak da je Petrijeva pri izgradnji svoje rane socijalnofilozofijske koncepcije imao za uzor isključivo Aristotela, o čemu nedvosmisleno i sam piše u uvodnoj posveti braću Vigeriju i Girolamu dalla Rovere.

YOUNG PETRI IN ARISTOTLE'S LYCEUM

Most interpretators of Petri's juvenile socialphilosophical opuscle *La città felice* as a Platonic one are somewhat misled:

- a. by the title, which suggests that the *Happy City* belongs to the historically affiliated literature of the Renaissance social utopism;
- b. by generally accepted views that the mature Petri earned his place in Renaissance philosophy by no other than his Platonism and polemic anti-Aristotelianism.

Contrary to these mainstream interpretations, this article aims to show that Petri's first printed work (1553) belonged neither to Platonic nor utopian literature. Comparative analysis of Petri's *La città felice* and Aristotle's *Politics* clearly leads to a conclusion that in the

construction of his early conception in social philosophy Petri drew solely on Aristotle, the statement of which he himself has unambiguously provided in the introductory dedication to the brothers Vigerio and Girolamo dalla Rovere.

IVICA MARTINOVIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

RU ER BOŠKOVI O FRANI PETRI U: ULOGA VARENIUSOVA DJELA *GEOGRAPHIA UNIVERSALIS* (1650)

Godine 1739., tijekom prve godine teološkog studija, napisao je Ru er Boškovi dvije komplementarne rasprave »o obliku Zemlje« (*de Telluris figura*). U prvoj, *De veterum argumentis pro Telluris sphaeritate dissertatio*, izložio je povijest etiriju argumenata za sferi nost Zemlje, a u drugoj, *Dissertatio de Telluris figura*, kriti ki je ispitao problem na temelju suvremenih teorijskih modela o gravitaciji (Newton, Huygens, Fermat) i provedenih geodetskih mjerenja (Maupertuis).

U povijesnom pregledu *pro Telluris sphaeritate* u sklopu drugoga argumenta za sferi nost Zemlje prikupio je Boškovi dokaze o zakrivljenosti Zemljine površine *ex circumterrestribus apparentiis* tj. dokaze koje na temelju pojav u blizini Zemljine površine može pribaviti promatra na morskoj obali ili na brodu. Mladi je Boškovi pritom spomenuo one koji su tvrdnju o sferi noj Zemlji osporavali uvo enjem lomova vidnih zraka. Me u onima koji su zastupali takvo stajalište Boškovi je poimence spomenuo jedino Franu Petri a, »koji je u 25. i 26. knjizi *Pancosmiae* nijekao sferi nost Zemlje« pozivaju i se pritom na dva svoja opažaja: opažaj planina na otoku Korzici 1574. godine s broda tijekom plovidbe za Španjolsku i opažaj Osor ice 1562. godine s velikog broda usidrena u venecijanskoj luci uo i putovanja za Cipar. Boškovi je izri ito upozorio na o iglednu lažnost toga Petri eva dokaza (*falsitas per sese*).

Najmla e me u Boškovi evim izvorima pri pisanju povijesne rasprave bilo je pionirsko djelo *Geographia generalis* (1650) njema koga

u enjaka Bernharda Vareniusa, koje je poslije rane piš eve smrti doživjelo brojna izdanja, osobito u Engleskoj. Upravo je njema ki geograf u uvodu poglavlja »De figura Telluris« jezgrovito upozorio na izdvojeno Petri evo stajalište o obliku Zemlje. Za njega je Petri bio »ne nepoznati filozof« me u prethodnicima iz prošloga tj. 16. stolje a (*e recentioribus prioris saeculi non ignobilis Philosophus Franciscus Patricius*).

Zato Vareniusova *Geographia generalis* postaje važnom knjigom u povijesti hrvatske kulture:

1. U brojnim izdanjima od 1650. do 1715. godine, uključujući i izdanje koje je u Cambridgeu 1672. priredio Newton, ta je knjiga upozoravala na posebno stajalište renesansnoga filozofa Frane Petri a o obliku Zemlje;
2. Svojim poglavljem »De figura Telluris« ona je bitno utjecala na strukturu i izvore povijesne rasprave mladoga Boškovi a o argumentima za sferi nost Zemlje te izravno upozorila Boškovi a na Petri evo stajalište.

RU ER BOŠKOVI ON FRANE PETRI : THE ROLE OF VARENIUS'S WORK *GEOGRAPHIA UNIVERSALIS* (1650)

During the first year of his theological studies, in 1739, Ru er Boškovi wrote two complementary treatises »on the shape of the Earth« (*de Telluris figura*). In *De veterum argumentis pro Telluris sphaericitate dissertatio*, the first of the two treatises, Boškovi expounded the history of the four arguments for the sphericity of the Earth, whilst in the second, *Dissertatio de Telluris figura*, he critically examined the problem on the basis of contemporary theoretical models of gravity (Newton, Huygens, Fermat) and the available geodetic measurements (Maupertuis).

In his first geophysical treatise within the second argumentation for the sphericity of the Earth, Boškovi supplies proofs on the curvature of the Earth's surface *ex circumterrestribus apparentiis* – that is, the results which, on the basis of the appearances close to the Earth's surface, an observer on the shoreline or aboard a ship was able to obtain. Young Boškovi further mentions those who, by introducing the refractions of

visual rays, rejected the idea of the spherical Earth. Among the latter, Boškovič singles out one name only, that of Frane Petri, »who, in the 25th and 26th book of *Pancosmia*, refuted the Earth's sphericity« on the grounds of his own two observations: a 1574 observation of the mountains of the Island of Corsica from a ship sailing to Spain, and the observation of Osorica, highest hilltop on the Island of Cres, as viewed from a large vessel anchored at the Venetian port on the eve of his voyage to Cyprus in 1562. Boškovič explicitly emphasised the obvious fallacy of Petri's proof (*falsitas per sese*).

While writing his historical survey in geophysics, among the most recent sources Boškovič consulted was the pioneering work of the German scholar Bernhard Varenius, *Geographia generalis* (1650), which, due to the author's early death, saw a number of editions, English ones in particular. It was in the chapter »De figura Telluris« that this German geographer drew attention to Petri's isolated view on the shape of the Earth. He described Petri as »a philosopher not unknown« among the predecessors from the previous – that is, sixteenth century (*e recentioribus prioris saeculi non ignobilis Philosophus Franciscus Patricius*).

Varenius's *Geographia generalis* has thus earned an important place in the history of Croatian culture:

- (1) In a succession of editions published between 1650 and 1715, including also the Cambridge edition revised by Newton in 1672, this book pointed to a specific view of the Renaissance philosopher Frane Petri on the shape of the Earth;
- (2) With its chapter »De figura Telluris«, this book influenced significantly the structure and the sources of the historical treatise of young Boškovič on arguments for the sphericity of the Earth, introducing Boškovič most directly to Petri's view on the problem.

ŽELJKA METESI

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia

PETRI EV POJAM *CONCETTA* I MANIRISTI KO-BAROKNE TEORIJE KON ETIZMA

Pokazavši da je Petri svojom poetikom anticipirao neke poglede i tendencije karakteristične za nadolazeće razdoblje, dosadašnja su istraživanja ujedno ukazala i na potrebu za jednim opsežnim pristupom kojim bi se njegova poetika proučila iz horizonta manirizma i baroka. Usredotočen na pojam *conchetta*, jedan od najrelevantnijih pojmova 16. i 17. stoljeća, rad nastoji ispitati koliko se ovaj »mislitelj prijelaza« svojim poimanjem *conchetta* približio manirističkoj i baroknoj poetici.

Petri je sudjelovao u renesansnim polemikama i diskusijama usredotočenima na pitanje je li pjesništvo rezultat oponašanja ili u njemu treba vidjeti kreativnu duhovnu djelatnost, a upravo je pojmom *conchetta*, u kojem je vidio bitnu sastavnicu pjesničkog stvaranja, rušio teoriju oponašanja. Tumačio je i svako djelo kao realizaciju *conchetta*, nevidljive, netjelesne ideje, slike ili unutarnjeg nacрта, koji je prethodno oblikovan u duhu umjetnika – pjesnika, Petri će ukazati na presudnu ulogu i značenje *conchetta* u procesu izgradnje umjetničkog djela.

Usporedba Petrievih, za ovu temu nezaobilaznih djela, *Le rime di Messer Luca Contile, divise in tre parti, con discorsi, et argomenti di M. Francesco Patritio et M. Antonio Borghesi* (1560), *Della retorica dieci dialoghi* (1562), *Della poetica* (1586) s reprezentativnim manirističkim i baroknim spisima likovne i pjesničke teorije, prije svih s djelom *L'idea de' pittori, scultori et architetti* (1607), Federica Zuccarija, talijanskog manirističkog slikara i teoretičara *conchetta* u likovnoj umjetnosti, krajim traktatom *Del concetto poetico* Camilla Pellegrina, koji je napisan 1598. a objavljen tek 1898. godine, te s opsežnim traktatom *Il cannocchiale aristotelico* (1654) Emanuelea Tesaura, najznačajnijeg predstavnika barokne poetike, pokazuje da se, unatoč razlikama i originalnosti te individualnosti u mišljenju, u teorijama navedenih teoretičara umjetnosti može uočiti Petrievu temeljnu uvid u umjetnost kao stvaranje i umjetniku kao tvorcu.

PETRI 'S NOTION OF *CONCETTO* AND CONCETTISM OF THE PERIOD OF MANNERISM AND BAROQUE

Scholarly research to date has shown that Petri 's poetics anticipated some of the views and lines of development characteristic of the ensuing period, but has also pointed to the need for a comprehensive survey which would examine his poetics from the perspective of the Mannerism and the Baroque. Focused on the notion of *concetto*, one of the most relevant notions of the sixteenth and seventeenth centuries, this article aims to explore the extent to which Petri 's understanding of *concetto* actually anticipated the poetics of the oncoming Mannerism and Baroque.

Petri participated in Renaissance polemics and discussions on the question whether poetry is the result of imitation or it ought to be viewed as a creative act. It was his notion of *concetto*, which he envisaged as an important element of poetic creation, that refuted the theory of imitation. By interpreting each work as a realisation of *concetto*, idea or concept previously conceived by the artist's or poet's wit, Petri drew attention to the essential role and meaning of conceit – *concetto* – in the creative artistic process.

Comparison of Petri 's works *Le rime di Messer Luca Contile, divise in tre parti, con discorsi, et argomenti di M. Francesco Patritio et M. Antonio Borghesi* (1560), *Della retorica dieci dialoghi* (1562), *Della poetica* (1586) with representative theoretical works in the art and poetry of the Mannerism and the Baroque, primarily with the work *L'idea de' pittori, scultori et architetti* (1607) by Federico Zuccari, Italian painter of the Mannerism and theoretician of *concetto* in art, shorter tract *Del concetto poetico* by Camillo Pellegrino, written in 1598 but not published until 1898, along with the extensive tract *Il cannocchiale aristotelico* (1654) by Emanuele Tesauro, most prominent exponent of the Baroque poetics indicates that, despite differences and originality, the theories of the earlier mentioned art theoreticians expound Petri 's fundamental doctrine on art as creation and artist as creator.

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb, Hrvatska /
Institute of the History and Philosophy of Science, Croatian Academy of
Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

NEKA OBILJEŽJA RENESANSNE ALKEMIJSKE SIMBOLIKE

Nakon izuma tiska dolazi do izdavanja starih alkemijskih rukopisa. Radi njihova tumačenja i pojašnjavanja urednici im tijekom renesanse dodaju slike i simbole. Kako se još u doba kasnog srednjeg vijeka alkemija priklonila kršćanstvu, to je njezin simbolizam obuhvatio više duhovnu, a manje materijalnu komponentu. Glavni je motto alkemijskog *Ars magna* bio *solve et coagula* (*rastavi i spoji*), u duhovnom smislu smrti i uskrsnuća: razgradnja, pročišćavanje i ponovno spajanje.

Tijekom promatranja alkemijske prijetvorbe u tikvici ili retorti, alkemikar je imao određene duhovne doživljaje, koje je projicirao s pomoću u simbol. Za razliku od ranijih povijesnih razdoblja, kada su se kao alkemijski simboli koristili simboli planeti i geometrijski likovi, u renesansi se gotovo u pravilu koristi simbolizam životinji (gavran, orao, lav, bijeli golub, labud, pelikan, feniks, paunovo pero, zmija i drugo). Taj simbolizam nije bio jednoznamenit. Radilo se o stvarnim ili mitskim životinjama, uglavnom iz egipatske i antičke mitologije, što je vjerojatno posljedica obnove hermetizma. U poslijerenesansnom razdoblju životinjski je simbolizam napušten, a simbolom alkemijskog čina postaje uvijek u geometrijskim likovima trokuta i četverokuta.

SOME CHARACTERISTICS OF RENAISSANCE ALCHEMICAL SYMBOLISM

With the invention of printing old alchemical manuscripts were published. For reason of interpretation and clarity Renaissance editors embellished the publications with illustrations and symbols. As by the late Middle Ages alchemy had adhered to Christianity, its symbolism tended to aim at the spiritual rather than material component. The guiding motto of the alchemic *Ars magna* was *solve et coagula* (*resolve and*

compose) in the spiritual meaning of death and resurrection: decomposition, purification and reunion.

While observing alchemic processes in a flask or retort, an alchemist experienced certain spiritual sensations which he projected by means of symbols. Unlike the earlier historical periods when planets and geometrical figures were used as alchemic symbols, the Renaissance, almost as a rule, used animal symbolism (raven, eagle, lion, white dove, swan, pelican, phoenix, peacock's feather, snake etc.). This kind of symbolism was pregnant with meaning. Animals were either of this or the mythical world, derived mainly from the Egyptian or classical mythology, partly the result of the revival of Hermeticism. Post-Renaissance alchemic symbolism abandoned the animal world and shifted to man as a symbol of the alchemic act represented by geometric figures of triangle and quadrangle.

ESTELLA PETRIĆ-BAJLO

*English Department, University of Zadar, Croatia /
Engleski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

ON PHILIP SIDNEY'S *DEFENCE OF POESIE* (1595)

Sir Philip Sidney (1554–1586) was the first major poet of the Renaissance in England. Between 1572 and 1575 he travelled in France, Germany, Austria and Italy. During his year in Italy, most of it spent in Venice, he gave most of his time to serious study of history and ethics (Drabble: 902). After his return to England he dedicated the rest of his short life to writing literature and in 1584 he invited Giordano Bruno to visit Oxford. Bruno afterwards dedicated two of his titles to Sidney in token of gratitude.

None of Sidney's works were published during his lifetime and his great posthumous literary reputation primarily relies on his sonnet sequence *Astrophel and Stella* (written about 1582 and published in 1591) and a prose (pastoral) romance *Arcadia* (written in 1581 or 1582 and published in 1590). His famous essay *A Defence of Poesy* is usually considered the most important contribution to Renaissance literary

theory. It was written before 1583 (maybe even in 1579–80) and two editions of the work appeared posthumously in 1595, the one entitled *The Defence of Poesie* (Ponsonby) and the other *An Apologie for Poetrie* (Olney).

In the treatise Sidney sets out his theory of the »proud autonomy of poetry« (Conrad: 76) although he has already, in the *Arcadia*, »established the right of poetry to bring to birth a non-existent world which brilliantly surpasses the real one« (ibid.). Poetry is not a transcription from life, which statement reflects a decisive refutation of the doctrine of imitation and establishes a concept of the poet as a creator. »If you worry about having the experience, you will be unequipped for depicting it. Art is a sequel to Genesis, conjuring something out of nothing: all aesthetic inventions should be Arcadias.« (Conrad: 84). This specific poetic skill to re-create the world and to create another nature is the reason why Sidney defines the poet as a *maker*, i. e. the one who can alter a brazen world into golden perfection, as he himself states in his *Defense*.

Sidney's treatise which presents the poet as a creator (*maker* as opposed to *imitator*) reminds us of Frane Petri's poetic doctrines. Namely, Petri addresses the question of poetic creativity in the last dialogue of his *Della historia diece dialoghi*, which was published in Venice in 1560. This book had soon become very popular throughout Europe (Kosti : 349) and in England Thomas Bludneville even decided to write a shorter version of it. This best-seller was entitled *The true order and methode of wryting and reading hystories* (London, 1574). It is interesting that Sidney was so preoccupied with history when he in 1570s visited Venice. It does not seem impossible that Petri's tenth dialogue on history could inspire some of Sidney's own poetic doctrines developed on his return to England in 1580's.

OKO OBRANE PJESNIŠTVA (1595) PHILIPA SIDNEYA

Sir Philip Sidney (1554–1586) bio je prvi značajni pjesnik engleske renesanse. Od 1572. do 1575. posjetio je Francusku, Njemačku, Austriju i Italiju. Za boravka u Italiji, zadržavši se najdulje u Veneciji, većinu vremena posvetio je ozbiljnom proučavanju povijesti i etike (Drabble: 902). Po povratku u Englesku ostatak je svog kratkog života

posvetio književnom stvaralaštvu, a godine 1584. pozvao je Giordana Bruna da posjeti Oxford. Kasnije mu je Bruno posvetio dva svoja naslova u znak zahvalnosti.

Nijedno od Sidneyevih djela nije mu objavljeno za života, a veliki ugled koji je nakon smrti stekao temelji se ponajprije na njegovu sonetnom vijencu *Astrophel and Stella*, napisanu oko 1582. i objavljenu 1591., i proznoj (pastoralnoj) romanci *Arcadia*, napisanoj 1581. ili 1582. i tiskanoj 1590. Njegova se uvena rasprava *Obrana pjesništva* uobičajeno smatrati najvažnijim doprinosom književnoj teoriji u renesansnom razdoblju. Napisao ju je prije 1583. godine (možda već 1579. ili 1580.), ali je djelo izdano tek nakon njegove smrti godine 1595., i to u dva izdanja, od kojih je jedno naslovljeno *The Defence of Poesie* (Ponsonby) a drugo *An Apologie for Poetrie* (Olney).

U toj raspravi Sidney izlaže svoju teoriju »ponosne autonomije pjesništva« (Conrad: 76), iako je već prethodno u svojoj *Arcadiji* »ustoličio pravo pjesništva da stvara ne-postoje i svijet koji savršeno nadilazi stvarnost kao takvu« (ibid.). Pjesništvo nije prepisivanje života, takvim stavom on odlučno odbacuje doktrinu imitacije i razumijeva pjesnika kao stvaraloca. »Onaj tko je zaokupljen pitanjem iskustvenog, ostaje neopremljen za prikazivanje tog iskustva. Umjetnost je nastavak Geneze, stvaraju i nešto ni iz nje: sve bi estetske invencije trebale biti Arkadije.« (Conrad: 84). Ovo specifično pjesničko stvaranje svijeta iznova i stvaranje novoga svijeta razlogom je zašto Sidney definira pjesnika kao stvoritelja (*maker*), tj. onoga tko može uiniti da se mjedeni svijet pretvori u zlatno savršenstvo, kako to sam tvrdi u svojoj *Obrani*.

Sidneyeva rasprava u kojoj je pjesnik predstavljen kao stvaralac (*činitelj* nasuprot *oponašatelju*) podsjeća nas na poetički nauk Frane Petrića. Naime, Petrić u posljednjem dijalogu svojih *Dijaloga o povijesti*, koji su godine 1560. ugledali svjetlo dana u Veneciji, razmatra pitanje o pjesničkom stvaralaštvu. Petrićeva knjiga o povijesti uskoro je postala vrlo popularnom diljem Evrope (Kosti: 349), a u Engleskoj ju je Thomas Blundeville odlučio objaviti u skraćenom obliku. Ta uspješnica ugledala je svjetlo dana u Londonu godine 1574. pod naslovom *The true order and methode of wryting and reading histories*. Valja uočiti da je Sidney bio u tolikoj mjeri zaokupljen pitanjima povijesti kad je u 1570-im posjetio Veneciju. Njemu se nemoguće činilo da

je Petri ev deseti dijalog o povijesti mogao potaknuti Sidneya da po povratku u Englesku razvije i svoju vlastitu poetiku.

MILENA RADOVAN-BURJA

*Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
University of Zadar, Croatia*

MJESTO I ULOGA GLAZBE U FILOZOFIJI FRANE PETRI A I FRANCISA BACONA

Dok Frane Petri s pozicije renesansnog platonizma kritizira Aristotela, a glazbi prije svega dodjeljuje ulogu oblikovanja osjećaja, za Francisu Bacona glazba je integralni dio njegove prirodne filozofije, pri čemu se oslanja na aristotelovske izvore, a odbacuje pitagoreizam.

Ipak, u shvaćanju da glazba ima moć utjecati na ponašanje i strasti ljudi, oba se filozofa nalaze pod utjecajem platonovske tradicije temeljene na pojmu harmonije, izražavaju i esencijalno jedinstvo prirode. Međutim, kod Bacona je, posebno pri istraživanju glazbenoga zvuka, jako izražena ambicija da se snage prirode ukrote, kontroliraju i stave u službu čovjeka.

THE PLACE AND ROLE OF MUSIC IN THE PHILOSOPHY OF FRANE PETRI AND FRANCIS BACON

While Frane Petri criticized Aristotle from the position of Renaissance Platonism, awarding music primarily the role of a modeller of feelings, for Francis Bacon music was an integral part of his natural philosophy, in which he leaned on Aristotelian tradition and rejected the views of the Pythagoreans.

Yet in the understanding that music has the power to affect human behaviour and passions, both philosophers were under the influence of Platonic tradition based on the notion of harmony, expressing essential unity of nature. Bacon, however, showed a strong ambition to harness and control the forces of nature by placing them in the service of men, particularly in his study of musical sound.

IVANA SKUHALA KARASMAN

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia

PETRI I FICINO O UTJECAJU NEBA PREMA PLOTINU

U sklopu renesansne kozmologije i dalje se koristi slika svijeta sa Zemljom u središtu, kako ju je utemeljio Ptolemej. Unutar ovakve kozmologije značajno mjesto zauzima razumijevanje odnosa nebeske regije prema zemaljskoj. U izlaganju u izložiti kako su ovaj odnos razumijevali Marsilio Ficino u djelu *De vita libri tres* i Frane Petri u *Nova de universis philosophia*.

Unutar njihova filozofskog razumijevanja odnosa nebeske i zemaljske regije bitno mjesto zauzima Plotinovo razumijevanje toga odnosa. Stoga u se u ovom radu usredotočiti na to kako su Ficino i Petri razumijevali Plotinovo tumačenje odnosa nebeske regije prema zemaljskoj. Pri tom je zanimljivo sagledati mjesto astrologije u razumijevanju utjecaju nebeske regije na zemaljsku, kako kod Plotina u njegovoj trećoj knjizi druge *Enneade*, tako i u navedenim djelima Marsilija Ficina i Frane Petrija.

FICINO AND PETRI ON CELESTIAL INFLUENCE ACCORDING TO PLOTINUS

The idea of an Earth-centred universe, laid down by Ptolemy, continued to thrive in Renaissance cosmology. The influence of celestial region on the terrestrial one occupied an important place in the cosmology of the period. This paper aims to illuminate this influence in the light of Marsilio Ficino's work *De vita libri tres* and Frane Petri's *Nova de universis philosophia*.

Within their philosophical approach to the problem, Plotinus's concept occupied a significant place. Thus I aim to focus my attention on Ficino and Petri's understanding of Plotinus's interpretation of the influence of the celestial region on the terrestrial. Emphasis will be given on the place of astrology in the understanding of this relationship in Plotinus's third book of his second *Ennead*, as well as in the works of Marsilio Ficino and Frane Petri.

JAMES G. SNYDER

*The CUNY Graduate Center, Department of Philosophy, New York, USA /
Odjel za filozofiju, Gradsko sveučilište u New Yorku, SAD*

MARSILIO FICINO AND FRANE PETRI
ON *MATERIA PRIMA*

There is a great deal of speculation among Renaissance thinkers from diverse philosophical traditions about the nature of the most basic *materia prima* that is the most basic substratum of all things. In his *Theologica Platonica* (1484), the Florentine Platonist Marsilio Ficino argued for the existence of an ‘indifferent receptacle’ of all material things that was brought into existence directly from nothing by God. While Ficino argued that prime matter is without any quality or determination, he did not conclude, for that reason that it is absolutely nothing. Rather, Ficino argued that prime matter exists in a state of confused tumult in which it possesses the rudimentary forms of all things. Ficino’s theory of prime matter represents a divergence from earlier, Scholastic theories. Ficino’s also appears to have exercised an influence on the views of later philosophers in their speculations about prime matter. One such philosopher is Frane Petri from Cres. In his *Nova de universis philosophia* (1591), especially in the fourth part, the *Pancosmia*, Petri makes use of several elements of Ficino’s analysis of prime matter.

In this paper I examine the influence that Ficino appears to have exercised on Petri in his understanding of the most basic matter of the universe. While Petri does not, strictly speaking, preserve the notion of prime matter, as Ficino does, he nevertheless does posit the existence of an incorporeal space, that is beneath extension and the magnitude of each material thing, and a primeval *fluor* that is subject to diverse forms. In his discussion of both of these concepts he resembles Ficino. First and foremost, both Ficino and Petri hold that the underlying substratum has an entitative reality that is not dependent on the existence of anything else, especially form. Also, both Ficino and Petri held there to be a distinction between the most fundamental material substratum, and the more determined kind of matter that composes individual material things.

By examining the degree of influence that Ficino exercised on Petri, I hope to elucidate an unexamined aspect of the philosophy of Marsilio Ficino, as well as to demonstrate that Ficino's notion of matter exercised an influence on later philosophers. I also hope to achieve a better understanding of the origins of some of the core elements of Petri's natural philosophy, and to better situate his thought within the tradition of Renaissance Platonism.

MARSILIO FICINO I FRANE PETRI O PRVOJ MATERIJU

Me u renesansnim misliocima iz različitih filozofskih tradicija mnogo se umovalo o naravi prve materije odnosno o najosnovnijem supstratu svih stvari. Fioretinski platonist Marsilio Ficino u svom se djelu *Theologica Platonica* (1484) založio za postojanje 'indiferentnoga spremnika' svih tvarina, koje je Bog stvorio izravno ni iz ničega. Premda je tvrdio da prva materija ne posjeduje nikakvu kakvoću i odredbu, nije zbog toga zaključio da je ona apsolutno ništa. Zapravo, Ficino je tvrdio da *prima materia* postoji u zbrci, u kojoj posjeduje tek rudimentarne oblike svih stvari. Ficinova teorija o prvoj materiji odstupa od ranijih, skolastičkih teorija. Ficino je, izgleda, izvršio veliki utjecaj na gledišta kasnijih filozofa pri promišljanjima o prvoj materiji. Jedan je takav filozof Frane Petri iz Cresa. U njegovu djelu *Nova de universis philosophia* (1591), naročito u četvrtom dijelu naslovljenom *Pancosmia*, Petri je upotrijebio nekoliko elemenata iz Ficinove analize prve materije.

U ovom u članku proučiti utjecaj koji je Marsilio Ficino, izvršio na Petrijevo razumijevanje osnovne stvari svemira. Premda Petri, strogo govoreći, u svojoj filozofiji nije obnovio pojam prve materije, kao što radi Ficino, on je ipak tvrdio da postoji netjelesni prostor, koji je ispod protežnosti i velike svake tvarine, i prvodobni *fluor* koji je podmet različitim formama. U izlaganju o obima ovim pojmovima Petri nalikuju Fcinu. Prvo, obojica, Ficino i Petri, smatraju da temeljni supstrat ima realnost bila kao takvog, a koja realnost ne ovisi o postojanju ničega drugog, naročito ne o formi. Drugo, i Ficino i Petri smatraju da postoji razlika između najtemeljnijeg materijalnog supstrata i određene vrste stvari koja sastavlja pojedinačne tvarine.

Pri istraživanju Ficinova utjecaja na Petri a nadam se da u razjasniti neistraženu dimenziju filozofije Marsilija Ficina, kao i pokazati da je Ficinov pojam materije izvršio utjecaj na kasnije filozofe. Nadam se da u posti i i bolje razumijevanje izvora za neke od sržnih elemenata Petri eve filozofije prirode i tako bolje smjestiti njegovo mišljenje u tradiciju renesansnog platonizma.

IGOR ŠKAMPERLE

*Facoltà di Filosofia, Università di Ljubljana, Slovenia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

SINCRETISMO RELIGIOSO: MARSILIO FICINO E IL *LIBRO DELLA VITA*

Recenti e approfondite ricerche sull'opera di Ficino hanno ormai messo in evidenza si tratta di un pensatore interessante, antigerarchico ed estraneo alla tradizionale riflessione filosofica e teologica medievali. Alcuni tratti del suo pensiero annunziano concetti e mentalità moderni, quali la deificazione dell'uomo, la centralità dell'esperienza interiore e una forma di religiosità scevra di implicazioni dogmatiche. La sua posizione nella storia del pensiero filosofico tuttavia rimane ambigua.

L'intervento cercherà di riassumere i suoi propositi sincretistici, esposti nel *De vita libri tres*, un libro quantomeno bizzarro ed eloquente di speculazioni esoteriche e gnostiche, basate sulle analogie tra macro e micro cosmo, astrobiologia, espressioni caratteriali quali malinconia ed alimentazione. A parte i grandi temi gnoseologici, trattati da Ficino, quali la conoscenza di Dio e della verità, la natura umana dell'amore ed affermazioni sulla *prisca theologia*, fonte comune della spiritualità umana, sono la forma sincretistica e un tentativo di agglomerare tradizioni diverse che si presenta alla mentalità di oggi con inaspettata affinità e oggetto, degno di accurata attenzione.

RELIGIOZNI SINKRETIZAM: MARSILIO FICINO I NJEGOVO DJELO *DE VITA LIBRI TRES*

Suvremena i produbljena istraživanja Ficinova djela ve su istaknula da je rije o zanimljivoj, protuhijerarhijskom misliocu, udaljenoj od tradicionalne filozofske i teološke refleksije srednjovjekovlja. Neka obilježja njegova mišljenja najavljuju moderne pojmove i mentalitet. Takvi su, primjerice, deifikacija ovjeka, središnjost unutrašnjega iskustva i oblik religioznosti lišen dogmatičkih implikacija. Ficinovo mjesto u povijesti filozofskoga mišljenja ipak ostaje dvoznačnim.

U izlaganju ukratko prikazati Ficinove sinkretističke nakane, izložene u djelu *De vita libri tres*, djelu unekoliko osobenu i rjeđitu u ezoteričkim i gnostičkim spekulacijama, koje su oslonjene na analogiju mikro- i makrosvijeta, astrobiologiju, osobite izričaje kakvi su melankolija i alimentacija. I velike gnoseološke teme, o kojima Ficino raspravlja, kakve su, primjerice, spoznaja Boga i istine, ljudska naravnost ljubavi i zalaganje za drevnu teologiju (*prisca theologia*), opisi i izvor ovjekove duhovnosti, imaju sinkretistički oblik i pokušavaju okupiti različite tradicije, što se pokazuje neoklasičnim današnjem mentalitetu i postaje temom koja završuje pomnu pozornost.

STJEPAN ŠPOLJARIĆ

*Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb, Hrvatska /
Faculty of Philosophy of the Society of Jesus, Zagreb, Croatia*

SMISAO PETRIJEVA MITA O POVIJESTI

Osnovne pretpostavke pri ovom istraživanju Petrijeva mita o povijesti, objavljenoga u trećem dijalogu *Il Contarino overro che sia l'istoria* (*Contarino ili što je povijest*) iz zbirke *Della historia diece dialoghi* (*Deset dijaloga o povijesti*, 1560), bile su:

1. Petrijeva djela o trima humanističkim umijećima (pjesništvo, historija, retorika) tvore cjelinu (Kristeller);
2. *Deset dijaloga o povijesti* zajedno s *Deset dijaloga o retoricima* tvore cjelinu kojoj je tema elokvencija (Blum);

3. uputa Vasolija iz 1979. godine kako Petri evi mitovi skrivaju njegove prave namjere.

Obje dijaloške zbirke donose nekoliko mitova, koji se pozivaju na »dugu historiju o propastima svijeta i njegovim obnavljanjima« (*una lunga historia de' corrompimenti del mondo, & de' suoi rinascimenti*, f. 15r). Porijeklo potrebe za mitom traži se u Petri evim ranim radovima o pjesništvu. Zanos i ingenij izvori su pjesništva kao istinskog znanja. Forma kojom pjesništvo iskazuje istinu jest mit.

Dijalozi o povijesti destruiraju humanisti ku historiju kao pri u i pokušavaju uspostaviti spoznaju povijesti kao sje anje. Pjesnik teolog Hermes Trismegist izvor je nadahnu a Petri u da sve misaone tradicije preobrazi u jedinstvenu sliku sje anja. Umjesto kaoti nih anti kih *res gestae*, Petri stvara pojam povijesti kao pravilnog cikli kog zbivanja.

Umjesto geometrijske paradigme, koju su ponudili Gerl i Otto, Petri evo stvaranje mita potvr uje primat pjesništva u njegovu djelu. Pjesništvo je, dakle, izvor elokvencije i povijesnog svijeta.

CHARACTER OF PETRI 'S MYTH OF HISTORY

Basic presumptions in this analysis of Petri 's myth of history, published in the third dialogue *Il Contarino overro che sia l' historia* from the collection *Della historia diece dialoghi* (*Ten dialogues on history*, 1560), were the following:

- (1) Petri 's works on the three humanistic arts (poetry, history, rhetoric) form a whole (Kristeller);
- (2) *Ten dialogues on history* together with *Ten dialogues on rhetoric* form a whole, the topic of which is eloquence (Blum);
- (3) Vasoli's instruction from 1979 that Petri 's myths conceal his actual intentions.

Both dialogue collections contain myths relating to the »long history of world corruptions and its rebirths« (*una lunga historia de' corrompimenti de mondo, & de' suoi rinascimenti*, f. 15r). Petri 's strong inclination towards myth is sought in his early writings on poetry. Furor and *ingenium* are the sources of poetry as true knowledge. The form through which poetry expresses truth is the myth.

Dialogues on history destroy humanistic history as narration and try to establish the cognition of history as memory. Poet and theologian Hermes Trismegistus was Petri 's inspirational source on the idea to transfer all thought traditions into a unique memory image. Instead of the chaotic *res gestae* of the antiquity, Petri comes forward with a notion of history as a regular cyclic action.

Instead of geometrical paradigm offered by Gerl and Otto, Petri 's creation of myth affirms the primacy of poetry in his opus. Thus poetry is a source of eloquence and the historical world.

FULVIO ŠURAN

*Facoltà di Filosofia, Università degli studi »Juraj Dobrila« di Pula, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska*

L'INTERPRETAZIONE SEVERINIANA DEL PENSIERO ONTOLOGICO DI GIORDANO BRUNO

Il filosofo italiano Emanuele Severino inizia la sua trattazione riguardante la filosofia della filosofia di G. Bruno dall'interpretazione che ne da G. Gentile. E questo per due motivi. Il primo in quanto Gentile vede in Bruno uno dei precursori decisivi della modernità. D'altra parte, G. Gentile, che stabilisce la consonanza tra la vita di Socrate e quella di Bruno, è a sua volta ucciso per le sue convinzioni filosofiche. Severino nella sua critica alla concezione Gentiliana del pensiero di G. Bruno ritiene che questi non abbia tenuto conto che per Bruno la filosofia e non la religione rappresenti la guida suprema degli individui e dei popoli.

Inoltre Severino ricollega il pensiero ontologico di Bruno alla tradizione filosofica dei presocratici, specialmente a Parmenide, mostrandone la sua inconseguenza, in quanto a differenza di Parmenide, per Bruno le cose non sono niente quanto degli accidenti propri alla manifestazione dell'essere assoluto. Concludendo, per Severino, la filosofia del nostro tempo, spingendo al tramonto ogni Essere immutabile ed eterno della tradizione occidentale, apre la strada al nichilismo attivo, ossia alla dominazione e al governo della ragione tecnologica.

SEVERINOVO TUMA ENJE BRUNOVE ONTOLOŠKE MISLI

Suvremeni talijanski filozof Emanuele Severino zapo inje svoje razmatranje Brunove misli polaze i od Gentileova tuma enja ovog zna ajnog renesansnog filozofa. I to zbog dva motiva. S jedne strane jer Gentile smatra Bruna jednim od zna ajnih prethodnika i inovatora moderne. S druge strane, Gentile, koji uvi a podudarnost izme u Sokratova i Brunova života, ubijen je isto tako zbog svojih filozofskih uvjerenja.

Severino, me utim, kritizira Gentilea jer nije uvidio da za Bruna filozofija, a ne religija predstavlja najviše dobro kojem trebaju težiti pojedinci i narodi. Nadalje, Severino Brunovu ontološku misao nadovezuje na predsokratovsku filozofsku tradiciju, i to naro ito na Parmenida, pokazuju i pritom njegovu nedosljednost, jer, nasuprot Parmedidu, za Bruna stvari nisu ništa ve pojavni oblici apsolutnog bitka. Na kraju, treba napomenuti da za Severina suvremena filozofija, kad ne prihva a nikakav apsolutni i vje ni bitak zapadne tradicije, otvara put aktivnom nihilizmu u smislu vladanja tehnološkog prakti nog razuma.

VESNA TUDJINA

*Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zagreb, Hrvatska /
Institute of the Historical and Social Sciences, Croatian Academy of Sciences
and Arts, Zagreb, Croatia*

DE REPUBLICA ECCLESIASTICA MARKA ANTUNA DE DOMINISA

De republica ecclesiastica središnje je djelo de Dominisova opusa, u kojem iznosi svoj prijedlog za realizaciju ponovnog jedinstva krš anskih crkava. Djelo je objavljeno postepeno, u tri sveska: prvi je svezak tiskan 1617. godine u Londonu i 1618. godine u Heidelbergu; drugi svezak objavljen je 1620. godine u Londonu i u Frankfurtu na Majni; tre i je svezak tiskan 1622. godine u Hannoveru, a tek 1658. godine u Londonu.

Prvi svezak sadržava prve četiri knjige, u kojem de Dominis suvremenu crkvu podvrgava sustavnoj usporedbi s njezinim predecesorima. Građajući svoje stavove na Svetom pismu i patristici, on na temelju međusobne ravnopravnosti apostolski konzekventno određuje položaj biskupa kao njihovih legitimnih, po istom principu razvrstanih, međusobno ravnopravnih nasljednika. Zato de Dominis smatra Papin primat pred ostalim biskupima osnovnim i glavnim uzrokom svih razdora. Drugi svezak obuhvaća petu i šestu knjigu u kojima de Dominis iznosi drugu veliku temu svojih temeljnih preokupacija: odnos crkvene i svjetovne vlasti, posebno iz politološke perspektive. Treći svezak, koji se sastoji od sedme i devete knjige, razrađuje konkretno pitanje oblika vlasti u Crkvi. Tu de Dominis predlaže da se Crkva reorganizira radi jedinstva kršćanstva i postizanja mira i sloge u svijetu.

Iako de Dominis već u naslovu *De republica ecclesiastica libri decem* najavljuje deset knjiga, osma i deseta knjiga nikada nisu objavljene, ali postoji više naznaka da su bile napisane. Nažalost, one se ne nalaze ni u djelomično sačuvanom rukopisu.

De Dominisovo djelo *De republica ecclesiastica* važno je za povijesno razumijevanje ekumenizma, jer anticipira ideje usvojene tek nakon više od tri stoljeća, dok je postavljanjem problema odnosa crkve i države i danas aktualno.

DE REPUBLICA ECCLESIASTICA OF MARKO ANTUN DE DOMINIS

De republica ecclesiastica is the central work of de Dominis's opus in which he offers his proposition on the realisation of reunion of Christian Churches. The work was published in three successive volumes: the first volume was published in London in 1617 and in Heidelberg in 1618; the second volume was published in London in 1620 and in Frankfurt on the Maine also that year; the third volume was published in Hannover in 1622, and not until 1658 in London.

The first volume contains Books I-IV, in which de Dominis draws a parallel between modern church and its early beginnings. Grounding his views on the Holy Scriptures and patristics, on the basis of the Apostles' equality he defines the position of bishops as their legitimate suc-

cessors, organised among themselves according to one principle and on equal basis. That is why de Dominis considers the primacy of the Pope before all other bishops as the main root of all conflicts. The second volume consists of Book V-VI, in which de Dominis deliberates on the second significant topic of his prime preoccupations: the relationship between ecclesiastical and secular power, especially from the perspective of political philosophy. The third volume, consisting of Books VII and IX, deals with the concrete question of the form of government in the Church. Here de Dominis suggests that the Church should reorganise in order to maintain the union of the Christendom, as well as peace and harmony in the world.

Despite the fact that the very title of de Dominis's work *De republica ecclesiastica libri decem* announces ten books, Books VIII and X were never published although written according to certain evidence. Regretfully, they are not available in any form, not even in a partially preserved manuscript.

De Dominis's work *De republica ecclesiastica* is important to the historical understanding of ecumenism, because it anticipated the ideas inherited more than three hundred years later, and by posing the Church-state question is still very appealing.

ELISABETH VON ERDMANN

*Lehrstuhl für slavische Literaturwissenschaft, Universität Bamberg, Germany /
Katedra za slavensku filologiju, Sveučilište u Bambergu, Njemačka*

ZUR BILDTHEORIE VON FRANCISCUS PATRICIUS IN DER TRADITION DER *PHILOSOPHIA PERENNIS*

Die Quellen von Franciscus Patricius, besonders die von ihm veröffentlichten *Hermetica*, sein Denken und seine Poetik belegen, daß sich der Philosoph in der Tradition der *prisca sapientia* bewegte, der »einen Weisheit zu allen Zeiten«, an der der Mensch teilhaben kann. Besonders die alles umfassende Bildtheorie bildet ein konstitutives gemeinsames Merkmal dieser Tradition. 51 Jahre vor dem Erscheinen

der *Nova de universis philosophia* (1591) hatte Augustinus Steuchus in *De perenni philosophia* (1540) das Programm der *philosophia perennis* – Tradition in einem Buch zusammengeführt. Die gesammelten Werke von Steuchus erschienen interessanterweise zeitgleich mit *Nova de universis philosophia* (1591).

Die These des Vortrags besteht in der Annahme, daß sich Franciscus Patricius bewußt in diese Tradition gestellt haben muß, möglicherweise direkt angeregt von Steuchus, und seine Bildtheorie konsequent in diesem Kontext entwickelt hat. Betrachtet werden sollen im Hinblick auf diese Annahme insbesondere das Werk *Nova de universis philosophia* und die drei Bände *Della poetica. De perenni philosophia* von Steuchus soll dabei zum Vergleich herangezogen werden.

O ODGOJNOJ TEORIJI FRANE PETRI A U TRADICIJI *PHILOSOPHIAE PERENNIS*

Izvori Frane Petri a, napose *Hermetica* koju je objelodanio, njegovo mišljenje i poetika dokazuju da se filozof kretao u tradiciji »drevne mudrosti« (*prisca sapientia*), jedne »mudrosti za sva vremena«, u kojoj uvijek može participirati. Napose, sveobuhvatna odgojna teorija tvori konstitutivno op e obilježje ove tradicije. Pedesetjednu godinu prije nego je objavljena *Nova de universis philosophia* (1591), Agostino Steuco je u djelu *De perenni philosophia* (1540) sklopio program *philosophiae perennis* u jednoj knjizi. Jedno izdanje Steucovih sabranih djela pojavilo se, zanimljivo, 1591. godine – istodobno s Petri evim remek-djelom *Nova de universis philosophia*.

Predavanje polazi od pretpostavke da se Frane Petri mora svjesno postaviti u tradiciju *philosophiae perennis*. Možda potaknut izravno od Steuca, Petri je dosljedno razvio svoju odgojnu teoriju u ovom kontekstu. S obzirom na ovu pretpostavku treba osobito prou iti Petri eva djela *Nova de universis philosophia* i *Della poetica*, a pritom za usporedbu treba poslužiti upravo Steucovo djelo *De perenni philosophia*.

DŽEVAD ZEČIĆ

Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina /
University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

ULOGA MATEMATIKE U FILOZOFIJI NIKOLE KUZANSKOGA

Nikola Kuzanski bavio se matemati kim problemima itav život i ak napisao nekoliko djela matemati kog sadržaja. On nije jasno predo io izvore svojih matemati kih spoznaja, ali je dobro poznao matematiku pitagorovaca, Euklidove *Elemente* i Boetijevo djelo *Institutio arithmetica*. To mu je omogu ilo pojednostavljene matemati ke predodžbe, kojima se služio u filozofskim promišljanjima.

Naime, matematika je u Kuzanskoga primarno u funkciji metafizike. Razlikovanje diskretne i neprekinute beskona nine, kao i ograniene nasuprot neograni ene beskona nine, popra eno s asimptotskom metodom, omogu ilo je Kuzanskom da matemati ke uvide prenese na ontologijsku ravan. Bolje razumijevanje beskona nine omogu eno je upravo matematikom.

Istovremeno, filozofske predodžbe Kuzanskoga imat e dugotrajne implikacije na matemati ko istraživanje neprekidnine. Taj je problem kona no riješen tek krajem 19. stolje a u radovima Dedekinda i Cantora. Dakle, premda je Kuzanski koristio matemati ke ideje uglavnom u filozofskim promišljanjima, njegov je pristup doprinio prou avanju matemati kih problema, koji su riješeni tek nekoliko stotina godina kasnije.

ROLE OF MATHEMATICS IN NICOLAUS CUSANUS'S PHILOSOPHY

Nicolaus Cusanus devoted his whole life to solving mathematical problems and wrote a number of mathematical texts. He did not clearly reveal his mathematical sources, even though he was very familiar with mathematics of the Pythagoreans, Euclid's *Elements*, and Boethius's *Institutio arithmetica*. This allowed him to apply simplified mathematical concepts in his philosophical considerations.

In Cusanus's works mathematics is primarily in the function of metaphysics. The distinction between discrete and continuous infinity, as well as limited towards unlimited infinity, accompanied with asymptotic method, enables him to transfer mathematical insights onto the ontological level. Mathematics thus provides a better understanding of the infinite.

At the same time, his philosophical insights were to have longterm implications for the mathematical research of the continuum. This problem was finally solved at the end of the 19th century in the works of Dedekind and Cantor. Therefore, although Cusanus used mathematical concepts mainly for his philosophical considerations, his approach to the infinite and continuous quantities contributed to the study of the mathematical problem of the continuum, which was eventually solved a few centuries later.

FRANJO ZENKO

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

AKTUALNOST PETRI EVA POKUŠAJA DEHELENIZIRANJA FILOZOFIJE I KRŠANSKE TEOLOGIJE

Petri motivira svoj pokušaj deheleniziranja filozofije i kršanske teologije injenicom da su oko četiri stotine godina nakon »starih teologa«, koji su bili pod utjecajem Platonove filozofije, skolastički teolozi počeli u teologiju uvoditi Aristotelovu filozofiju i uzimati njegove 'bezbožnosti' kao temelje vjere. Ispričava ih što nisu poznavali niti mogli poznavati prastare mudrace jer nisu znali grčki i stoga su im bili nepoznati Platonovi i Aristotelovi izvorni tekstovi u kojima se ti stari mudraci spominju. Ne oprašta im, međutim, što su pokušali »bezbožnost u poduprijeti pobožnost«. Stoga Petri nastoji pokazati kako je Aristotel našao sve problemske motive svoje metafizike, fizike i etike u starih mudraca, i to najviše im dijelom posredovanjem Platona. Isto tako nastoji pokazati kako je spomenute probleme Aristotel preformulirao, pretumačio u duhu starogrčkog jezika i duha, ali djelomično i prešutno.

Heideggerov analogni noviji pokušaj dehelenizacije filozofije i kršanske teologije polazi od teze o »zaboravu pitanja o bitku«, odnosno o »smislu bitka«. Taj 'zaborav' skrivila je tradicionalna metafizika, koja je tretirala bitak kao »najop enitiji« i stoga »najrazumljiviji« pojam i na taj na in dispenzirala filozofiju da ponovo promišlja pitanje o bitku. Pitanje o bitku blokirala je metafizika i time jer je bitak tretirala kao »bi e« i navela teologiju da i Boga tretira kao »bi e«, doduše kao »najviše«, ali ipak kao bi e. To je omogu ilo da se teologija razumije kao »pozitivna« znanost i time bude uvrštena me u druge »pozitivne« znanosti. Heideggerov motiv da »destruira« tradicionalnu metafiziku jest da usmjeri mišljenje prema njegovoj zaboravljenoj bitnoj zada i, a time i potakne teologiju da se, oslobo ena od tradicionalne metafizike, uputi novim putovima.

Najnoviji poticaj kriti kom tematiziranju dehelenizacije kršanske vjere, i uop e europskog duha, dao je teolog i sadašnji papa Joseph Ratzinger, posebno u svom predavanju na sveu ilištu u Regensburgu, u kojem je desetak puta kriti ki apostrofirana dehelenizacija. Ratzinger podvrgavakritici tri valadehelenizacijskog programa (*Enthelenisierungsprogramm*) u kršanskoj teologiji: od izгона metafizike iz teologije u Reformaciji, preko historiziranja u liberalnoj teologiji 19. i 20. stolje a, do brisanja tragova helenizacije kršanske vjere u ideji inkulturacije. On tako er podvrgava kritici ograni avanje uma (*Vernunftbeschränkung*), zapo eto matematizacijom europske znanosti u renesansnom platonizmu, koje je Kant kanonizirao. Posljedice toga ograni avanja uma nisu relevantne samo za kršanstvo koje teži suprotnome tj. proširenju uma (*Vernunfterweiterung*), nego i za zapadnoeuropski duh u cjelini.

ACTUALITY OF PETRI 'S ATTEMPT OF DEHELLENIZATION OF THE PHILOSOPHY AND CHRISTIAN THEOLOGY

Petri 's attempt at dehellenizing philosophy and Christian theology was motivated by the fact that about four centuries after the 'ancient theologians', who were influenced by Plato's philosophy, scholastic theologians began to introduce Aristotle's philosophy into theology and adopt his 'impieties' as the foundations of faith. He justifies their ignorance and inability to learn about the ancient wise men by the fact that they

had no knowledge of Greek and were thus not familiar with the original texts of Plato and Aristotle in which the wise men were mentioned. He does not forgive them, however, for trying to »support piety by impiety«. Thus Petri attempts to demonstrate how Aristotle found all the problem motives of his metaphysics, physics and ethics in the wise men, drawing mostly upon Plato. He also attempts to show how Aristotle preformulated the mentioned problems, reinterpreted them in the spirit of the old Greek language and thought, but also ignored some of them.

Heidegger's more recent similar attempt at dehellenizing philosophy and Christian theology is grounded on a thesis of the »neglect of the question of being« –that is, the »meaning of being«. This 'neglect' is the result of traditional metaphysics which treated being as »the most general« and thus »the most understandable« notion, and in such a way dispensed philosophy to reconsider the question of being. The question of being was blocked by metaphysics in that it treated being as a 'entity', prompting theology to treat God as a 'entity' as well, though 'the supreme' but still a entity. This led to the understanding of theology as a 'positive' science and its eventual classification among the 'positive' sciences. Heidegger's motive to 'destroy' traditional metaphysics is to stream thought towards his forgotten major goal, and thus prompt theology, once freed from traditional metaphysics, to seek new strands.

The most recent attempt at critical thematization of dehellenization of Christian faith and European spirit in general has been made by the theologian and present pope, Joseph Ratzinger, particularly in his lecture delivered at the University in Regensburg in which he repeatedly criticized dehellenization. Three stages of dehellenization program (*Enthellenisierungsprogramm*) in Christian theology are the subject of his criticism: from the banishment of metaphysics from theology in the Reformation, through historization in liberal theology of the nineteenth and twentieth century to the erasing of the traces of Hellenization of Christian faith in the idea of inculturation. He also argues against mind limitation (*Vernunftbeschränkung*) started by mathematization of European science in Renaissance Platonism and canonized by Kant. The consequences of mind limitation are not only relevant to Christianity which strives towards the very opposite – broadening of the mind (*Vernunfterweiterung*), but to the Western spirit on the whole.

16. DANI FRANE PETRIĆA

Adresar izlagača

16th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Addresses of the speakers

Međunarodni simpozij ČOVJEK I KULTURA

International Symposium HUMAN AND CULTURE

Elena Ackovska-Leskovska

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«
Filosofski fakultet Skopje
Institut za psihologiju
Bulevar Krste Misirkov b.b.
MK-1000 Skopje
Macedonia

Mirjana Adamović

Institut za društvena istraživanja u
Zagrebu
Amruševa 11/II
HR-10000 Zagreb
Croatia
mirjana@idi.hr

Sead Alić

Petrovogorska 16a
HR-10000 Zagreb
Croatia
sead.alic@phenomedia.org

Pavo Barišić

Sveu ilište u Splitu
Filozofski fakultet
Teslina 12
HR-21000 Split
Croatia
pavo@ifzg.hr

Vesna Batovanja

Davorina Bazjanca 25
HR-10000 Zagreb
Croatia
vesna.batovanja@zg.t-com.hr

Ivan Bekavac Basić

Kušlanova 59
HR-10000 Zagreb
Croatia
ivanbekavac@yahoo.com

Marita Brčić

Sveu ilište u Splitu
Filozofski fakultet
Teslina 12
HR-21000 Split
Croatia
mbrcic@ffst.hr

Krešimir Cerovac

Naši ka 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
kresimir.cerovac@mingorp.hr

Ivan Cifrić

Sveu ilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju
Ivana Lu i a 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
icifric@ffzg.hr

Ankica Čakardić

Vodovodna 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
acakardic@yahoo.com

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
igor.catic@fsb.hr

Snježana Čolić

Institut društvenih istraživanja »Ivo
Pilar«
Marulićev trg 19/I
HR-10000 Zagreb
Croatia
snjezana.colic@pilar.hr

Josip Ćirić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia
jciric@unizd.hr

Bruno Ćurko

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
bruno.curko@public.srce.hr

Goran Dabić

Jandrićeva 21
HR-10000 Zagreb
Croatia
goran.dabic@zg.t-com.hr

Vladimir Davčev

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«
Filosofski fakultet Skopje
Katedra za humanistički studij
Bulevar Krste Misirkov b.b.
MK-1000 Skopje
Macedonia
vladimir@fzf.ukim.edu.mk

Dejan Donev

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«
Filosofski fakultet
Bulevar Krste Misirkov b.b.
MK-1000 Skopje
Macedonia
d-donev@yahoo.com

Romina Dušić

Dolenjska 59
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
romina.dusic@mediavox.hr

Dijana Đuran

Božidara Adžije 22/2
HR-10000 Zagreb
Croatia
dduran@ffzg.hr

Heda Festini

Tizianova 35
HR-51000 Rijeka
Croatia
heda.festini@ri.t-com.hr

Vladimir Goati

Institut društvenih nauka
Narodnog fronta 45
11000 Beograd
Serbia
v.goati@eunet.yu

Zagorka Golubović

Miloša Junakovi a 12/I
1000 Beograd
Serbia
golubovi@instifdt.bg.ac.yu

Ivana Greguric

J. Marohni a 4c
HR-10000 Zagreb
Croatia
ibanez_ivana@yahoo.com

Valentina Gulevska

Univerzitet »Sv. Kliment Ohridski«
Pedagoški fakultet Bitola
Ul. Vasko Karangelovski bb
7000 Bitola
Macedonia
vgulevska@yahoo.com

Boris Gunjević

Teološki fakultet »Matija Vla i
Ilirik«
Radi eva 34
HR-10000 Zagreb
Croatia
boris.gunjevic@ zg.t-com.hr

Snježan Hasnaš

Ante Jakši a 32
HR-10000 Zagreb
Croatia
s.hasnas@mail.inet.hr

Jasenska Kodrnja

Institut za društvena istraživanja
Amruševa 11/II
HR-10000 Zagreb
Croatia
jasenka@idi.hr

Konstanca Korenčić Kampl

Visoka škola za poslovanje i
upravljanje »Baltazar Adam Kr eli «
V. Novaka 23
HR-10290 Zapreši
Croatia
koni.kampl@gmail.com

Ruža Kovačević

Špire Brusine 12/a
HR-23000 Zadar
Croatia
ruza_k@net.hr

Marijan Krivak

Hrvatsko filozofsko društvo
Kr ka 1
HR-10000 Zagreb
Croatia
filozofska-istrazivanja@zg.t-com.hr

Ivana Kronja

Viša škola likovnih i primenjenih
umetnosti
Ul. Pante Sre kovi a br. 2
1000 Beograd
Serbia
i.kronja@yubc.net

Tomislav Krznar

A. Šercera 17
HR-10000 Zagreb
Croatia
tomislav_krznar@yahoo.com

Gottfried Küenzlen

Universität der Bundeswehr München
Fakultät für Sozialwissenschaften
D-85577 Neubiberg
Germany
gottfried.kuenzlen@unibw.de

Mislav Kukoč

Institut »Ivo Pilar« – Centar Split
Poljana kraljice Jelene 1
HR-21000 Split
Croatia
mislav.kukoc@pilar.hr

Vlasta Lencović

Srednja škola Delnice
Lujzinska cesta 42
HR-51300 Delnice
Croatia
vlasta.lenco@gmail.com

Nenad Malović

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38
HR-10000 Zagreb
Croatia
nenad.malovic@vz.t-com.hr

Ana Maskalan

Institut za društvena istraživanja
Amruševa 11/II
HR-10000 Zagreb
Croatia
ana@idi.hr

Suzana Mihajlovska

Osnovna škola »Ljuban Lape«
Kosta Novaković b.b.
MK-1000 Skopje
Macedonia

Žarko Pačić

Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno-tehnološki fakultet
Prilaz baruna Filipovića 30
HR-10000 Zagreb
Croatia
zpaic@inet.hr

Tomislav Petković

Sveučilište u Zagrebu
Zavod za primijenjenu fiziku
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Unska 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
tomislav.petkovic@fer.hr

Dalibor Pinčić

Zemunik donji 74
HR-23222 Zemunik
Croatia
daliborpinic@net.hr

Mladen Planinc

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
mplaninc@ffzg.hr

Milan Polić

Regi 45
HR-52203 Medulin
Croatia
milan.polic@pu.t-com.hr

Rajka Polić

Regi 45
HR-52203 Medulin
Croatia
rajka.polic@pu.t-com.hr

Krunoslav Pranjić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
HR-10000 Zagreb
Croatia
kpranjic@ffzg.hr

Predrag Režan

Osnovna škola »Obrovac«
Bana Josipa Jelačića 13
HR-23450 Obrovac
Croatia
predrag.rezan@zd.t-com.hr

Maja Rujnić-Sokele

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
mrujnic@fsb.hr

Slobodan Sadžakov

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 2
21000 Novi Sad
Serbia
ssadzakov@yahoo.com

Korana Simonović

Draškovića 8
HR-10000 Zagreb
Croatia
ksimonov@ffzg.hr

Nikola Skledar

Institut za društvena istraživanja
Amruševa 11/II
HR-10000 Zagreb
Croatia
skledar@idi.hr

Peter Stachel

Österreichische Akademie der Wissenschaften
Kommission für Kulturwissenschaften
Postgasse 7/3/4
A-1010 Wien
Austria
peter.stachel@oeaw.ac.at

Trajče Stojanov

Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«
Pedagoški fakultet »Goce Delčeva«
Goce Delčeva 89
MK-2000 Štip
Macedonia
tstojanov@pfst.ukim.edu.mk

Senka Suman

Remetine kičma 21d
HR-10020 Zagreb
Croatia
senka@suman.hr

Josip Šimić

Filozofski fakultet Družbe Isusove
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
josip.simic1@zg.t-com.hr

Gordana Škorić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
gordana.skoric@zg.t-com.hr

Željko Škuljević

Univerzitet u Zenici
Fakultetska 3
BA-72000 Zenica
Bosnia and Herzegovina
zeljko.skuljevic@unze.ba

Ana Štambuk

Kopernikova 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
astambuk@ffzg.hr

Luka Štilinović

Mareti eva 13/II
HR-10000 Zagreb
Croatia

Iris Tićac

Marohni eva 4
HR-51000 Rijeka
Croatia
iticac@rijeka.kbf.hr

Marko Tokić

Sveu ilište J. J. Strossmayera
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
HR-31000 Osijek
Croatia
tokicmarko@yahoo.co.uk

Marko Uršič

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Ašker eva 2
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
marko.ursic@guest.arnes.si

Lino Veljak

Sveu ilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lu i a 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
veljak@yahoo.com

Dafne Vidanec

Gajnice 11/VI
HR-10090 Zagreb
Croatia
dafne_975@net.hr

Marko Vučetić

Sveu ilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia
marko.vucetic@zd.t-com.hr

Dragica Vujadinović

Univerzitet u Beogradu
Pravni fakultet
Bulevar kralja Aleksandra 67
1000 Beograd
Serbia
dragicav@ius.bg.ac.yu

Ivana Zagorac

Sveu ilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lu i a 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
ivana.zagorac@gmail.com

Antonija Žagar

Muzej za umjetnost i obrt
Trg maršala Tita 10
HR-10000 Zagreb
Croatia
antonija.zagar@zg.t-com.hr

Joško Žanić

Bartoli i 21
HR-10000 Zagreb
Croatia
josko_zanic@yahoo.com

Martina Žeželj

Sveu ilište J. J. Strossmayera
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
HR-31000 Osijek
Croatia
mzezelj@net.hr

Maja Žitinski

Sveu ilište u Dubrovniku
ira Cari a 4
HR-20000 Dubrovnik
Croatia
maja.zitinski@unidu.hr

14. simpozij
PETRIĆ I RENESANSNE
FILOZOFSKE TRADICIJE

14th Symposium
PETRIĆ AND RENAISSANCE
PHILOSOPHICAL TRADITIONS

Davor Balić

Mali Poto ec 95
HR-48260 Križevci
Croatia
davor.balic@kc.t-com.hr

Erna Banić-Pajnić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
erna@ifzg.hr

Ivan Bekavac Basić

Sel inska 19
HR-10360 Sesvete
Croatia
ivanbekavac@yahoo.com

Luka Boršić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
luka.borsic@zg.t-com.hr

Marita Brčić

Filozofski fakultet Sveu ilišta u Splitu
Odsjek za filozofiju
Teslina 12
HR-21000 Split
Croatia
mbrcic@ffst.hr

Lidia Caputo

Università degli studi del
Salento-Lecce
Via Nazario Sauro, 87
I-73100 Lecce
Italy
lidia.caputo@libero.it

Krešimir Čvrljak

Zavod za povijest hrvatske
književnosti, kazališta i glazbe HAZU
Opati ka 18
HR-10000 Zagreb
Croatia
cvrljakk@hazu.hr

Bruno Ćurko

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
bcurko@ifzg.hr

Andrije Hebranga 10e
HR-23000 Zadar
Croatia

Raffaella De Sanctis

Via Dottor Jezzi, 2
I-66012 Casalincontrada (Chieti)
Italy
raffaella.desanctis@libero.it

Heda Festini

Tizianova 35
HR-51000 Rijeka
Croatia
heda.festini@ri.t-com.hr

Mihaela Girardi-Karšulin

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
mihaela.girardi-karsulin@zg.t-com.hr

Rocco Grippa

La Facoltà di sociologia delle
comunicazioni
dell'Università degli studi di Macerata
Viale Orazio Flacco C.P. PAL.A/8
INT. 101
I-70124 Bari
Italy
roccogrippa@libero.it

Ivan Kolev

Philosophy Department
Sofia University
15 Tsar Osvoboditel Str.
1000 Sofia
Bulgaria
ivankolev.bulgaria@gmail.com

Mislav Kukoč

Institut društvenih znanosti »Ivo
Pilar« - Centar Split
Poljana kraljice Jelene 1
HR-21000 Split
Croatia
mislav.kukoc@pilar.hr

Ivica Martinović

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
ivica@ifzg.hr

Željka Metesi

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
zmetesi@yahoo.com

Snežana Paušek-Baždar

Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Ante Kova i a 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
ejbazdari@inet.hr

Estella Petrić-Bajlo

Mihovila Pavlinovića 9
HR-23000 Zadar
Croatia
estella.petric-bajlo@zadar.net

Sveučilište u Zadru
Engleski odjel
Obala kralja Petra Krešimira IV br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia

Milena Radovan-Burja

Madijevac 1
HR-23000 Zadar
Croatia

Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV br. 2
HR-23000 Zadar
Croatia
milena.radovan.burja@zd.t-com.hr

Ivana Skuhala Karasman

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
ivana_skuhala@yahoo.com

James G. Snyder

The CUNY Graduate Center
Department of Philosophy
365 Fifth Avenue
New York, NY 10016
USA
jamesgsnyder@gmail.com

Igor Škamperle

Tbilisijska 36
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
igor.skamperle@guest.arnes.si

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za sociologijo
Aškerčeva 2
SI-1000 Ljubljana
Slovenia

Stjepan Špoljarić

Filozofski fakultet Družbe Isusove
Jordanovac 110
HR-10001 Zagreb p.p. 169
Croatia
stjepan.spoljaric@ffdi.hr

Fulvio Šuran

Carera 28
HR-52210 Rovinj – Rovigno
Croatia
fulviosuran@libero.it

Vesna Tadjina

Zavod za povijesne i društvene
znanosti HAZU
Odsjek za povijesne znanosti
Strossmayerov trg 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
vesnatg@hazu.hr

Elisabeth von Erdmann

Lehrstuhl für slavische Literaturwis-
senschaft

Universität Bamberg

D-96045 Bamberg

Germany

elis.v.erdmann@gmx.de

Neubergstraße 10

D-97072 Würzburg

Germany

Franjo Zenko

Kušlanova 2

HR-10000 Zagreb

Croatia

franjo.zenko@zg.t-com.hr

Dževad Zečić

Univerzitet u Zenici

Fakultetska 3

BA-72000 Zenica

Bosnia and Herzegovina

dzecic@yahoo.com

SPONZORI
16. DANA FRANE PETRIĆA

SPONSORS OF
THE 16th DAYS OF FRANE PETRIĆ

**STALNI SPONZORI DANA FRANE PETRIĆA /
REGULAR SPONSORS OF THE DAYS OF FRANE PETRIĆ**

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia**

**Ministarstvo kulture Republike Hrvatske /
Ministry of Culture of the Republic of Croatia**

**Grad Cres /
Town of Cres**

**PODUPIRATELJI /
SUPPORTERS**

**Hrvatska turistička zajednica /
Croatian National Tourist Board**

DANI FRANE PETRIĆA

Kronologija
1992.–2007.

THE DAYS OF FRANE PETRIĆ

Chronology
1992–2007

- 1992** ○ Suvremena filozofska gibanja u Hrvatskoj, Sloveniji i Herceg-Bosni / Contemporary Philosophical Movements in Croatia, Slovenia and Bosnia and Herzegovina
- 1993** ○ Platon i platonizam / Plato and Platonism
 ○ Jezik i mišljenje, književnost i filozofija / Language and Thought, Literature and Philosophy
 Stru ni skup nastavnika filozofije i logike / Meeting of Lecturers of Philosophy and Logic
- 1994** ○ Platon – platonizam – Petri / Plato – Platonism – Petri
 ○ Filozofija prirode / Philosophy of Nature
- 1995** ○ Platon – platonizam – Petri / Plato – Platonism – Petri
 ○ Ekologija / Ecology
- 1996** ○ Platon – platonizam – Petri / Plato – Platonism – Petri
 ○ Lijepo u prirodi i umjetnosti / The Beautiful in Nature and the Fine Arts
- 1997** ○ 400. obljetnica smrti Frane Petri a / 400th Anniversary of the Death of Frane Petri
- 1998** ○ Platon – platonizam – Petri / Plato – Platonism – Petri
 ○ Izazovi bioetike / The Challenges of Bioethics
- 1999** ○ Petri – platonizam – aristotelizam / Petri – Platonism – Aristotelianism
 ○ Teorija kaosa / Theory of Chaos
- 2000** ○ Petri – platonizam – aristotelizam / Petri – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija vremena / Philosophy of Time
- 2001** ○ Petri – platonizam – aristotelizam / Petri – Platonism – Aristotelianism
 ○ Bioetika i znanost u novoj epohi / Bioethics and Science in the New Epoch

- 2002** ○ Petri – platonizam – aristotelizam / Petri – Platonism – Aristotelianism
○ Filozofija i tehnika / Philosophy and Technology
- 2003** ○ Petri – platonizam – aristotelizam / Petri – Platonism – Aristotelianism
○ Demokracija i etika / Democracy and Ethics
- 2004** ○ Petri i renesansne filozofske tradicije / Petri and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i odgoj u suvremenom društvu / Philosophy and Education in Contemporary Society
- 2005** ○ Petri i renesansne filozofske tradicije / Petri and Renaissance Philosophical Traditions
○ Teorija relativnosti i filozofija: Povodom 100. obljetnice Einsteino-ve Specijalne teorije relativnosti / Theory of Relativity and Philosophy: In Celebration of the 100th Anniversary of Einstein's Special Theory of Relativity
- 2006** ○ Petri i renesansne filozofske tradicije / Petri and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija, znanost, religija: kompleksnost odnosa i granice dijaloga / Philosophy, Science, Religion: Complexity of Relations and Limits of Dialogue
- 2007** ○ Petri i renesansne filozofske tradicije / Petri and Renaissance Philosophical Traditions
○čovjek i kultura / Human and Culture

IZDAVAČ: Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb
BIBLIOTEKA: Filozofski glasnik
NIZ: Libellus 15
ZAIZDAVAČA: Mislav Kuko
UREDNICI: Ivica Martinovi , Ivana Zagorac
POSLOVNA TAJNICA: Mira Matijevi
PRIJEVODI: Vesna Ba e, Snježan Hasnaš, Renata Jurleta,
Ivica Martinovi , Ivona Mendeš, Tomislav Petkovi ,
Silvia Sladi , Ivana Zagorac i autori
KOREKTURA: Ivica Martinovi , Ivona Mendeš, Silvia Sladi ,
Ivana Zagorac
PRIJELOM TEKSTA: OCEAN GRAF, Zagreb
TISAK: GRAFO MARK, Zagreb
NAKLADA: 300 primjeraka

CIP zapis dostupan u ra unalnom katalogu Nacionalne i sveu ilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 645657.

ISBN 978-953-164-112-9

